

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Διπλωματική Εργασία

«Ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ: Προϋποθέσεις επιτυχίας και παράγοντες αποτυχίας της διατήρησης της ειρήνης στις χώρες της Αφρικής»

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεθνών Σπουδών

Κατεύθυνση: Στρατηγικές Σπουδές και Διεθνής Πολιτική

Επιβλέπων Καθηγητής: Μικέλης Κυριάκος

Φοιτήτρια: Θεμελή Αφροδίτη Μαρία

Θεσσαλονίκη, 2022

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι όλα τα στοιχεία στην παρούσα εργασία, τα απέκτησα τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω, επίσης υπεύθυνα ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δε συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των παραγόντων αποτυχίας των ειρηνευτικών αποστολών στην Αφρική και η αναζήτηση των προϋποθέσεων εκείνων που θα βελτιώσουν την προσπάθεια διατήρησης της ειρήνης στα πλαίσια της αποκατάστασης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Είναι χαρακτηριστικό πως παρόλο που ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έχει πραγματοποιήσει πολυάριθμες ειρηνευτικές αποστολές στην περιοχή, η αδυναμία οικοδόμησης μιας βιώσιμης ειρήνης και δημοκρατίας οδηγεί σε διαρκή επανέναρξη των εχθροπραξιών, θέτοντας σε κίνδυνο τόσο την παγκόσμια ασφάλεια όσο και την αξιοπιστία του ίδιου του οργανισμού. Άλλωστε ένας από τους θεμελιώδεις σκοπούς του ΟΗΕ είναι η διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς και η αποκατάσταση τους όταν αυτό κριθεί αναγκαίο. Το Συμβούλιο Ασφαλείας αναλαμβάνει δράσεις με στόχο την επίλυση τόσο διακρατικών όσο και ενδοκρατικών συγκρούσεων και την πρόληψη δημιουργίας συνθηκών επανέναρξης τους. Η διατήρηση της ειρήνης σε μια περιοχή που μόλις έχει απαλλαγεί από αυτές δεν είναι πάντα εύκολη, ιδιαίτερα όταν τα αντίπαλα μέρη της σύγκρουσης αναγκάζονται να μοιραστούν το ίδιο έδαφος κάτι που συμβαίνει στις περιπτώσεις των εμφύλιων πολέμων. Οι ειρηνευτικές αποστολές των ΗΕ (peacekeeping missions) αναλαμβάνουν να καλλιεργήσουν τις προϋποθέσεις μιας βιώσιμης ειρήνης εξασφαλίζοντας την εφαρμογή των συμφωνιών με τις οποίες έχουν τερματιστεί οι συγκρούσεις και περιορίζοντας τις εντάσεις που δημιουργούνται. Ωστόσο αυτό δεν είναι πάντα εφικτό καθώς αρκετές φορές οι ειρηνευτικές συμφωνίες δεν δίνουν λύση στα δομικά προβλήματα των κοινωνιών με αποτέλεσμα τη δημιουργία διαρκών εντάσεων που αρκετά συχνά επαναφέρουν τη σύγκρουση.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	6
Κεφάλαιο 2: Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ - Θεωρητικό πλαίσιο	
2.1 Ίδρυση του οργανισμού.....	10
2.2 Η εξέλιξη των επιχειρήσεων.....	11
2.3 Διάκριση των επιχειρήσεων.....	14
2.4 Οι βασικές αρχές των επιχειρήσεων.....	16
2.5 Νομικό πλαίσιο.....	19
2.6 Συμπέρασμα.....	21
Κεφάλαιο 3: Προσπάθεια αναδιάρθρωσης του Οργανισμού	
3.1 Η περίπτωση της Σομαλίας.....	23
3.2 Η γενοκτονία στη Ρουάντα.....	26
3.3 Μαθήματα από τις αποτυχημένες ανθρωπιστικές επεμβάσεις στη Σομαλία και τη Ρουάντα	
3.3.1 Ευθύνη για Προστασία (Responsibility to Protect-R2P).....	29
3.3.2 Προστασία Αμάχων (Protection of Civilians-PoC).....	30
3.4 Συμπέρασμα.....	32
Κεφάλαιο 4: Περιπτωσιολογική μελέτη δράσης του ΟΗΕ – Σύγχρονες εξελίξεις	
4.1 Ορισμός της επιτυχίας για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις.....	33
4.2 Κονγκό.....	34
4.3 Νότιο Σουδάν.....	35
4.4 Μάλι.....	36
4.5 Αποφάσεις σχετικά με τις επιχειρήσεις.....	37
4.6 Προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις	
4.6.1 Αμφισβήτηση των βασικών αρχών των επιχειρήσεων.....	40
4.6.2 Εγκλήματα από μέλη των αποστολών.....	43
4.5.3 Συνεργασία με τους ντόπιους και η σημασία της πολιτισμικής επίγνωσης στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις.....	44

4.7 Συμπέρασμα.....	46
---------------------	----

Κεφάλαιο 5: Συνεργασία του ΟΗΕ με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς

5.1 Περιφερειακοί οργανισμοί και ειρηνευτικές επιχειρήσεις.....	47
---	----

5.2 «Αφρικανικές λύσεις για τα αφρικανικά προβλήματα».....	49
--	----

5.3 Επιχείρηση Σουδάν – Νταρφούρ.....	51
---------------------------------------	----

5.4 Συνεργασία ΟΗΕ-ΑΕ.....	52
----------------------------	----

5.5 Συμπέρασμα.....	55
---------------------	----

Κεφάλαιο 6 Συμπεράσματα-Επίλογος.....	56
--	----

Βιβλιογραφία	60
---------------------------	----

Ευρετήριο	72
------------------------	----

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Δεδομένης της απουσίας μιας ανώτερης ρυθμιστικής αρχής στο διεθνές σύστημα αυτό χαρακτηρίζεται σύμφωνα με τους κλασσικούς ρεαλιστές άναρχο. Τα κράτη θεωρούνται οι κύριοι δρώντες, που δρουν ορθολογιστικά με γνώμονα το εθνικό τους συμφέρον. Ο φιλελεύθερος ρεαλισμός δεν απορρίπτει τη θέση αυτή, ωστόσο αναγνωρίζει την ύπαρξη μιας μορφής συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη. Με άλλα λόγια συνδέεται «ο ανταγωνισμός των κρατών και τα πολυεπίπεδα δίκτυα συνεργασίας, στα οποία θα ήταν επιζήμιο να μη συμμετέχουν (π.χ. διεθνείς οργανισμοί)» με αποτέλεσμα «να μην παρουσιάζεται η διεθνής πραγματικότητα σαν αρένα ... αλλά σαν μια άναρχη κοινωνία» (Σπυρόπουλος, 2010: 59). Ο όρος «άναρχη κοινωνία» αποδίδεται στον Bull (2001) ο οποίος υποστηρίζει πως η διεθνής κοινωνία αποτελείται από τα κράτη που σχηματίζουν σαφώς ένα σύστημα, βασισμένο όμως σε ένα σύνολο κοινών κανόνων και θεσμών που ρυθμίζεται μέσω του διαλόγου και της συναίνεσης. Υπό το πρίσμα αυτής της θεώρησης στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί η δράση του ΟΗΕ για τη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, μέσα από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις που αναλαμβάνει.

Η Αφρική είναι μια ήπειρος που εδώ και χρόνια ταλανίζεται από πολυάριθμες συγκρούσεις, εμφύλιες και διακρατικές. Ο ΟΗΕ όπως και άλλοι περιφερειακοί οργανισμοί έχουν αναλάβει δράση με σκοπό τη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή, την οικοδόμηση της με όρους ασφάλειας και ενίοτε την επιβολή της. Ωστόσο πολλές από τις αποστολές που έχουν πραγματοποιηθεί δεν έχουν πετύχει τη δημιουργία μιας βιώσιμης ειρήνης που αποτελεί βασική τους στόχευση με αποτέλεσμα ακόμα και την επανέναρξη των εχθροπραξιών. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστούν οι παράγοντες εκείνοι που οδήγησαν σε αποτυχία τις ειρηνευτικές αποστολές των Ηνωμένων Εθνών (εφεξής ΗΕ) στις χώρες της Αφρικής στο διάστημα από το 1948 έως σήμερα. Για την πραγμάτωση του στόχου αυτού δεν θα πραγματοποιηθεί μια απλή καταγραφή των ειρηνευτικών επιχειρήσεων και της δράσης τους σε κάθε χώρα, αλλά θα επιχειρηθεί μια σε βάθος ανάλυση των αποστολών αυτών σε σύγκριση με τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στις υπό μελέτη χώρες. Επιπλέον, δεν θα εξεταστεί το σύνολο των επιχειρήσεων που έχουν λάβει χώρα στην αφρικανική ήπειρο αλλά μόνο εκείνων που κρίνεται πως έχουν ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον και τα αποτελέσματα τους επέφεραν αλλαγές στην πολιτική του ΟΗΕ.

Ξεκινώντας με γνώμονα την παραδοχή πως η παρουσία του ΟΗΕ στην αφρικανική ήπειρο κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο κρίνεται κατά κύριο λόγο αποτυχημένη, η παρούσα εργασία αναλαμβάνει να εξετάσει τους παράγοντες εκείνους που δυσχεραίνουν την εκπλήρωση των βασικών τους στοχεύσεων καταδικάζοντας τες σε αποτυχία. Το βασικό ερώτημα που τίθεται είναι κατά πόσο μια αλλαγή στην πολιτική που ακολουθούν τα ΗΕ για την οργάνωση των

ειρηνευτικών αποστολών που αναλαμβάνει ο ίδιος ο οργανισμός θα μπορούσε να αντιστρέψει την παρούσα κατάσταση και να αποκαταστήσει την εικόνα του σε διεθνές και τοπικό επίπεδο. Για το λόγο αυτό θα μελετηθεί και η σχέση των ΗΕ με την Αφρικανική Ένωση (ΑΕ) στην ανάληψη επιχειρήσεων. Τα ερωτήματα που θα απαντηθούν είναι τα ακόλουθα: θα μπορούσαν επιχειρήσεις που οργανώνονται αποκλειστικά από περιφερειακούς οργανισμούς όπως η ΑΕ, κατόπιν εξουσιοδότησης του ΣΑ, να πετύχουν τη διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή, ποιό είναι το μέλλον των ειρηνευτικών επιχειρήσεων στην Αφρική, θα μπορούσε ενδεχομένως η συνεργασία του ΟΗΕ με την ΑΕ σε επιχειρησιακό και στρατηγικό επίπεδο να αποτελεί τη λύση για μια Αφρική χωρίς συγκρούσεις με εύρωστα κράτη που θα δρουν με βάση τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια ή τα προβλήματα που υπάρχουν από την αρχή της δημιουργίας των ανεξάρτητων αφρικανικών κρατών θα αποτελούν πάντα τροχοπέδη και αιτία αντιπαραθέσεων που θα καταλήγουν σε πολεμικές συγκρούσεις;

Η αποτυχία μιας ειρηνευτικής αποστολής έγκειται κατά βάση στη μη εκπλήρωση του σκοπού για τον οποίο έχει συσταθεί. Με άλλα λόγια η διαρκής επαναφορά στις συγκρούσεις παρά την υπογραφή ειρηνευτικών συμφωνιών, και η καταπάτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου αποτελούν χαρακτηριστικά μιας αποτυχημένης επιχείρησης τα οποία συναντάμε και στις επιχειρήσεις που θα μελετηθούν. Συνήθως αυτό που καταδικάζει σε αποτυχία τις επιχειρήσεις των ΗΕ είναι η ανακολουθία στην τήρηση των βασικών αρχών που πρέπει σύμφωνα με το Χάρτη να τις διέπουν, με αποτέλεσμα να αμφισβητείται η ουδετερότητα τους και άρα να κλονίζεται η εμπιστοσύνη του τοπικού πληθυσμού, η απουσία κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού που θα διαθέτει εκτός από στρατιωτικές ικανότητες και επίγνωση του πολιτισμού της χώρας στην οποία βρίσκεται και θα είναι σε θέση να συνεργαστεί μαζί του, τα εγκλήματα που πραγματοποιούνται από τα μέλη των αποστολών και συχνά καταγγέλλονται από τους ντόπιους και έρχονται σε πλήρη αντίθεση με την προστασία των πολιτών που καλούνται να εξασφαλίσουν και τέλος τα συμφέροντα των κρατών που λαμβάνουν ενεργό μέρος στη λήψη αποφάσεων. Από την άλλη πλευρά, για να θεωρηθεί μια αποστολή επιτυχημένη πρέπει να εξασφαλιστεί η παροχή όλων των απαραίτητων μέσων (στρατιωτικών και οικονομικών) καθώς και η στελέχωση της με το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό που θα δρα με γνώμονα την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Αναφορικά με τη δομή της εργασίας, τα Κεφάλαια 2 και 3 εξετάζουν κατά βάση το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πραγματοποιούνται οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις των ΗΕ. Πιο συγκεκριμένα, στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στη δημιουργία του ΟΗΕ και την εμφάνιση των πρώτων επιχειρήσεων. Μέσα στα χρόνια λειτουργίας του οργανισμού άλλαξαν αρκετές φορές οι στοχεύσεις των επιχειρήσεων, για παράδειγμα περάσαμε από τις παραδοσιακές επιχειρήσεις πρώτης γενιάς, που κατά βάση στόχος τους ήταν η

παρατήρηση της εφαρμογής των όρων ειρήνης σε μια περιοχή που μόλις είχε βγει από τη σύγκρουση, στις επιχειρήσεις δεύτερης και τρίτης γενιάς. Επιπλέον για να γίνει σαφής η πολύπλευρη φύση τους, θεωρείται εξίσου σημαντική η αναφορά στη διάκριση των αποστολών όπως επιχειρήθηκε από το Carstone Doctrine, αλλά και τις βασικές αρχές που τις διέπουν. Τέλος, γίνεται αναφορά στο νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο στοιχειοθετούνται με σκοπό να εξεταστεί κατά πόσο οι υπό μελέτη επιχειρήσεις λειτούργησαν με γνώμονα την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Έχοντας μελετήσει το νομικό πλαίσιο και τη διεθνή ευθύνη του οργανισμού αναφορικά με την επέμβαση σε ένα ανεξάρτητο κράτος, είμαστε σε θέση να εξετάσουμε συγκεκριμένες περιπτώσεις δράσης των Ηνωμένων Εθνών στην Αφρική ξεκινώντας από τις αποτυχημένες, όπως έχουν χαρακτηριστεί, επιχειρήσεις στη Σομαλία και τη Ρουάντα τη δεκαετία του 1990 οι οποίες αν και δεν κατάφεραν να πετύχουν τις βασικές στοχεύσεις τους, συνετέλεσαν στην αναδιάρθρωση του οργανισμού. Με γνώμονα την αποτυχία των αποστολών αυτών και την ανάγκη να μην επαναληφθούν τα λάθη που οδήγησαν στη γενοκτονία στη Ρουάντα, τα ΗΕ επανεξέτασαν την πολιτική τους αναφορικά με τη χρήση της βίας. Ταυτόχρονα εισήχθησαν στην ατζέντα τους νέες έννοιες όπως αυτή της «Ευθύνης για Προστασία» και της «Προστασίας Αμάχων», που έθεταν ως προτεραιότητα των αποστολών την αξία της ανθρώπινης ζωής και το σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου που δέχονταν κατάφορες παραβιάσεις.

Η περιπτωσιολογική μελέτη που έπεται στο τέταρτο κεφάλαιο έχει ως στόχο να διαπιστωθεί κατά πόσο οι επιχειρήσεις στο Σουδάν, το Κονγκό και το Μάλι, που λαμβάνουν εξουσιοδότηση να συνεχίσουν το έργο τους μέχρι και σήμερα, έχουν καταφέρει να πετύχουν τους στόχους τους αναφορικά με τη διατήρηση της ειρήνης, την προστασία των αμάχων, την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας αλλά και την οικοδόμηση του μετασυγκρουσιακού περιβάλλοντος. Είναι γεγονός πως στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό εκδηλώνονται διαμαρτυρίες μέχρι σήμερα υπέρ της αποχώρησης των στρατευμάτων των ΗΕ από τη χώρα. Μέλη των ειρηνευτικών επιχειρήσεων έχουν κατηγορηθεί για την τέλεση σεξουαλικών εγκλημάτων, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις αμφισβητείται η αμεροληψία και η ουδετερότητα των ΗΕ με αποτέλεσμα να θεωρείται πως λαμβάνουν ενεργό μέρος στη σύγκρουση. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα σκηνικό κρίσης για τον ΟΗΕ και κάνουν το μέλλον των ειρηνευτικών αποστολών να φαίνεται αμφίβολο. Τέλος, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη συνεργασία των ΗΕ με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς της Αφρικής, και συγκεκριμένα την Αφρικανική Ένωση που μελετείται στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο. Ο ΟΗΕ και η ΑΕ έχουν συνεργαστεί στη διεξαγωγή αρκετών αποστολών στη μαύρη ήπειρο. Το ερώτημα που προκύπτει εδώ είναι κατά πόσο μια τέτοια συνεργασία θα μπορούσε να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων.

Για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας μελετήθηκαν τόσο πρωτογενείς όσο και δευτερογενείς πηγές. Συγκεκριμένα χρησιμοποιήθηκαν αναφορές, αποφάσεις και άλλα σχετικά έγγραφα των ΗΕ, από κοινού με την ανάλογη βιβλιογραφία και αρθρογραφία.

Κεφάλαιο 2 : Οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ – Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Ίδρυση του Οργανισμού

Τα κράτη ανέκαθεν δημιουργούσαν οργανισμούς με στόχο την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών και λειτουργιών. Οι οργανισμοί διακρίνονται ανάλογα με τους επιμέρους στόχους τους, την εμβέλεια τους και το κατά πόσο επεμβαίνουν στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών-μελών τους. Μια βασική πρώτη διάκριση είναι αυτή των περιφερειακών και διεθνών οργανισμών. Ένας οργανισμός καλείται διεθνής όταν σε αυτόν μπορούν να προσχωρήσουν όλα τα κράτη ενώ περιφερειακός όταν δίνεται η δυνατότητα μόνο σε έναν συγκεκριμένο αριθμό κρατών να γίνει μέλος του, συνήθως πληρώντας ορισμένα γεωγραφικά κριτήρια (Νάσκου-Περράκη κ.ά., 2014: 55). Ένα παράδειγμα περιφερειακού οργανισμού είναι η Αφρικανική Ένωση στην οποία συμμετέχουν αποκλειστικά κράτη από την Αφρικανική ήπειρο. Την ίδια στιγμή, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών αποτελεί αναμφίβολα το μεγαλύτερο οικουμενικό οργανισμό στον οποίον μπορούν να γίνουν μέλη όποια κράτη το επιθυμούν αρκεί να συμφωνούν με τις υποχρεώσεις όπως τις ορίζει ο χάρτης των ΗΕ και να είναι ειρηνόφιλα (Νάσκου-Περράκη κ.ά., 2014: 55). Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε επίσημα στις 24 Οκτωβρίου 1945 όταν ο Χάρτης του επικυρώθηκε από την Κίνα, την Σοβιετική Ένωση, τη Γαλλία, τη Μεγάλη Βρετανία και τις Η.Π.Α . Είχε προηγηθεί η συνάντηση 50 χωρών στο San Francisco από τον Απρίλιο έως τον Ιούνιο του ίδιου έτους, όπου και υπέγραψαν τον χάρτη.

Πρόδρομος της ίδρυσης του αποτελεί η Κοινωνία των Εθνών που δημιουργήθηκε μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου (1919), ώστε να αποτρέψει το ενδεχόμενο έναρξης μιας νέας σύγκρουσης ανάλογου βεληνεκούς. Κάτι τέτοιο μπορεί να μην κατέστη εφικτό και ο οργανισμός να διαλύθηκε με το ξέσπασμα του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου, ωστόσο η ιδέα δημιουργίας μιας συνθήκης με σκοπό τη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας καθώς και τη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν εγκαταλείφθηκε και έτσι με το τέλος του Β΄ΠΠ ιδρύθηκε ο ΟΗΕ που συμπληρώνει σήμερα 77 έτη λειτουργίας ενώ αριθμεί 193 κράτη-μέλη. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Χάρτης του οι λαοί ενώθηκαν με σκοπό «να σώσουν τις επερχόμενες γενιές από τη μάστιγα του πολέμου». Παρόλο που βασική στόχευση του υπήρξε ανέκαθεν η εξασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η πρόληψη των συγκρούσεων και η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπου αυτά καταπατούνται, ο ΟΗΕ εργάζεται και σε άλλους τομείς που απασχολούν τη διεθνή κοινότητα και αφορούν ζητήματα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά. Συγκεκριμένα περιλαμβάνει οργανισμούς όπως η UNICEF που έχουν δημιουργηθεί από τη Γενική Συνέλευση για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων σκοπών ενώ ταυτόχρονα συνεργάζεται και με

οργανώσεις όπως ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ή ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου.

Τα βασικά όργανα που απαρτίζουν τον ΟΗΕ είναι έξι. Πρωτεύοντα ρόλο κατέχει η Γενική Συνέλευση όπου εκπροσωπούνται όλα τα κράτη-μέλη, συνεδριάζει μια φορά το χρόνο και στόχος της είναι η λήψη αποφάσεων και η χάραξη πολιτικής για βασικά θέματα που αφορούν την ειρήνη και την ασφάλεια. Άλλα όργανα αποτελούν το συμβούλιο ασφαλείας, η γραμματεία, το διεθνές δικαστήριο, το συμβούλιο κηδεμονίας καθώς και το οικονομικό και κοινωνικό συμβούλιο. Ιδιαίτερα σημαντική κρίνεται η αναφορά στο συμβούλιο ασφαλείας (ΣΑ) καθώς ο ρόλος του είναι καθοριστικός για την εξουσιοδότηση των ειρηνευτικών αποστολών που αποτελούν το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας. Το ΣΑ αποτελείται από 15 μέλη (5 μόνιμα και 10 μη μόνιμα τα οποία εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση).¹ Είναι αυτό που σε πρώτη φάση κρίνει ότι μία διένεξη ενδεχομένως να αποτελέσει απειλή για την παγκόσμια κοινότητα και στοχεύει αρχικά σε μια ειρηνική επίλυση του ζητήματος ακολουθώντας όσα ορίζει το Κεφάλαιο VI.² Σε περίπτωση που αποδειχτεί ότι οι συστάσεις του ΣΑ είναι ανεπαρκείς, τότε τα μέλη του μπορούν να αποφασίζουν για την ανάληψη μέτρων οικονομικού αλλά και στρατιωτικού χαρακτήρα είτε με τη μορφή στρατιωτικών επιδείξεων είτε με τη μορφή του στρατιωτικού αποκλεισμού όπως ορίζει το Κεφάλαιο VII.³

2.2 Η εξέλιξη των ειρηνευτικών επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης έκαναν την εμφάνισή τους ήδη από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του οργανισμού, συγκεκριμένα το 1948 με την αποστολή παρατηρητών στη Μέση Ανατολή που θα επέβλεπαν την ανακωχή ανάμεσα στο Ισραήλ και τις γειτονικές αραβικές χώρες. Στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ειρηνευτικές αποστολές που εγκρίθηκαν από τα ΗΕ ήταν ελάχιστες. Η επικράτηση του διπολισμού στις διεθνείς σχέσεις επηρέαζε τις αποφάσεις των δύο υπερδυνάμεων (Η.Π.Α και Ε.Σ.Σ.Δ), οι οποίες αποτελούν ταυτόχρονα μόνιμα μέλη του ΣΑ έχοντας το δικαίωμα άσκησης βέτο, ενώ ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την απροθυμία των κρατών-μελών να διαθέσουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις ώστε να τεθεί σε ισχύ το Κεφάλαιο VII του Χάρτη για τη συλλογική ασφάλεια (Ε. Δ. Δούση, 2008: 168). Είναι χαρακτηριστικό πως στη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οργανώθηκαν μόλις 16 επιχειρήσεις, κάτι που άλλαξε μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Συγκεκριμένα στο διάστημα 1948-1991 πραγματοποιήθηκαν 5

---

¹ Άρθρο 23.1 του Χάρτη

² Άρθρο 33.1 «θα προσπαθήσουν πρώτα απ' όλα να λύσουν τις διαφορές τους με διαπραγματεύσεις, έρευνα, μεσολάβηση, συνδιαλλαγή, διαιτησία, δικαστικό διακανονισμό, προσφυγή σε τοπικούς οργανισμούς ή συμφωνίες ή με άλλα ειρηνικά μέσα της εκλογής τους.»

³ Άρθρο 41 και 42

επιχειρήσεις στην Αφρικανική ήπειρο, ενώ το αμέσως επόμενο διάστημα (1992-2007) εγκρίθηκαν 18 (Bariagaber, 2008: 832).

Ο B. Boutros-Ghali που διετέλεσε Γενικός Γραμματέας, το 1992 στον Οδηγό για την Ειρήνη (Agenda for Peace) μίλησε για τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης (Peace-Keeping) λέγοντας πως είναι ένας όρος που επινοήθηκε αργότερα από τα ΗΕ και δεν προκύπτει από το Χάρτη (Agenda For Peace, 1992) Αποτελούσε πρακτικά μια εφεύρεση των ΗΕ ώστε να μπορέσουν να επεμβαίνουν στις διεθνείς σχέσεις εφόσον λόγω του Ψυχρού πολέμου το σχέδιο για τη συλλογική ασφάλεια που προέβλεπε ο χάρτης δεν μπορούσε να εφαρμοστεί (Hatto, 2013: 498). Τα ΗΕ οδηγήθηκαν στις επιχειρήσεις αυτές προκειμένου να διατηρήσουν την ειρήνη σε περιοχές που μόλις είχε αποφασιστεί κατάπαυση του πυρός και ανακωχή ανάμεσα στα αντιμαχόμενα μέρη, στέλνοντας παρατηρητές (κυανόκρανοι) που θα επέβλεπαν την εφαρμογή των όρων ειρήνης και θα διασφάλιζαν ότι δεν θα υπάρξει επανέναρξη των εχθροπραξιών.⁴ Η έννοια της διατήρησης της ειρήνης εμπεριέχει ταυτόχρονα τις έννοιες της προληπτικής διπλωματίας (preventive diplomacy) που σύμφωνα με την «Ατζέντα» είναι οι δράσεις των ΗΕ με σκοπό να προλάβουν την κλιμάκωση των εντάσεων σε μια περιοχή ή να περιορίσουν τις τελευταίες αν ξεσπάσουν και της αποκατάστασης της ειρήνης (Peace-Making) που στόχος της είναι να φέρει τα αντιμαχόμενα μέρη σε συμφωνία για κατάπαυση του πυρός.⁵

Η φύση των επιχειρήσεων άλλαξε μέσα στα χρόνια και προσαρμόστηκε στις ανάγκες του διεθνούς συστήματος. Οι πρώτες επιχειρήσεις είχαν κατά βάση πολιτικές και διπλωματικές στοχεύσεις επιμένοντας στη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας, ενώ όσες ακολούθησαν έθεταν ως προτεραιότητα την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας (Shaw, 1995). Αναφέρθηκε ήδη πως μετά τον Ψυχρό πόλεμο οι επιχειρήσεις αυξήθηκαν, υπήρξε δηλαδή ποσοτική μεταβολή καθώς πλέον οι ιδεολογικές διαφορές και τα συμφέροντα των μόνιμων κρατών-μελών δεν παρέλυαν τις αποφάσεις του ΣΑ στον ίδιο βαθμό, υπήρξε όμως ταυτόχρονα και μία αλλαγή στη φύση των συρράξεων από διακρατικές σε εμφύλιες. Όπως επισημαίνει η Duffey (1998: 2-4) αν και με την ομαλοποίηση των σχέσεων μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων περιορίστηκαν οι διακρατικές συγκρούσεις, αυξήθηκαν οι συγκρούσεις ομάδων εντός του ίδιου εδάφους με σκοπό είτε την ανάληψη της εξουσίας είτε την απόσχιση. Χαρακτηριστικές περιπτώσεις που θα μελετηθούν στο επόμενο κεφάλαιο αποτελούν η Ρουάντα και η Σομαλία. Εκτός από την μεταβολή αυτή, αλλαγές υπήρξαν και ως προς το μέγεθος των αποστολών, τις λειτουργίες και τις στρατηγικές τους, οι πρώτες επιχειρήσεις αποτελούνταν από 10.000 άτομα προσωπικό, ενώ όσες ακολούθησαν από 30.000 και πάνω (Diehl κ.ά., 1998: 34).

---

⁴ Agenda for Peace, παρ. 20 και 46

⁵ Agenda for Peace, παρ. 20

Αν επιχειρηθεί μια κατηγοριοποίηση των επιχειρήσεων με βάση τα χαρακτηριστικά τους, αυτές που εδραιώθηκαν κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου είναι οι παραδοσιακές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις πρώτης γενιάς. Όπως αναφέρει η Ε. Δ. Δούση (2008: 171) «χαρακτηρίζονται από τη συμβολική παρουσία ελαφρά οπλισμένου ή άοπλου στρατιωτικού προσωπικού, το οποίο συμβάλει στη διατήρηση του status quo». Έχουν με άλλα λόγια σταθεροποιητικό χαρακτήρα. Η επέμβαση στο Κονγκό (1960-1964) αποτελεί τη μονή περίπτωση επιχείρησης των ΗΕ στο διάστημα αυτό που εξελίχθηκε σε επιβολή της ειρήνης, οδηγώντας σε ένοπλη σύγκρουση ανάμεσα στις δυνάμεις των ΗΕ και των ανταρτών (Malone & Wermester, 2000: 38). Οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης απαντώνται συχνότερα από τις αρχές της δεκαετίας του 90 και έπειτα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εγκαταλείπονται οριστικά οι αποστολές διατήρησης της ειρήνης. Είναι το περιβάλλον της σύγκρουσης αυτό που καθορίζει το είδος της επιχείρησης και της εντολής που θα δοθεί (mandate), ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που οι στοχεύσεις μιας αποστολής αλλάζουν κατά τη διάρκεια της.

Οι επιχειρήσεις δεύτερης γενιάς εμφανίστηκαν με σκοπό να αντιμετωπίσουν τις αδυναμίες της πρώτης, αναλαμβάνοντας ένα ευρύτερο φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η διενέργεια ελεύθερων εκλογών, ο αφοπλισμός και η επανένταξη των μαχητών στο κοινωνικό σύνολο, η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, γι' αυτό άλλωστε ονομάστηκαν και «ευρύτερες» ή «πολυδιάστατες» (Kenkel, 2013: 128). Ο πολυεπίπεδος χαρακτήρας τους αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι εκτός από στρατιωτικό προσωπικό περιελάμβαναν επιπλέον πολιτικές και αστυνομικές δυνάμεις (Νάσκου-Περράκη κ.ά., 2014: 180). Ορόσημο για τη μετάβαση στη δεύτερη γενιά επιχειρήσεων αποτελεί η αποστολή της UNTAG στη Ναμίμπια το 1989 που με την επιτυχημένη διεξαγωγή εκλογών απέδειξε ότι ο ΟΗΕ μπορεί να διευρύνει τα καθήκοντα του με σκοπό πάντα τη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης (Malone & Wermester, 2000: 39). Μολονότι πλέον υπήρχε ένα κλίμα αισιοδοξίας αναφορικά με τις παρεμβάσεις των ΗΕ στις διεθνείς σχέσεις, οι αποστολές στη Ρουάντα, τη Σομαλία και τη Βοσνία απέτυχαν να εκπληρώσουν τις αρχικές τους στοχεύσεις οδηγώντας τον ΟΗΕ σε μια περίοδο εσωτερικών διεργασιών ώστε να διαπιστώσει τα αίτια αυτών των αποτυχιών και να αποκαταστήσει το κύρος του στη διεθνή κοινότητα.

Το Μάρτιο του 2000 συστάθηκε από τον Γενικό-Γραμματέα Kofi Annan ειδική επιτροπή με σκοπό να αξιολογήσει τις δραστηριότητες των ΗΕ αλλά και να παρέχει συστάσεις για την ανάληψη ανάλογων δραστηριοτήτων στο μέλλον.⁶ Τα αποτελέσματα των διεργασιών της επιτροπής δημοσιεύτηκαν τον Αύγουστο του 2000 σε ένα έγγραφο σημείο αναφοράς για τα ΗΕ, την έκθεση Brahimi, που πήρε το όνομα της από τον Lakhdar Brahimi, πρόεδρο της επιτροπής. Η έκθεση έχοντας

---

⁶ Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305-S/2000/809, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/594/70/PDF/N0059470.pdf?OpenElement>

εξετάσει προηγούμενες επιχειρήσεις υπογραμμίζει πως οι εργασίες διατήρησης και οικοδόμησης της ειρήνης πρέπει να συνυπάρχουν σε ένα περιβάλλον ώστε να επιτευχθεί βιώσιμη ειρήνη.⁷ Ταυτόχρονα επαναξιολογεί τις βασικές αρχές των επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης, ειδικότερα τη μη χρήση βίας, τονίζοντας την ανάγκη οργάνωσης πιο σύνθετων και δυναμικών επιχειρήσεων (robust peacekeeping). Οι δυναμικές επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης συχνά ταυτίζονται με εκείνες επιβολής της ειρήνης, ωστόσο διαφέρουν αναφορικά με τη χρήση βίας. Οι πρώτες «περιλαμβάνουν τη χρήση βίας σε τακτικό επίπεδο με την εξουσιοδότηση του ΣΑ και τη συναίνεση του κράτους υποδοχής ή των μερών της σύγκρουσης» σε αντίθεση με τις δεύτερες που «δεν απαιτούν τη συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών ενώ μπορεί να περιλαμβάνουν και χρήση βίας σε στρατηγικό ή διεθνές επίπεδο που απαγορεύεται σύμφωνα με το Άρθρο 2(4) εκτός αν εξουσιοδοτείται από το ΣΑ».⁸ Για αρκετούς μελετητές οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης αποτελούν την τρίτη γενιά επιχειρήσεων.

Οι δυναμικές επιχειρήσεις οικοδόμησης της ειρήνης αποτελούν την τέταρτη γενιά, αναλαμβάνοντας περισσότερα καθήκοντα αναφορικά με τις εσωτερικές λειτουργίες ενός κράτους σε σύγκριση με εκείνες τις δεύτερης γενιάς ενώ ταυτόχρονα συνδυάζουν τη χρήση βίας (Kenkel, 2013: 132). Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν οι επιχειρήσεις στο Κόσσοβο (UNMIK) το 1999 και το Ανατολικό Τιμόρ (UNTAET) το ίδιο έτος. Στις περιπτώσεις αυτές ο ΟΗΕ ανέλαβε εξ' ολοκλήρου εκτελεστικές, νομοθετικές και δικαστικές αρμοδιότητες σε συνθήκες που δεν υπήρχε καμία διοικητική οργάνωση. Τέλος την πέμπτη γενιά επιχειρήσεων (σε κάποιους συγγραφείς αναφέρεται και ως τέταρτη) στοιχειοθετούν οι υβριδικές επιχειρήσεις τις οποίες αναλαμβάνουν από κοινού τα ΗΕ με κάποιον περιφερειακό οργανισμό, όπως η Αφρικανική Ένωση (Νάσκου-Περράκη κ.ά., 2014: 180).⁹ Εν κατακλείδι διαπιστώνεται πως οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης είναι δυναμικές καθώς διαρκώς εξελίσσονται αναλαμβάνοντας περισσότερες δραστηριότητες (πχ αφοπλισμός, παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, βοήθεια στη διεξαγωγή εκλογών) ενώ πλέον συνεργάζονται και με περιφερειακούς οργανισμούς προκειμένου να είναι αποτελεσματικές και αποδοτικές.

2.3 Διάκριση των επιχειρήσεων

Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης αποτελούν μία μόνο από τις δραστηριότητες που αναλαμβάνει ο ΟΗΕ προκειμένου να διατηρήσει την

---

⁷ Report of the Panel on United Nations Peace Operations, A/55/305-S/2000/809, παρ. 15-28

⁸ United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines
<https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/united-nations-peacekeeping-operations-principles-and-guidelines-the-capstone-doctrine/>

⁹ Δυτικό Σουδάν (Νταρφούρ) UNAMID

παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Στο Capstone Doctrine, που δημοσιεύτηκε το 2008, καθορίζονται οι βασικές αρχές και οι αντικειμενικοί σκοποί τους ενώ ορίζονται και οι κατευθυντήριες οδηγίες προς το στρατιωτικό, πολιτικό και αστυνομικό προσωπικό που τις στοιχειοθετεί. Με μια σύντομη ματιά όλες οι δραστηριότητες των ΗΕ όπως περιγράφονται στο έγγραφο είναι:¹⁰

- **Η πρόληψη των συγκρούσεων** που περιλαμβάνει ενέργειες ώστε να περιοριστούν οι διαμάχες και οι εντάσεις πριν μετατραπούν σε βίαιη σύγκρουση. Απαιτείται παρατήρηση και συλλογή πληροφοριών σχετικών με τους παράγοντες εκείνους που μπορούν να οδηγήσουν σε σύγκρουση με σκοπό την έγκαιρη επέμβαση.
- **Η αποκατάσταση της ειρήνης** που αφορά δραστηριότητες κυρίως διπλωματικού χαρακτήρα ενώ η σύγκρουση βρίσκεται σε εξέλιξη. Στοχεύει να φέρει τα μέρη της σύγκρουσης στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με εντολή του Γενικού Γραμματέα είτε μετά από σχετικό αίτημα του ΣΑ είτε με πρωτοβουλία του ίδιου.
- **Η διατήρηση της ειρήνης** που περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μετά την αποκατάσταση της, σε περιοχές δηλαδή που έχει ήδη αποφασιστεί ανακωχή και τα αντιμαχόμενα μέρη έχουν καταλήξει σε συμφωνία.
- **Η επιβολή της ειρήνης** στις περιπτώσεις όπου το ΣΑ κρίνει ότι η σύγκρουση αποτελεί απειλή για την παγκόσμια ασφάλεια και εξουσιοδοτεί τη χρήση βίας προκειμένου να φέρει τα αντιμαχόμενα μέρη σε συμφωνία για τη λήξη των εχθροπραξιών.
- **Η οικοδόμηση της ειρήνης** που περιλαμβάνει μέτρα και ενέργειες ώστε να μειωθούν οι πιθανότητες επανέναρξης των εχθροπραξιών σε περιοχές όπου έχει επιτευχθεί εκεχειρία. Σκοπός είναι να τεθούν τα θεμέλια ώστε η ειρήνη να είναι βιώσιμη αντιμετωπίζοντας τα δομικά ζητήματα που επηρεάζουν τη λειτουργία ενός κράτους. Μάλιστα σύμφωνα με στοιχεία, ο κίνδυνος να ξαναβρεθούν σε εμπόλεμη κατάσταση, περιοχές που έχουν βγει από αυτή, είναι μεγαλύτερος τα πρώτα 5-10 χρόνια μετά τη σύγκρουση.

Τα όρια ανάμεσα στα είδη των ειρηνευτικών επιχειρήσεων δεν είναι εύκολα διακριτά, ενώ πολλές φορές χρειάζεται μια αποστολή να αναλαμβάνει περισσότερες από μια δραστηριότητες προκειμένου να επιτύχει το σκοπό της που είναι η βιώσιμη ειρήνη. Οι επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης είναι εφικτό να διαχωριστούν ως έναν βαθμό λόγω του επιπέδου χρήσης της βίας που απαιτούν καθώς και λόγω της απουσίας συναίνεσης από το κράτος υποδοχής. Επομένως συνήθως αναλαμβάνονται είτε από μεμονωμένα κράτη, π.χ. Η.Π.Α, Γαλλία, είτε από

---

¹⁰ United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines (Capstone Doctrine), σελ. 17-18

άλλους περιφερειακούς οργανισμούς πέραν των ΗΕ, π.χ. NATO. Τα ΗΕ αποφεύγουν να οργανώσουν τέτοιες επιχειρήσεις υπό την ηγεσία τους καθώς έτσι χάνεται η αμεροληψία και η ουδετερότητα τους, ενώ ταυτόχρονα το ανθρωπιστικό προσωπικό τους τίθεται σε άμεσο κίνδυνο μιας και συνεισφέρει στη δράση του ΟΗΕ και άρα αποτελεί στόχο επιθέσεων. Εντούτοις από το 1999 και έπειτα τα ΗΕ αναλαμβάνουν κατά βάση πιο δυναμικές επιχειρήσεις που παρότι δεν ταυτίζονται, παρουσιάζουν μικρές διαφορές από αυτές της επιβολής της ειρήνης δυσχεραίνοντας τη διατήρηση των τριών βασικών αρχών τους (Howard & Dayal, 2018: 75). Για τις ανάγκες της εργασίας κατά βάση θα μελετηθούν και θα αξιολογηθούν ακριβώς αυτές οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης στις χώρες της Αφρικής, που μετά το 1999 έπαψαν να έχουν την «παραδοσιακή» τους μορφή και έλαβαν έναν πιο πολυδιάστατο χαρακτήρα.

Η οικοδόμηση της ειρήνης στο μετασυγκρουσιακό περιβάλλον περιλαμβάνει πολλές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν στα εξής τέσσερα πεδία δράσης: στρατιωτικό και ασφάλειας, κοινωνικό-οικονομικό, αναπτυξιακό και ανθρωπιστικό, πολιτικό και διπλωματικό, δικαιοσύνης (M. Barnett κ.ά., 2007: 45). Η δημιουργία κράτους δικαίου και η βελτίωση των υποδομών σε ένα κράτος που μόλις έχει βγει από σύγκρουση μπορούν να επιτευχθούν μόνο εάν έχει εξασφαλιστεί πρώτα η ειρήνη στην περιοχή. Παρόλο που το αρχικό μοντέλο της οικοδόμησης της ειρήνης βασιζόταν στην ιδέα μιας ομαλής και γραμμικής μετάβασης από τον πόλεμο στην ειρήνη, κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να εφαρμοστεί στην πράξη λόγω της συνεχιζόμενης επαναφοράς στο πεδίο των συγκρούσεων και της έλλειψης αξιοπιστίας από την πλευρά των κυβερνήσεων (Öjendal κ.ά., 2021: 272). Πολυάριθμα είναι άλλωστε τα παραδείγματα χωρών που μετά την υπογραφή ειρηνευτικής συμφωνίας και ενώ η διαδικασία οικοδόμησης της δημοκρατίας και της ειρήνης είχε ήδη αρχίσει, εξακολουθούσαν να βιώνουν βίαιες συγκρούσεις (Μάλι, Κονγκό, Σουδάν). Συνεπώς η διαδικασία της οικοδόμησης της ειρήνης καλείται συχνά να συνυπάρξει με τη βία και τις εχθροπραξίες, παρότι πρόκειται για εξ' ορισμού αντιθετικές έννοιες (Öjendal κ.ά., 2021).

2.4 Οι βασικές αρχές των επιχειρήσεων

Κάθε επιχείρηση που στόχος της είναι η διατήρηση της ειρήνης χαρακτηρίζεται από τρεις βασικές αρχές. Αυτές οι αρχές περιγράφονται επίσης στο Carstone Doctrine και είναι η συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών, η αμεροληψία της ειρηνευτικής δύναμης και η απαγόρευση χρήσης της βίας με εξαίρεση την

περίπτωση αυτό-άμυνας και υπεράσπισης της εντολής.¹¹ Πιο αναλυτικά, όπως περιγράφονται στο ίδιο έγγραφο:

- Η συναίνεση των μερών της σύγκρουσης
Είναι πολύ σημαντικό όσοι λαμβάνουν μέρος στη διαμάχη να αποδέχονται τις δράσεις των ΗΕ ώστε να διατηρηθεί η ειρήνη και να μην εμποδίζουν το προσωπικό που στελεχώνει μία επιχείρηση να εκτελέσει τις εντολές που του έχουν δοθεί. Ο ΟΗΕ οφείλει να διαθέτει τα κατάλληλα μέσα ώστε να εξετάζει διαρκώς ότι τα αντιμαχόμενα μέρη εξακολουθούν να είναι σύμφωνα με την παρουσία του καθώς δεν είναι λίγες οι φορές που ενώ κάποιοι συμφωνούσαν στην αρχή με τη δράση του στη συνέχεια απέσυραν τη σύμφωνη γνώμη τους. Σε μία τέτοια περίπτωση ελλοχεύει ο κίνδυνος τα μέλη της ειρηνευτικής αποστολής να θεωρηθεί ότι λαμβάνουν ενεργό μέρος στη σύγκρουση.
- Η αμεροληψία του προσωπικού της αποστολής
Τα μέλη της ειρηνευτικής αποστολής έχουν την υποχρέωση να ακολουθούν την εντολή που τους έχει δοθεί χωρίς να δρουν υπέρ ή να υποστηρίζουν κάποια πλευρά της σύγκρουσης. Είναι σημαντικό οι πράξεις τους να είναι ξεκάθαρες και δικαιολογημένες καθώς διακυβεύεται η αξιοπιστία των ΗΕ ενώ είναι πιθανό η πλευρά που θεωρεί πως αδικείται να αποσύρει τη συναίνεση της προς την επιχείρηση.
- Μη χρήση βίας
Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης όπως ήδη έχει αναφερθεί δεν έχουν ως στόχο την επιβολή της ειρήνης και επομένως η χρήση της βίας εξουσιοδοτείται από το ΣΑ μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας ή υπεράσπισης της εντολής της αποστολής. Η προσφυγή στη χρήση βίας θεωρείται η έσχατη λύση όταν κανένα άλλο μέσο πειθούς δεν αρκεί. Για το λόγο αυτό πρέπει να χρησιμοποιείται αναλογικά και με τρόπο κατάλληλο ώστε με τη μικρότερη δύναμη να μπορεί να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Όπως είχε ήδη επισημανθεί κάποια χρόνια πριν στο Brahimi Report, αναφορικά με τη συναίνεση των μερών, αυτό που καταδεικνύει η πρότερη εμπειρία στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις είναι ότι στις περιπτώσεις εμφύλιων πολέμων μπορεί μία από τις αντιμαχόμενες ομάδες να είναι σε πρώτη φάση σύμφωνα με την αποστολή προκειμένου να έχει το χρόνο να αναδιοργανώσει τα στρατεύματά της, και όταν αυτή πάψει να εξυπηρετεί τα συμφέροντά της να αποσύρει και τη συναίνεση της.¹² Δεν είναι λίγες οι φορές που το ζήτημα της συναίνεσης έχει απασχολήσει τη διεθνή βιβλιογραφία. Άλλωστε η μη αποδοχή της δράσης μιας ειρηνευτικής επιχείρησης θέτει σε άμεσο κίνδυνο και το ίδιο το προσωπικό,

¹¹ United Nations Peacekeeping Operations Principles and Guidelines (Capstone Doctrine), σελ. 31-35

¹² Brahimi Report, παρ. 48

πολιτικό και στρατιωτικό, που εργάζεται για την εκτέλεση της εντολής της (Tull, 2013: 183). Έχει επισημανθεί από αρκετούς μελετητές πως η έλλειψη της συγκατάθεσης των μερών της σύγκρουσης μπορεί να επηρεάσει και την επιτυχία της ίδιας της αποστολής στο σύνολο της (Pushkina κ.ά., 2022: 164). Η πλήρη συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών αποτελεί τη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης και διατήρησης της. Ταυτόχρονα την τελευταία δεκαετία η οργάνωση της FIB (Ταξιαρχία Παρέμβασης) στα πλαίσια της επιχείρησης στο Κονγκό με εντολή να μάχεται στο πλευρό του εθνικού στρατού της χώρας τις ένοπλες ομάδες, αλλά και η συνεργασία του ΟΗΕ με τη Γαλλία στο Μάλι για την καταπολέμηση των εξτρεμιστών και του οργανωμένου εγκλήματος έχουν αρκετές φορές δεχτεί κριτική ότι παραβιάζουν τις θεμελιώδεις αρχές πάνω στις οποίες θα έπρεπε να βασίζεται μια επιχείρηση διατήρησης της ειρήνης καθώς τα ΗΕ συνεργάζονται με τις κυβερνήσεις των χωρών και δεν παραμένουν ουδέτερα (Laurence, 2019).

Επιπλέον σχετικά με τη χρήση της βίας, στο Brahimi Report επισημαίνεται πως η παρουσία μιας καλά οργανωμένης και εξοπλισμένης δύναμης δεν είναι μόνο συμβολική αλλά πρέπει να μπορεί να αποτρέπει τα αντιμαχόμενα μέρη από μια ενδεχόμενη επαναφορά στα πεδία των μαχών.¹³ Η χρήση της σε περίπτωση αυτοάμυνας δίνει το δικαίωμα στα μέλη των αποστολών να προστατεύουν πέρα από τον εαυτό τους, το προσωπικό και την περιουσία των ΗΕ καθώς και οποιονδήποτε βρίσκεται υπό την προστασία του.¹⁴ Οι βασικές αρχές που διέπουν τις επιχειρήσεις, κάνουν σαφή τη διάκριση τους από τις εχθροπραξίες καθώς οι στοχεύσεις τους περιορίζονται σε πολιτικό και ανθρωπιστικό επίπεδο και όχι σε στρατιωτικό (Howard & Dayal, 2018: 74). Ταυτόχρονα όμως και ιδιαίτερα μετά τις αποτυχημένες επεμβάσεις των ΗΕ στη δεκαετία του '90, κατέστη φανερό πως η χρήση της βίας πρέπει να είναι τέτοια ώστε να μπορεί να προστατεύει τους πολίτες, γι' αυτό και οι πιο πρόσφατες επιχειρήσεις έχουν ξεκάθαρη εντολή να χρησιμοποιήσουν κάθε μέσο και να λάβουν κάθε απαραίτητο μέτρο για να πετύχουν το σκοπό τους (Longobardo, 2020: 169). Συνεπώς, μπορεί οι τρεις βασικές αρχές που στοιχειοθετούν τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης να παραμένουν μέχρι σήμερα ίδιες, ωστόσο έχουν επαναξιολογηθεί και προσαρμοστεί σε νέα δεδομένα. Βασικό ρόλο στην εξέλιξη της δράσης του ΟΗΕ διαδραματίζουν οι εμπειρίες του παρελθόντος ιδίως κατά τη διάρκεια της παρουσίας του στην Αφρικανική Ήπειρο. Ωστόσο κατά τον Karlsrud (2015) η προσπάθεια να βρεθεί ένα σημείο ισορροπίας ανάμεσα στις βασικές αρχές που πρέπει να ακολουθεί μια επιχείρηση και την ανάγκη προστασίας των πολιτών οδηγεί των ΟΗΕ σε δύσκολα μονοπάτια προκειμένου να εκπληρώσει την εντολή του.

---

¹³ Brahimi Report, παρ. 51

¹⁴ Handbook on United Nations Multidimensional Peacekeeping Operations, σελ. 57

2.5 Νομικό Πλαίσιο

Σύμφωνα με το άρθρο 2(4) του Χάρτη των ΗΕ η χρήση της βίας απαγορεύεται προκειμένου να προστατευτεί η εθνική κυριαρχία που αποτελεί αδιαμφισβήτητο δικαίωμα κάθε κράτους.¹⁵ Δύο εξαιρέσεις στον κανόνα αυτό αποτελούν το άρθρο 51 που υπογραμμίζει το δικαίωμα στη νόμιμη άμυνα και το Κεφάλαιο VII του Χάρτη που επιτρέπει στο ΣΑ να αναλαμβάνει δράση σε περίπτωση διατάραξης ή απειλής της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας, επιτρέποντας τη χρήση βίας. Τα ΗΕ είναι επιφορτισμένα με τη διαφύλαξη, την εξασφάλιση και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάτι που φαίνεται στο άρθρο 1(3) καθώς και στα άρθρα 55 και 56 σύμφωνα με τα οποία όλα τα κράτη-μέλη οφείλουν να ενεργούν υπέρ των σκοπών αυτών. Παράλληλα σύμφωνα με το άρθρο 2(7) τα ΗΕ στερούνται το δικαίωμα της επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις ενός ανεξάρτητου κράτους εκτός από την περίπτωση ανάλογης εξουσιοδότησης υπό το Κεφάλαιο VII.¹⁶ Από τον ίδιο επομένως τον Χάρτη γίνεται εμφανής η διάσταση που δημιουργείται ανάμεσα στην μη επέμβαση για την διασφάλιση της κυριαρχίας ενός ανεξάρτητου κράτους και την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου όταν αυτά απειλούνται από ακρότητες. Μολονότι υπάρχουν εκ διαμέτρου αντίθετες απόψεις αναφορικά με την αρχή της μη επέμβασης στο εσωτερικό ενός κράτους, σε ορισμένες περιπτώσεις αυτή νομιμοποιείται. Η επέμβαση (άμεση ή έμμεση) των ΗΕ ή ενός κράτους μέλους πρέπει να δικαιολογείται σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII ή το άρθρο 51 αντίστοιχα (Rattan, 2019).

Οι επιχειρήσεις διακρίνονται σε αυτές που συγκροτούνται και ελέγχονται αποκλειστικά από τα ΗΕ και σε αυτές που εξουσιοδοτούνται μετά από σχετική απόφαση του ΣΑ, αλλά διοικούνται είτε από κράτη μέλη που μπορεί να λειτουργούν μέσα από πολυεθνικές ομάδες («συνασπισμοί των προθύμων») είτε από περιφερειακούς οργανισμούς. Ο διαχωρισμός των επιχειρήσεων ανάλογα με το ποιος φορέας αναλαμβάνει τη συγκρότηση και τον έλεγχο τους κρίνεται σημαντικός ώστε να μπορεί να αποδοθεί ευθύνη και να εφαρμοστεί το διεθνές δίκαιο σε περίπτωση παραβίασης κάποιας διεθνούς υποχρέωσης του (Δούση, 2008: 184). Προκειμένου να διεξαχθεί μια επιχείρηση διατήρησης της ειρήνης, όπως έχει ήδη αναφερθεί, είναι απαραίτητη η σύμφωνη γνώμη του κράτους υποδοχής. Για το λόγο αυτό υπογράφεται μεταξύ των ΗΕ και του κράτους αυτού μια συμφωνία για το καθεστώς της δύναμης (Status of Forces Agreement-S.O.F.A) που ορίζει τα

¹⁵ Άρθρο 2, παρ.4 «Όλα τα Μέλη στις διεθνείς τους σχέσεις θα απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας, που εκδηλώνεται εναντίον της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους είτε με οποιαδήποτε άλλη ενέργεια ασυμβίβαστη προς τους Σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών.»

¹⁶ Άρθρο 2(7) «Καμιά διάταξη αυτού του Χάρτη δε θα δίνει στα Ηνωμένα Έθνη το δικαίωμα να επεμβαίνουν σε ζητήματα που ανήκουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους και δε θα αναγκάζει τα Μέλη να υποβάλλουν τέτοια θέματα για ρύθμιση σύμφωνα με τους όρους αυτού του Χάρτη. Η αρχή όμως αυτή δεν πρέπει να εμποδίζει την εφαρμογή των εξαναγκαστικών μέτρων που προβλέπονται από το Κεφάλαιο 7.»

δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών της αποστολής, διασφαλίζοντας ότι θα μπορούν να εργαστούν απρόσκοπτα για την εκτέλεση της εντολής που τους έχει δοθεί (Charaga, 2019: 37). Στην συμφωνία αυτή «περιλαμβάνονται διατάξεις σχετικά με την ελευθερία κινήσεων της δύναμης και άλλες διευκολύνσεις από το Κράτος υποδοχής, τα προνόμια και τις ασυλίες των μελών της δύναμης, την επίλυση των διαφορών.» (Δούση, 2008: 193). Δεν είναι απαραίτητο ότι θα συναφθεί ή μπορεί να συναφθεί καθυστερημένα, όπως στην περίπτωση της Σομαλίας που δεν υπογράφηκε ποτέ μια τέτοια συμφωνία καθώς δεν υπήρχε κυβέρνηση να συμμετάσχει στις διαπραγματεύσεις με τα ΗΕ (Zwanenburg, 2004: 37).

Μία ακόμη συμφωνία υπογράφεται ανάμεσα στα ΗΕ και τα κράτη που παρέχουν προσωπικό και τον απαραίτητο εξοπλισμό σε μια αποστολή, η οποία ονομάζεται μνημόνιο συμφωνίας (Memorandum of Understanding-MOU).¹⁷ Τα ΗΕ δεν διαθέτουν δικό τους στρατό και επομένως στηρίζονται στα κράτη μέλη για τη συνεισφορά σε στρατιωτικές, πολιτικές και αστυνομικές δυνάμεις. Με το έγγραφο αυτό ρυθμίζονται θέματα διοικητικού και οικονομικού χαρακτήρα ενώ καθορίζονται και οι ασυλίες και τα προνόμια όσων συμμετέχουν (Δούση, 2008: 195). Δεδομένου ότι τα μέλη των αποστολών διαθέτουν ασυλία και δεν μπορεί να τους ασκηθεί ποινική δίωξη από τη χώρα που υπηρετούν, την ευθύνη και τη δικαιοδοσία τους έχει το κράτος απ' όπου προέρχονται, το οποίο οφείλει να ενημερώσει τα ΗΕ για τις διαδικασίες που θα ακολουθήσει (Αοί κ.ά., 2007: 49). Ωστόσο εφόσον τα κράτη δεν είναι νομικά υποχρεωμένα να εκπληρώσουν αυτή τη συνθήκη συνήθως αποφεύγουν να το κάνουν. Ένα τρίτο, τελευταίο και εξαιρετικά σημαντικό έγγραφο που ορίζει το νομικό καθεστώς μιας επιχείρησης είναι οι Κανόνες Εμπλοκής (Rules of Engagement – ROE), άμεσα συνυφασμένοι με την εντολή για χρήση της βίας. Με άλλα λόγια σε περίπτωση που το ΣΑ εξουσιοδοτήσει τη χρήση βίας, μέσω αυτού του εγγράφου καθορίζεται συγκεκριμένα το επίπεδο της δύναμης που μπορεί να ασκηθεί ανάλογα με τις συνθήκες όπως και οι εντολές που θα δοθούν από τον επικεφαλής της αποστολής (Αοί κ.ά., 2007: 57).

Για να εξουσιοδοτηθεί μια αποστολή από τα ΗΕ ακολουθούνται συγκεκριμένες διαδικασίες. Ο ρόλος του Γενικού Γραμματέα είναι κομβικός καθώς είναι αυτός που σε πρώτη φάση θα δώσει εντολή ώστε να αξιολογηθεί η εμπόλεμη κατάσταση σε μία περιοχή και αν κρίνει πως πρέπει να υπάρξει παρέμβαση από τον οργανισμό θα κάνει σχετική αναφορά στο ΣΑ που θα περιλαμβάνει πληροφορίες αναφορικά με το είδος της επέμβασης αλλά και μία πρώτη αξιολόγηση του κόστους της.¹⁸ Το ΣΑ είναι αυτό που θα αποδεχτεί με ανάλογο ψήφισμα την οργάνωση μίας αποστολής, ενώ η Γενική Συνέλευση θα δώσει την τελική έγκριση για τον οικονομικό προϋπολογισμό. Είναι σαφές πως μια επέμβαση χωρίς την έγκριση από το ΣΑ είναι παράνομη.

---

¹⁷ <https://peacekeeping.un.org/en/deployment-and-reimbursement>

¹⁸ <https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation>

Ωστόσο αυτό που συχνά παρατηρείται είναι πως δεν λαμβάνουν όλες οι επιχειρήσεις το ίδιο άμεσα εξουσιοδότηση ούτε στελεχώνονται με τον ίδιο αριθμό προσωπικού. Θα υπέθετε κάποιος πως αυτό εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει η σύγκρουση που χρήζει επέμβασης (αριθμός απωλειών, δυνατότητα επέμβασης από το ίδιο το κράτος κ.α.) Ωστόσο στην περίπτωση της Ρουάντα ο μηχανισμός των ΗΕ δεν έδρασε γρήγορα παρά τη γενοκτονία που λάμβανε χώρα. Οι Benson & Tucker (2022) εξέτασαν στοιχεία σχετικά με τους παράγοντες που κατευθύνουν τη λήψη αποφάσεων στο ΣΑ προσπαθώντας να δώσουν απάντηση στο παραπάνω ερώτημα και επεσήμαναν πως η διαδικασία δύναται να επηρεαστεί και από τα συμφέροντα των πέντε μόνιμων κρατών-μελών, τα οποία θα παρέχουν πιο εύκολα την έγκριση τους για επέμβαση σε μια εμφύλια διαμάχη που κρίνουν πως απειλεί και τις εθνικές τους επιδιώξεις. Επιπλέον οι χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου παρατηρείται πως είναι πιο πρόθυμες να στείλουν προσωπικό σε κάποιες χώρες ενώ σε άλλες όχι με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Αφγανιστάν και το Κονγκό, όπου στην πρώτη περίπτωση συμμετείχαν περίπου 100.000 καλά εκπαιδευμένοι στρατιώτες, ενώ στη δεύτερη σχεδόν 20.000 χωρίς να διαθέτουν ούτε τα απαραίτητα μέσα (Hatto, 2013: 511). Συνολικά, τα εθνικά συμφέροντα αποτελούν έναν παράγοντα που μπορεί να επηρεάσει την οργάνωση και τη διεξαγωγή μιας επιχείρησης, αποτελώντας κάποιες φορές και αιτία αποτυχίας εκπλήρωσης του σκοπού της.

2.6 Συμπέρασμα

Η μελέτη του θεωρητικού πλαισίου κρίνεται απαραίτητη καθώς μέσω αυτής μπορούμε να ερμηνεύσουμε τις ποσοτικές και ποιοτικές μεταβολές που συντελούνται μέσα στα χρόνια αναφορικά με τις επιχειρήσεις που λαμβάνουν χώρα στην αφρικανική ήπειρο. Η ανάγκη για πιο δυναμικές και πολυδιάστατες επιχειρήσεις που δε θα εργάζονται απλά για την εφαρμογή των όρων μιας ειρηνευτικής συμφωνίας είναι άμεσα συνυφασμένη με την προστασία του ανθρώπου και των δικαιωμάτων του, τομέας στον οποίο δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή κυρίως μετά τις κτηνωδίες που έλαβαν χώρα στη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Η σταδιακή μετάβαση από τις παραδοσιακές αποστολές στις πιο δυναμικές δεν άφησε ανεπηρέαστες τις βασικές αρχές τους. Μολονότι διαπιστώνεται πως αποτελεί στόχο του οργανισμού να παραμείνουν ανεπηρέαστοι οι τρεις κεντρικοί πυλώνες της συναίνεσης, της μη χρήσης βίας και της αμεροληψίας, αυτό είναι δύσκολο εφικτό ιδιαίτερα όταν προκειμένου να παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια, το προσωπικό έρχεται αντιμέτωπο με εξτρεμιστικές οργανώσεις που δρουν στην περιοχή, γεγονός που καθιστά τη χρήση βίας απαραίτητη τόσο για λόγους αυτοάμυνας όσο και για λόγους διεκπεραίωσης της εντολής. Παρόλο που κάτι τέτοιο είναι σύμφωνο με το Χάρτη, αυτό που αμφισβητείται είναι κατά πόσο η

χρήση βίας από τη στιγμή που θα αποφασιστεί, θα παραμείνει σε τέτοιο επίπεδο ώστε να μην προκαλέσει αμφισβήτηση της ουδετερότητας μιας αποστολής, θεωρώντας πως λαμβάνει ενεργό μέρος στη σύγκρουση υποστηρίζοντας μια πλευρά. Αυτό που θα επιχειρηθεί στη συνέχεια να διαπιστωθεί είναι κατά πόσο η αμφισβήτηση των βασικών αρχών των επιχειρήσεων δύναται να βλάψει τόσο την ίδια την αποστολή όσο και το σύνολο του οργανισμού, αποτελώντας έναν από τους παράγοντες που οδηγούν σε αποτυχία τις επιχειρήσεις του ΟΗΕ στην Αφρική. Τέλος, από την εξέταση του νομικού πλαισίου και της λήψης αποφάσεων σχετικά με την επέμβαση στο εσωτερικό ενός ανεξάρτητου κράτους προκύπτει πως αρκετές φορές σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν και οι εθνικές επιδιώξεις των κρατών που αποφασίζουν, ένας παράγοντας που επίσης θα εξεταστεί στη συνέχεια για το αν επηρεάζει την έκβαση μιας αποστολής.

Κεφάλαιο 3: Προσπάθεια αναδιάρθρωσης

3.1 Η περίπτωση της Σομαλίας

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 δύο αποτυχημένες επεμβάσεις των ΗΕ στη Ρουάντα και τη Σομαλία είχαν ως αποτέλεσμα την έναρξη μιας περιόδου μεγαλύτερης εσωστρέφειας και ανασκόπησης για τον οργανισμό. Αυτό αποτυπώνεται και στο γεγονός ότι στις 7 Μαρτίου 2000 ο τότε Γενικός Γραμματέας των ΗΕ Kofi Annan όρισε μια επιτροπή να αναλάβει να εξετάσει τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις που είχαν πραγματοποιηθεί μέχρι εκείνη τη στιγμή ώστε να μπορέσει να αναλάβει πιο αποτελεσματικές δράσεις στο μέλλον. Όπως αναφέρει ο Kenkel (2013) «η αποτυχία του οργανισμού να προλάβει ή να περιορίσει τη γενοκτονία στη Ρουάντα το 1994, η αναποτελεσματικότητά του να οδηγήσει τα αντιμαχόμενα μέρη σε συμφωνία σε συνδυασμό με τεράστιες στρατιωτικές απώλειες στη Σομαλία και τέλος η σφαγή της Σρεμπρένιτσα στη Βοσνία το 1995 αποτέλεσαν τις τρεις μεγαλύτερες αποτυχίες των ΗΕ στη δεκαετία του 1990 και άνοιξαν το δρόμο για μια νέα προσέγγιση απέναντι στις βασικές αρχές των επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης». Κρίνεται επομένως σκόπιμο να μελετήσουμε τις περιπτώσεις της Ρουάντα και της Σομαλίας και να εξετάσουμε πως αυτές συνετέλεσαν ώστε τα ΗΕ να αναλάβουν πιο ουσιαστική δράση για την προστασία των πολιτών και την οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος βιώσιμης ειρήνης.

Η Σομαλία ανεξαρτητοποιήθηκε το 1960 όταν ενώθηκε το βρετανικό προλεταριάτο της Σομαλιλάνδης με την ιταλική αποικία δημιουργώντας τη Σομαλική Δημοκρατία. Ύστερα από στρατιωτικό πραξικόπημα το 1969, ο Σιάντ Μπάρε ανέλαβε την εξουσία της χώρας και επιχείρησε αρχικά ασπασζόμενος ιδεολογικά το Μαρξισμό-Λενινισμό να αναπτύξει φιλικούς δεσμούς με τη Σοβιετική Ένωση με σκοπό να λάβει τη βοήθεια που χρειαζόταν για να εκπληρώσει τις εθνικιστικές του βλέψεις. Οι Σοβιετικοί ωστόσο υποστήριξαν τη γειτονική Αιθιοπία με αποτέλεσμα ο Μπάρε να ζητήσει τη συνδρομή των Η.Π.Α. Η βοήθεια που έλαβε η χώρα από τις Η.Π.Α ήταν η μεγαλύτερη που έχει δοθεί σε χώρα της υποσαχάριας Αφρικής. Οι διεκδικήσεις των Σομαλών εθνικιστών περιελάμβαναν την περιοχή του Ογκαντέν στην Αιθιοπία καθώς και περιοχές στη γειτονική Κένυα και το Τζιμπουτί. Ο πόλεμος που ξέσπασε ανάμεσα στους Σομαλούς και τους Αιθίοπες για το Ογκαντέν έληξε το 1978 με νίκη των τελευταίων και αποτέλεσε έναν από τους λόγους της εσωτερικής κρίσης που ξέσπασε στη Σομαλία (M. R. Berdal & Economides, 2007). Η άνοδος διάφορων φυλετικών ενόπλων ομάδων που διεκδικούσαν την εξουσία είχαν ως αποτέλεσμα την τελική ανατροπή του καθεστώτος του Μπάρε στις αρχές του 1991. Τα τρία βασικά αντιπολιτευτικά κινήματα ήταν το Εθνικό Κίνημα της Σομαλίας, το Ηνωμένο Κογκρέσο της Σομαλίας και το σομαλικό πατριωτικό κίνημα. Η καθαίρεση του δικτάτορα Μπάρε ωστόσο αντί να φέρει ειρήνη στην περιοχή

έδωσε το έναυσμα για την αρχή ενός νέου γύρου εχθροπραξιών που ξέσπασαν ανάμεσα στους νέους διεκδικητές της εξουσίας και έμεινε γνωστός ως σομαλικός εμφύλιος (Sitkowski, 2006).

Η ανθρωπιστική κρίση που ξέσπασε λόγω της εξαθλίωσης και του λοιμού ανάγκασαν το ΣΑ να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση της. Περίπου το ένα τρίτο του πληθυσμού βρισκόταν σε άμεσο κίνδυνο (Αοί κ.ά., 2007). Με το ψήφισμα 733 στις 23 Ιανουαρίου 1992 το ΣΑ δρώντας σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη αποφάσισε εμπάργκο στη μεταφορά όπλων και στρατιωτικού εξοπλισμού προς τη χώρα ενώ ταυτόχρονα ζήτησε από τα αντιμαχόμενα μέρη να επιτρέψουν την απρόσκοπτη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στον άμαχο πληθυσμό.¹⁹ Για την εξουσιοδότηση της αποστολής το ΣΑ δεν αναζήτησε τη σύμφωνη γνώμη των μερών της σύγκρουσης καθώς δεν υπήρχε επίσημη κυβέρνηση να δώσει τη συναίνεση της. Ενστάσεις αναφορικά με τη νομική βάση της επιχείρησης εκδήλωσε η Κίνα και για το λόγο αυτό η Σομαλία αναφέρεται στην επίσημη απόφαση του ΟΗΕ ως «κράτος χωρίς κυβέρνηση» (Jakobsen, 1996: 209). Λίγους μήνες αργότερα τον Απρίλιο του 1992 με το ψήφισμα 751 το ΣΑ εξουσιοδότησε την οργάνωση της UNOSOM και την εγκαθίδρυση 50 παρατηρητών στην Μογκαντίσου, την πρωτεύουσα της χώρας, που θα επέβλεπαν την εφαρμογή της εκεχειρίας.²⁰ Συνολικά η επιχείρηση έφτασε να αριθμεί περίπου 4.500 άτομα προσωπικό. Ταυτόχρονα με τη δράση της UNOSOM οργανώθηκε η UNITAF μια πολυεθνική δύναμη υπό τον έλεγχο των Η.Π.Α έχοντας λάβει εξουσιοδότηση από το ΣΑ στα τέλη του 1992 να χρησιμοποιήσει όλα τα απαραίτητα μέσα ώστε να δημιουργηθεί ένα ασφαλές περιβάλλον στη χώρα που θα επέτρεπε την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας.

Εξαιτίας της αποτυχίας των προηγούμενων δύο επιχειρήσεων, στις 26 Μαρτίου 1993 το ΣΑ αποφάσισε την αντικατάσταση τους από την UNOSOM II.²¹ Η επιχείρηση αριθμούσε 28.000 άτομα στρατιωτικό προσωπικό και 2.800 πολιτικό και ήταν η πρώτη επιχείρηση στην ιστορία των ΗΕ που είχε την άδεια να χρησιμοποιεί βία (Thakur, 1994). Επιπλέον έχει χαρακτηριστεί ως η πρώτη προσπάθεια των ΗΕ να οργανώσουν μια επιχείρηση επιβολής της ειρήνης μετά από εκείνη στο Κονγκό τη δεκαετία του 1960 (Jakobsen, 2001). Στόχος της ήταν, εκτός από την εξάλειψη της πείνας, να δημιουργήσει ένα περιβάλλον σταθερής και βιώσιμης ειρήνης με την αποκατάσταση των πολιτικών και οικονομικών θεσμών και τον αφοπλισμό των πατριών που λάμβαναν ενεργό μέρος στις συγκρούσεις. Στις 5 Ιουνίου μια ενέδρα του στρατηγού Αϊντίντ στις δυνάμεις του ΟΗΕ είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο πάνω από 20 Πακιστανών κυανόκρανων που υπηρετούσαν στην αποστολή. Αυτό που ακολούθησε ήταν μια νέα απόφαση του ΣΑ με την οποία ζητούσαν τη σύλληψη και

---

¹⁹ S/RES/733(1992)

²⁰ S/RES/751(1992)

²¹ S/RES/814(1993)

την παραπομπή σε δίκη όσων ενεπλάκησαν στο περιστατικό, ενώ ταυτόχρονα ξεκίνησε η καταδίωξη του Αϊντίντ κυρίως από αμερικανικές δυνάμεις. Η μη σύλληψη του είχε ως απόρροια την αποχώρηση των Η.Π.Α από την αποστολή η οποία όχι μόνο δεν κατάφερε να εκπληρώσει την εντολή της αλλά όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται έκανε την κατάσταση ακόμη πιο δυσμενή (Tubbs, 1997). Η επιχείρηση τελικά ολοκληρώθηκε το 1995 και χαρακτηρίζεται ως αποτυχημένη.

Αναμφισβήτητα η UNOSOM II αποτελεί μια από τις επιχειρήσεις ορόσημο των ΗΕ στη μεταψυχροπολεμική περίοδο, αφενός γιατί οργανώθηκε στα πλαίσια του Κεφαλαίου VII, κάτι που μέχρι πρότινος δε συνηθιζόταν, και αφετέρου γιατί δεν έθεσε ως προϋπόθεση τη συναίνεση των αντιμαχόμενων μερών για να πραγματοποιηθεί (Adam Roberts, 1994). Η απόφαση του ΣΑ να στραφεί ξεκάθαρα εναντίον του Αϊντίντ και να επιδιώξει αντίποινα για τα γεγονότα της 5^{ης} Ιουνίου είχε ως αποτέλεσμα να αμφισβητηθεί μια ακόμα από τις βασικές αρχές των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, η αμεροληψία, και να θεωρηθεί ότι ο ΟΗΕ λαμβάνει ενεργό μέρος στη σύγκρουση (Αοί κ.ά., 2007). Η επιχείρηση των ΗΕ προσπάθησε να πετύχει τον αφοπλισμό των οργανωμένων πατριών, κάτι που δεν έκανε η προηγούμενη και υπό την ηγεσία των Η.Π.Α UNITAF. Ωστόσο όντας σαφώς μικρότερη σε προσωπικό δέχτηκε έντονη αμφισβήτηση για τις δυνατότητες της κυρίως από τις δυνάμεις του Αϊντίντ, που αποτελούσαν τον ισχυρότερο παράγοντα της σύγκρουσης, και ειδικότερα μετά την ενέδρα της 5^{ης} Ιουνίου, το τέλος της επιχείρησης επιβολής της ειρήνης ήταν πλέον ξεκάθαρο (Patman, 1997). Επιπλέον στην περίπτωση της Σομαλίας, τα κράτη-μέλη δεν υπήρξαν συνεπή αναφορικά με τις δεσμεύσεις τους για την παροχή στρατευμάτων, διοικητικής μέριμνας αλλά και οικονομικής ενίσχυσης. Η έλλειψη αφοσίωσης στην εντολή προκειμένου να επιλυθεί η διαμάχη ή η αθέτηση των υποσχέσεων που έχουν δώσει τα κράτη μπορεί να θεωρηθεί αιτία μη εκπλήρωσης του στόχου της αποστολής (Pushkina, 2006).

Η Σομαλία έχει χαρακτηριστεί ως «αποτυχημένο κράτος». Συγκεκριμένα για το έτος 2022 βρίσκεται στη δεύτερη θέση των πιο «εύθραυστων κρατών» ακολουθώντας την Υεμένη, ενώ για πολλά χρόνια κατείχε και την πρώτη θέση.²² Ένας από τους λόγους που η χώρα βρίσκεται σε αυτή την κατάσταση είναι η αναρχία που επικρατεί (MILLER, 2011: 70). Ένα μέρος της μέχρι σήμερα κατέχει και διοικεί η ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση Αλ-Σαμπάμπ έχοντας επιβάλλει τον ισλαμικό νόμο. Από το 2007 στην περιοχή δρούσε η AMISOM, ειρηνευτική επιχείρηση υπό τη διοίκηση της Αφρικανικής Ένωσης, με αποστολή αρχικά τη διατήρηση της ειρήνης και έπειτα της επιβολής της δρώντας ενάντια στην Αλ-Σαμπάμπ. Από τον Μάρτιο 2022 η επιχείρηση μετονομάστηκε σε ATMIS, με το ΣΑ να υιοθετεί σχετικό ψήφισμα, σηματοδοτώντας μία μεταβατική περίοδο για τη χώρα

---

²² Πηγή: <https://fragilestatesindex.org/>

και κρίνοντας πως η σομαλική κυβέρνηση είναι σε θέση να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις και να διατηρεί ένα ασφαλές περιβάλλον για τους πολίτες.²³ Είναι γεγονός πως το ΣΑ μετά τις αποστολές του 1993 δεν εξουσιοδότησε ξανά αποστολή υπό τη διοίκηση των ΗΕ στη χώρα. Ταυτόχρονα η AMISOM αποτελεί μια προσπάθεια της Αφρικανικής Ένωσης να δράσει επιτυχώς ως περιφερειακός οργανισμός για την αντιμετώπιση των συγκρούσεων στο έδαφος της επιβεβαιώνοντας τη φράση «αφρικανική λύση για τα αφρικανικά προβλήματα» (Fisher, 2019). Η σχέση του ΟΗΕ με την Αφρικανική Ένωση στην ανάληψη ειρηνευτικών επιχειρήσεων έχει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον και θα εξεταστεί σε επόμενο κεφάλαιο.

3.2 Η γενοκτονία στη Ρουάντα

Οι λόγοι που απέτυχε η επιχείρηση στη Σομαλία μπορούν να συνοψιστούν στους «συνηθισμένους» λόγους που οδηγούν σε αποτυχία μια αποστολή των ΗΕ (ανεπαρκής οργάνωση και επιμελητεία, οικονομικοί περιορισμοί, γραφειοκρατία, έλλειψη συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών, αργές διαδικασίες λήψης αποφάσεων, προσωπικό όχι κατάλληλα εκπαιδευμένο), ενώ ταυτόχρονα αποδεικνύεται η ανικανότητα του ΟΗΕ να διεκπεραιώσει επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης και καλλιεργείται μια γενικότερη απροθυμία των Αμερικάνων να συμμετάσχουν ξανά σε επιχείρηση στο έδαφος της Αφρικής (Jackobsen, 2001: 161). Όπως ήταν φυσικό τα γεγονότα αυτά επηρέασαν άμεσα τις εξελίξεις στη Ρουάντα.

Η Αφρική είναι μια ήπειρος που από το 1880 περίπου βρισκόταν υποδουλωμένη κατά βάση από Ευρωπαϊκές δυνάμεις. Μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και ιδίως τις δεκαετίες 1950 και 1960 ξεκίνησε η περίοδος της αποχώρησης των Ευρωπαίων και αρκετές χώρες κήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Στη διάρκεια της αποικιοκρατίας ωστόσο, αναγκάστηκαν να συνυπάρξουν και να μοιραστούν το ίδιο έδαφος, φυλές που δε διέθεταν κανένα κοινό πολιτιστικό στοιχείο (Henderson, 2000: 29). Οι φυλετικές αυτές διακρίσεις διατηρήθηκαν και στα εδάφη των νέων και ανεξάρτητων πλέον κρατών και αρκετές φορές οδήγησαν με μαθηματική ακρίβεια σε εμφύλιες συγκρούσεις με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον πόλεμο στη Ρουάντα (1990-1993) ανάμεσα στους Τούτσι και τους Χούτου που μοιράζονταν την ίδια εδαφική επικράτεια (Σπυρόπουλος, 2005: 466). Με μια σύντομη ιστορική αναδρομή θα διαπιστώσουμε πως η Ρουάντα βρισκόταν αρχικά υπό Γερμανική κατοχή και έπειτα πέρασε στη σφαίρα επιρροής του Βελγίου μέχρι την ανεξαρτησία της το 1962. Οι δύο φυλετικές ομάδες που κατά βάση αποτελούσαν τον πληθυσμό της ήταν οι Χούτου που υπερείχαν αριθμητικά και ήταν κατά κύριο λόγο αγρότες και οι Τούτσι που ήταν κτηνοτρόφοι. Οι Τούτσι στην περίοδο της αποικιοκρατίας

---

²³ [S/RES/2628 \(2022\)](#)

αντιμετωπίζονταν πιο ευνοϊκά και αρκετά συχνά ήταν αυτοί που κατείχαν υψηλόβαθμες θέσεις στη διοίκηση της χώρας μιας και το Βέλγιο είχε υιοθετήσει το σύστημα της έμμεσης διακυβέρνησης (indirect rule) (De Heusch, 1995). Την ίδια στιγμή οι Χούτου είχαν αποκλειστεί όχι μόνο από τις διοικητικές θέσεις αλλά και από το σύστημα εκπαίδευσης (Uvin, 1999: 255). Οι διακρίσεις αυτές επηρέασαν άμεσα τις σχέσεις των δύο φυλών και οδήγησαν σε εθνικές συγκρούσεις από τη δεκαετία του 1960 και έπειτα.

Από τις αρχές του 1960 με την αποχώρηση των Βέλγων παρατηρείται μια σταδιακή απομάκρυνση των Τούτσι από τις θέσεις εξουσίας, τις οποίες πλέον αναλαμβάνουν Χούτου, ενώ ταυτόχρονα ενισχύονται οι διακρίσεις απέναντι στους Τούτσι που μειονεκτούν αριθμητικά. Αρκετοί αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα και να εγκατασταθούν σε γειτονικές όπως η Ουγκάντα, το Κονγκό, η Τανζανία και το Μπουρούντι, ενώ το 1990 ιδρύουν το Πατριωτικό Μέτωπο της Ρουάντα (RPF) και ξεκινάνε επιθέσεις εναντίον του καθεστώτος του Χαμπιαριμάντα. Οι επιθέσεις κορυφώνονται το 1993 οπότε και ζητείται η παρέμβαση του ΟΗΕ ώστε τα αντιμαχόμενα μέρη να έρθουν σε συμφωνία.²⁴ Η ειρηνευτική συμφωνία τελικά επιτυγχάνεται και υπογράφεται η Συνθήκη της Αρούσα, με το ΣΑ να υιοθετεί νέο ψήφισμα (872) στις 5 Οκτωβρίου 1993 με το οποίο εξουσιοδοτεί την ίδρυση της UNAMIR. Η εντολή που δόθηκε στην ειρηνευτική επιχείρηση ήταν σύμφωνη με το Κεφάλαιο VI του χάρτη και περιελάμβανε την παρακολούθηση της εφαρμογής της ειρηνευτικής συμφωνίας, τον επαναπατρισμό των προσφύγων και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας.²⁵ Βασιζόταν με άλλα λόγια στην πεποίθηση-προσδοκία ότι τα μέρη της σύγκρουσης θα σεβόντουσαν τη συμφωνία τους γι' αυτό και η δύναμη της ήταν αρκετά περιορισμένη (Jackobsen, 2001: 162).

Γρήγορα ωστόσο έγιναν αναφορές στο ΣΑ για τις δυσκολίες εφαρμογής της Συνθήκης λόγω της άρνησης των εξτρεμιστών Χούτου να εφαρμόσουν τους όρους της που προέβλεπαν τη δημιουργία μιας μεταβατικής κυβέρνησης (Barnett, 1996: 141). Συγκεκριμένα στις 11 Ιανουαρίου 1994 ο επικεφαλής της UNAMIR, Νταλέρ ανέφερε πως βρισκόταν σε εξέλιξη οργάνωση επιθέσεων εναντίον των Τούτσι καθώς και συγκέντρωση όπλων, κάτι το οποίο ο ΟΗΕ δεν έλαβε σοβαρά υπόψη (Αοί κ.ά., 2007: 99). Στις 6 Απριλίου 1994 ένα αεροπορικό δυστύχημα από το οποίο σκοτώθηκε ο Χαμπιαριμάντα, καθώς και η δολοφονία της πρωθυπουργού της χώρας και 10 Βέλγων στρατιωτών επιφορτισμένων να την προστατέψουν είχαν ως αποτέλεσμα το ξέσπασμα βίαιων συγκρούσεων και οργανωμένων επιθέσεων εναντίον των Τούτσι αλλά και μετριοπαθών Χούτου για τις οποίες ο Νταλέρ είχε προειδοποιήσει κάνοντας σαφές ότι οι δυνάμεις του δεν αρκούν για να την αποτρέψουν (Barnett, 1997: 558). Η αντίδραση του ΣΑ ήταν να περιορίσει τον αριθμό των δυνάμεων του στην περιοχή σε 270 άτομα εγκαταλείποντας ουσιαστικά

---

²⁴ S/RES/846(1993)

²⁵ S/RES/872(1993)

την επιχείρηση. Το αποτέλεσμα ήταν η θανάτωση περίπου 800.000 πολιτών μέχρι το καλοκαίρι του 1994, μια αδιαμφισβήτητη γενοκτονία του πληθυσμού της χώρας.

Στην επιτυχή διεκπεραίωση της εντολής μιας ειρηνευτικής αποστολής διατήρησης ή επιβολής της ειρήνης σπουδαίο ρόλο διαδραματίζει η αναγνώριση των αρχικών ενδείξεων με σκοπό την ανάληψη προληπτικών ενεργειών προκειμένου να αποφευχθεί η κλιμάκωση της έντασης και η επανέναρξη των εχθροπραξιών στο εύθραυστο μετά-συγκρουσιακό περιβάλλον. Στην περίπτωση της Ρουάντα η ολιγωρία του οργανισμού να αναλάβει δράση και να αναγνωρίσει επίσημα τη γενοκτονία που διεξαγόταν παρά τις σαφείς αναφορές και έγκαιρες προειδοποιήσεις που είχε εγείρουν πολλά ερωτήματα ενώ επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τη φήμη του οργανισμού στα μέσα της δεκαετίας του 90. Ένας από τους λόγους που ο ΟΗΕ δεν ανταποκρίθηκε στην ανθρωπιστική κρίση που εξελισσόταν έχει θεωρηθεί η πρότερη αρνητική εμπειρία στη Σομαλία, το «Σύνδρομο της Σομαλίας» (Somalia Syndrome) το οποίο καλλιέργησε την απροθυμία των κρατών-μελών και ιδίως των Η.Π.Α να διαθέσουν στην αποστολή το απαραίτητο προσωπικό για την υποστήριξη της (Jackobsen, 2001: 162). Μάλιστα για τον λόγο αυτό η επιχείρηση στη Ρουάντα έχει χαρακτηριστεί αρκετές φορές και ως «ορφανή επιχείρηση» (Αοί κ.ά., 2007: 100). Τα κεντρικά του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη είχαν αντιληφθεί την απροθυμία των κρατών να δεσμευτούν για την παροχή ανθρωπίνου δυναμικού και στρατευμάτων και αυτός ήταν ο βασικός λόγος που πρότειναν την αποχώρηση του μεγαλύτερου μέρους της αποστολής γνωρίζοντας πως κάτι τέτοιο θα δυσχέραινε μια ήδη τεταμένη κατάσταση (Dorn & Matloff, 2000).

Την ίδια στιγμή η επιμονή του Τμήματος Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων (DPKO) στη διατήρηση της εντολής σύμφωνης με το Κεφάλαιο VI καθιστούσε αδύνατη τη χρήση βίας που θα μπορούσε να αποτρέψει ενδεχομένως την κλιμάκωση των συγκρούσεων (Kenkel, 2013:130). Συνεπώς, μη έχοντας ανάλογη εξουσιοδότηση, η UNAMIR δεν μπορούσε να αναλάβει δράση για τον περιορισμό των εχθροπραξιών. Ακόμη και η UNAMIR II που οργανώθηκε κατόπιν σχετικής απόφασης του ΣΑ το Μάιο 1994 προκειμένου να αντιμετωπίσει τη γενοκτονία που λάμβανε πλέον χώρα ξεκάθαρα με τουλάχιστον 200.000 θύματα μέχρι εκείνη τη στιγμή, δεν είχε εντολή για χρήση βίας παρά μόνο σε περίπτωση αυτοάμυνας (Ludlow, 1999). Επιπλέον είναι σημαντικό να αναφερθεί πως ο όρος γενοκτονία δεν είχε υιοθετηθεί επίσημα ούτε από τα ΗΕ ούτε από κάποια κυβέρνηση για να περιγράψει την κατάσταση στη Ρουάντα καθώς κάτι τέτοιο θα υποχρέωνε την άμεση παρέμβαση τους (Dorn & Matloff, 2000). Συγκεκριμένα σύμφωνα με το Άρθρο 3 της Σύμβασης για την Πρόληψη και Τιμωρία του Εγκλήματος της Γενοκτονίας, την επέμβαση της διεθνούς κοινότητας καθιστά αναγκαία «η πράξη ή η προσπάθεια γενοκτονίας καθώς και οι δημόσιες τοποθετήσεις, προκλήσεις ή συνωμοσίες που ενδέχεται να οδηγήσουν σε

αυτήν».²⁶ Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις πως αν το ΣΑ αναλάμβανε έγκαιρα και αποφασιστικά δράσεις με την ενίσχυση των δυνάμεων των ΗΕ στην περιοχή, η γενοκτονία θα είχε περιοριστεί στην πρωτεύουσα πριν εξαπλωθεί στην ενδοχώρα και τα θύματα της θα ήταν σαφώς λιγότερα (Dorn & Matloff, 2000).

Η αδυναμία του οργανισμού να δράσει ως αποτέλεσμα της έλλειψης ανάλογης πολιτικής βούλησης, οδήγησε σε δύο από τις τρεις μεγαλύτερες αποτυχίες του στη μετά-ψυχροπολεμική εποχή κλονίζοντας τη φήμη του. Μόλις δύο χρόνια μετά την «Ατζέντα για την Ειρήνη», έχει χαθεί το αισιόδοξο κλίμα που καλλιέργησε ο τότε Γενικός Γραμματέας Boutros Boutros-Ghali μιλώντας για το μέλλον του οργανισμού στην αντιμετώπιση και εξάλειψη των συγκρούσεων. Το 1995 με αφορμή την 50^η επέτειο από την ίδρυση του οργανισμού ο Ghali στον απόηχο των αποτυχιών αυτών αναφέρει «θίγεται η αξιοπιστία του ΣΑ και κατά συνέπεια ολόκληρου του οργανισμού όταν υιοθετεί αποφάσεις που δεν μπορούν να διεκπεραιωθούν εξαιτίας της έλλειψης των απαραίτητων στρατευμάτων.»²⁷ Σε άλλο σημείο του λόγου του θίγει ξανά το ζήτημα των στρατευμάτων και του εξοπλισμού επισημαίνοντας πως πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη το ενδεχόμενο να δημιουργηθεί μια ειρηνευτική δύναμη με προσωπικό απ' όλα τα κράτη-μέλη, που θα λαμβάνει κοινή εκπαίδευση και θα είναι έτοιμο να παρέμβει όποια στιγμή ζητηθεί. Ο Kofi Annan που διαδέχτηκε τον Ghali σε αναφορά του στο ΣΑ, ύστερα από σχετική έρευνα επιτροπής που συστάθηκε με σκοπό να μελετήσει την περίπτωση της Ρουάντα, τονίζει πως ανεξαρτήτως της εντολής που είχε δοθεί στην αποστολή, και μόνο η παρουσία δυνάμεων των ΗΕ στη Ρουάντα καλλιέργησαν προσδοκίες για προστασία των πολιτών, γεγονός που θα έπρεπε να συνυπολογιστεί στις νέες επιχειρήσεις.²⁸ Συνεπώς ο Οργανισμός βρέθηκε αντιμέτωπος με ριζικές αλλαγές, μια μετάβαση σε πιο «δυναμικές» επιχειρήσεις που έχουν ως σκοπό την προστασία του άμαχου πληθυσμού προάγοντας την υπεράσπιση του ανθρωπιστικού δικαίου και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Karlsrud, 2015: 42).

3.3 Μαθήματα από τις αποτυχημένες ανθρωπιστικές επεμβάσεις στη Σομαλία και τη Ρουάντα

3.3.1 Ευθύνη για Προστασία (Responsibility to Protect-R2P)

Στα τέλη της δεκαετίας '90 και με τα βλέμματα της διεθνούς κοινότητας στραμμένα στην ανθρωπιστική κρίση και τις κτηνωδίες που έλαβαν χώρα κατά τα προηγούμενα έτη, αναδείχθηκε η έννοια της Ευθύνης για Προστασία. Τον όρο

²⁶ <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/357>

²⁷ Supplement to an Agenda for Peace, παρ. 99

²⁸ S/1999/1257,σελ. 51

χρησιμοποίησε για πρώτη φορά η Διεθνής Επιτροπή για την Επέμβαση και την Κρατική Κυριαρχία (ICISS) που με σχετικό έγγραφο το 2001 δηλώνει πως το κράτος έχει υποχρέωση να διασφαλίσει την ασφάλεια των πολιτών του, και αν αυτό δεν είναι ικανό να το κάνει τότε η ευθύνη μεταβιβάζεται de facto στην διεθνή κοινότητα που αναλαμβάνει να προστατέψει τους πολίτες που βρίσκονται σε κίνδυνο.²⁹ Το δόγμα που έθετε ως στόχο ότι η ανθρωπότητα δεν θα αποτύχει ξανά να προστατέψει τους πληθυσμούς από εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, γενοκτονία και εθνοκάθαρση, υιοθετήθηκε επίσημα και δημόσια το 2005 όπως παρουσιάζεται στο κείμενο της Παγκόσμιας Διάσκεψης Κορυφής.³⁰ Οι τρεις αρχές πάνω στις οποίες στοιχειοθετείται είναι: «η ευθύνη που έχει το ίδιο το κράτος να προστατέψει τους πολίτες από ακρότητες, η ευθύνη που έχει η διεθνής κοινότητα να συνεισφέρει ώστε το κράτος να εκπληρώσει την υποχρέωση αυτή και τέλος η ευθύνη που έχει η διεθνής κοινότητα να είναι προετοιμασμένη να αναλάβει συλλογική δράση σύμφωνη με το Χάρτη των ΗΕ σε περίπτωση που τα δύο παραπάνω αποτύχουν». Η Ευθύνη για Προστασία μπορεί να θεωρηθεί πως λειτουργεί υποστηρικτικά στη Σύμβαση για τη Γενοκτονία επιτρέποντας τη χρήση βίας όταν διακυβεύεται η ασφάλεια των πολιτών (Karazsia, 2018: 25). Το ΣΑ χρησιμοποίησε το δόγμα σε περισσότερες από 80 αποφάσεις του προκειμένου να εξουσιοδοτήσει επιχειρήσεις σε εμπόλεμες ζώνες.³¹

3.3.2 Προστασία Αμάχων (Protection of Civilians-PoC)

Μια ακόμη πολιτική η οποία ενισχύθηκε στον απόηχο των αποτυχημένων επεμβάσεων στη Σομαλία και τη Ρουάντα είναι αυτή της προστασίας αμάχων. Μπορεί πάντα να αποτελούσε στόχο των ΗΕ ωστόσο από το 1999 και έπειτα λογίζεται προτεραιότητα του ΣΑ, γι' αυτό και έκτοτε σχεδόν στο σύνολο τους οι αποφάσεις του εξουσιοδοτούν τη χρήση βίας για την προστασία των πολιτών (Willmot & Sheeran, 2013: 519). Η πρώτη απόφαση του ΣΑ που περιλαμβάνει την εντολή, αφορά την αποστολή στη Σιέρα Λεόνε (UNAMSIL) το 1999 ενώ η μοναδική επιχείρηση από όσες ακολούθησαν που εξουσιοδοτήθηκε χωρίς εντολή για προστασία των πολιτών ήταν η UNSMIS το 2012 στη Συρία, μια αποστολή επιτήρησης της παύσης των εχθροπραξιών στην περιοχή. Οι επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης που φέρουν εντολή για την προστασία αμάχων υπάγονται στο Κεφάλαιο VII του Χάρτη και μπορούν να χρησιμοποιήσουν «όλα τα απαραίτητα μέσα» για να προστατεύσουν τους πολίτες από την απειλή πράξεων βίας. Η ατζέντα της PoC περιλαμβάνει και την ανάληψη συγκεκριμένων ενεργειών ώστε να εξασφαλιστεί η ασφάλεια γυναικών και παιδιών και για το λόγο αυτό απαιτείται

---

²⁹ International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS), *The Responsibility to Protect*

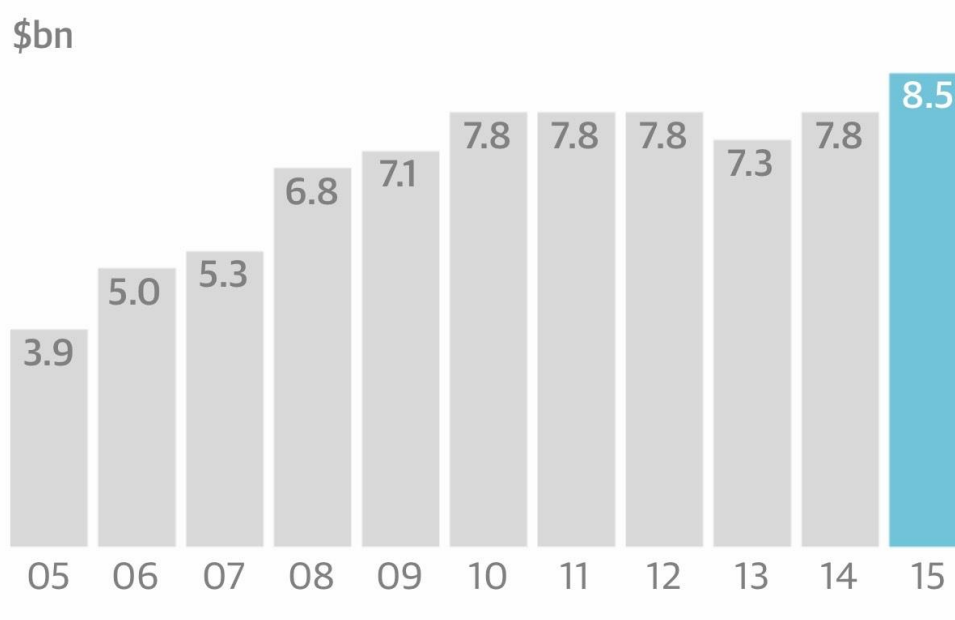
³⁰ (2005 World Summit Outcome A/60/L.1, χ.χ.), παρ. 138 και 139)

³¹ "What is R2P?", Global Centre for The Responsibility to Protect

ανάλογη καθοδήγηση σε επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο καθώς και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό.³²

Η έμφαση που δόθηκε με τις αρχές της νέας χιλιετίας στη διεθνή επέμβαση για την προστασία των πολιτών με την οργάνωση πιο «δυναμικών επιχειρήσεων» γίνεται αντιληπτή και στον οικονομικό προϋπολογισμό των ΗΕ μιας και όλο και περισσότερα χρήματα διατίθενται για την οργάνωση ειρηνευτικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με στοιχεία του οργανισμού, το 1991 τα χρήματα που δόθηκαν για τις επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης ανέρχονταν σε 490 εκ. δολάρια ενώ το 2005 το ποσό αυτό έφτασε περίπου τα 4 δις και μάλιστα εντός της δεκαετίας διπλασιάστηκε (McGreal, 2015).

UN peacekeeping budget

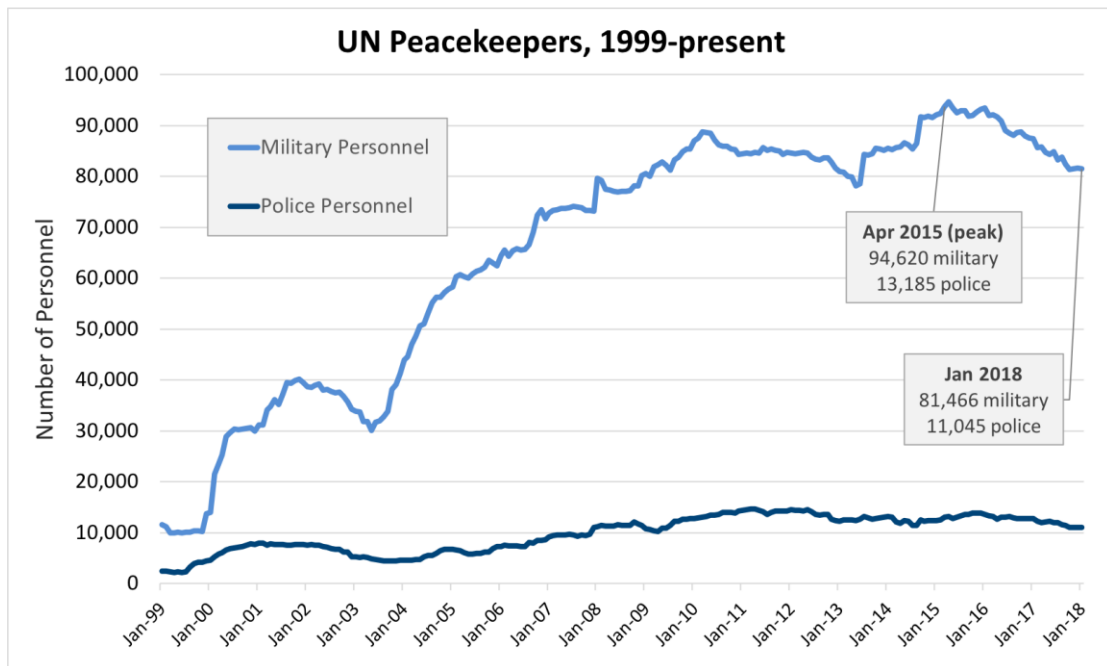

Πηγή: The Guardian

Αύξηση παρατηρείται επίσης στον αριθμό του προσωπικού που επανδρώνει τις αποστολές αυτές. Συγκεκριμένα από 12.000 άτομα προσωπικό το 1999 στο σύνολο οι αποστολές έφτασαν να αριθμούν 107.000 άτομα το 2015.³³

³²https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/PoC_policy_2019_.pdf

³³Πηγή: <https://peaceoperationsreview.org/thematic-essays/trends-un-peacekeeping/>

3.4 Συμπέρασμα

Εν κατακλείδι, από όσα έχουν ήδη αναφερθεί διαπιστώνουμε πως οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις που πραγματοποιεί ο ΟΗΕ είναι δυναμικές καθώς δε σταματούν ποτέ να εξελίσσονται, αφουγκράζονται τις ανάγκες του διεθνούς περιβάλλοντος και προσαρμόζονται σ' αυτές. Κατά την μεταψυχροπολεμική περίοδο ο οργανισμός ήρθε αντιμέτωπος κατά κύριο λόγο με εμφύλιες συγκρούσεις κάτι που άλλαξε σε μεγάλο βαθμό τα δεδομένα διατήρησης αλλά και οικοδόμησης του περιβάλλοντος μετά τη σύγκρουση. Οι αποτυχίες των ΗΕ στην Αφρική τη δεκαετία του '90 έδωσαν το έναυσμα για μια νέα γενιά πιο «δυναμικών» επιχειρήσεων που ανάμεσα στους στόχους της συμπεριλαμβανόταν η προστασία και προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης ζωής για να μην ξαναζήσει η ανθρωπότητα καταστάσεις ανάλογες της γενοκτονίας στη Ρουάντα. Τα γεγονότα αυτά γέννησαν την αμφισβήτηση σχετικά με την ικανότητα του οργανισμού να επεμβαίνει έγκαιρα και αποτελεσματικά δρώντας υπέρ της διασφάλισης της παγκόσμιας ειρήνης. Ένα από τα μεγαλύτερα πλήγματα για τις επιχειρήσεις εκείνης της περιόδου διαπιστώνεται πως υπήρξε η έλλειψη πολιτικής βούλησης από πλευράς κρατών όπως οι ΗΠΑ να επανδρώσουν αποστολές στις αφρικανικές χώρες φοβούμενα για την έκβαση αυτών και τις συνέπειες που θα είχε κάτι τέτοιο στην κοινή γνώμη της χώρας τους. Η εμφάνιση νέων εννοιών και οι ενέργειες του τότε Γενικού Γραμματέα Kofi Annan επιβεβαιώνουν την προσπάθεια αναδιαμόρφωσης της πολιτικής του οργανισμού αναφορικά με τις επιχειρήσεις κάτι που γίνεται εμφανές σε όσες οργανώνονται μετά το 2000.

Κεφάλαιο 4: Περιπτωσιολογική μελέτη δράσης του ΟΗΕ – Σύγχρονες εξελίξεις

4.1 Ορισμός της επιτυχίας για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις

Στο κεφάλαιο αυτό θα εξεταστούν τρεις επιχειρήσεις στο έδαφος της Αφρικής τον 21^ο αιώνα προκειμένου να διαπιστώσουμε αν οι αλλαγές στην πολιτική των ΗΕ στάθηκαν αρκετές για να τις οδηγήσουν σε επιτυχία. Αρχικά είναι σκόπιμο να αναφερθεί τότε μια επιχείρηση θεωρείται επιτυχημένη, κάτι που αποτελεί αντικείμενο συζήτησης πολλών μελετητών. Κάποιος θα μπορούσε να θεωρήσει επιτυχημένη μια αποστολή που θα καταφέρει να εκπληρώσει την εντολή της, τον αντικειμενικό δηλαδή σκοπό για τον οποίο συστάθηκε. Εντούτοις, αρκετοί συγγραφείς επιμένουν ότι αυτό δεν αρκεί και πως ανάμεσα στις στοχεύσεις μιας επιχείρησης θα πρέπει να λογίζεται η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια καθώς και η διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Pushkina, 2006). Μάλιστα όπως διαπιστώνει και ο Duane Bratt η κατάπαυση του πυρός δεν είναι αρκετή αν συνοδεύεται από μεγάλο αριθμό θυμάτων στη διάρκεια των εχθροπραξιών και αν δεν συνεπάγεται την οικονομική και πολιτική ευμάρεια, την οργάνωση κράτους δικαίου και την κοινωνική ευημερία των πολιτών (Bratt, 1996). Τα τέσσερα κριτήρια όπως τα αναφέρει ο Pushkina (2006: 134) και με βάση τα οποία θα αξιολογηθούν στη συνέχεια οι υπό μελέτη επιχειρήσεις είναι τα εξής:

- Περιορισμός των εχθροπραξιών . Κρίνεται κατά πόσο διατηρείται η κατάπαυση του πυρός ανάμεσα στα αντιμαχόμενα μέρη, μειώνονται τα θύματα της σύγκρουσης και προάγεται ο αφοπλισμός.
- Μείωση των ακραία βίαιων συμπεριφορών κατά της ανθρωπίνης ζωής και υπεράσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου.
- Πρόληψη ώστε να μην διαδοθούν οι διαμάχες πέρα από τα σύνορα του κράτους (κυρίως όταν πρόκειται για εμφύλια σύρραξη), η διάδοση μπορεί να έρθει και ως αποτέλεσμα της ανάπτυξης προσφυγικών ροών προς τις γειτονικές χώρες όπως συνέβη στην περίπτωση της Ρουάντα.
- Επίλυση της διαμάχης και λήξη των εχθροπραξιών, η οργάνωση με άλλα λόγια ενός σταθερού περιβάλλοντος βιώσιμης ειρήνης που δεν θα επιστρέψει στις συγκρούσεις ακόμη και μετά την αποχώρηση του προσωπικού της ειρηνευτικής αποστολής. Η επίτευξη αυτού του κριτηρίου αποτυπώνει ίσως και το σημαντικότερο στόχο των επιχειρήσεων.

4.2 Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό

Το Κονγκό βρισκόταν υπό βελγική κατοχή μέχρι τον Ιούνιο 1960 οπότε και απέκτησε την ανεξαρτησία του, εκλέγοντας ως πρώτο πρωθυπουργό τον Πατρίς Λουμούμπα. Από τις πρώτες κιόλας μέρες της ανεξαρτησίας του εκδηλώθηκαν αναταραχές οι οποίες κινητοποίησαν το ΣΑ να εγκρίνει την πρώτη ειρηνευτική αποστολή στη χώρα, την ΟΝUC, ύστερα από σχετικό αίτημα της κυβέρνησης. Σκοπός της διεθνούς επέμβασης ήταν η αποκατάσταση της τάξης και η ρύθμιση ενός συστήματος ομαλής διακυβέρνησης ύστερα από την αποχώρηση των βελγικών δυνάμεων (Dobbins κ.ά., 2005: 7). Η επιχείρηση ολοκληρώθηκε τέσσερα χρόνια αργότερα.

Ωστόσο δεν πρόκειται για τη μοναδική επιχείρηση που οργανώθηκε από τα ΗΕ στη χώρα. Μετά την ανατροπή του Λουμούμπα την εξουσία ανέλαβε ο στρατηγός Μομπούτου ο οποίος επέβαλε δικτατορία. Από τις αρχές της δεκαετίας του '90 η χώρα ενεπλάκη στον εμφύλιο της γειτονικής Ρουάντα καθώς ο Μομπούτου συνεργάστηκε με τους Χούτου. Το αποτέλεσμα ήταν να ανατραπεί, μετά από περίπου τριάντα χρόνια διακυβέρνησης, από τον αντίπαλο του Λορέν Καμπιλά ο οποίος συμάχησε με τους Τούτσι και την κυβέρνηση της επίσης γειτονικής Ουγκάντα. Οι συμμαχίες όμως που είχαν δημιουργηθεί δε διατηρήθηκαν με αποτέλεσμα το 1998 να ξεσπάσει ο δεύτερος πόλεμος του Κονγκό που έμεινε γνωστός και ως Μεγάλος Αφρικανικός Πόλεμος καθώς σε αυτόν συμμετείχαν εννέα αφρικανικές χώρες. Τον Ιούλιο 1999 υπογράφηκε η ειρηνευτική συμφωνία της Λουσάκα ανάμεσα στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, την Ουγκάντα, τη Ρουάντα, τη Ναμίμπια και τη Ζιμπάμπουε η οποία μεταξύ άλλων όριζε την παύση των εχθροπραξιών και ζητούσε την επέμβαση των ΗΕ με σκοπό τον έλεγχο της εφαρμογής των όρων της συμφωνίας.³⁴ Το αισιόδοξο κλίμα της συμφωνίας για κατάπαυση του πυρός ακολούθησε η απόφαση του ΣΑ για την οργάνωση ειρηνευτικής επιχείρησης (UN Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo-MONUC) η οποία είχε αρχικά τουλάχιστον εντολή παρατήρησης.³⁵

Η εκπλήρωση του στόχου της MONUC ήταν ιδιαίτερα δύσκολη αν αναλογιστεί κανείς το μέγεθος της χώρας, τις σχεδόν ανύπαρκτες υποδομές της και τον περιορισμένο αριθμό των κυανόκρανων που συμμετείχαν στην αποστολή (M. Berdal, 2018: 732). Σύντομα επομένως άρχισε να γίνεται ξεκάθαρο πως η εντολή αυτή δεν αρκούσε για να εδραιωθεί ένα ασφαλές περιβάλλον, και έτσι μέσα στο επόμενο έτος η επιχείρηση επεκτάθηκε ώστε η εντολή της να είναι σύμφωνη με το Κεφάλαιο VII και να περιλαμβάνει την προστασία αμάχων.³⁶ Μάλιστα κατά τα επόμενα έτη η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με αποκορύφωμα τις

³⁴ https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CD_990710_LusakaAgreement.pdf

³⁵ S/RES/1279(1999)

³⁶ S/RES/1291(2000)

ανθρωπιστικές κρίσεις στις περιοχές Ιτούρι και Μπουκαβού (2003 και 2004) είχαν ως επακόλουθο την αύξηση των δυνάμεων με την προσθήκη 5.900 στρατευμάτων για την υπεράσπιση της ΡΟC η οποία θεωρείται προτεραιότητα του οργανισμού από το 2008 μέχρι και σήμερα (Russo, 2021: 3071). Συγκεκριμένα, στην απόφαση 1856 (παρ. 6) του ΣΑ αναφέρεται πως πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην προστασία των αμάχων και του ανθρωπιστικού προσωπικού έναντι οποιασδήποτε άλλης ενέργειας της αποστολής.³⁷

Η έμφαση που δίνεται στη συγκεκριμένη εντολή αποδίδεται εν μέρει στην ανάγκη να μην επαναληφθούν τα γεγονότα της δεκαετίας του '90, αναδεικνύει όμως ταυτόχρονα και την τεράστια ανθρωπιστική κρίση που λαμβάνει χώρα στο Κονγκό. Ακόμη και μετά το πέρας των εχθροπραξιών στα μέσα του 2003, περίπου 1.000 άνθρωποι καθημερινά έχαναν τη ζωή τους εξαιτίας των ασθενειών και του υποσιτισμού, κάτι που θα μπορούσε να αποφευχθεί αν υπήρχε ελεύθερη πρόσβαση στην ανθρωπιστική βοήθεια (Autesserre, 2007). Το 2010 με την απόφαση 1925 το ΣΑ μετονομάζει την επιχείρηση στο Κονγκό σε MONUSCO, μια ονομασία που διατηρείται έως σήμερα μιας και η αποστολή εξακολουθεί να δραστηριοποιείται στο έδαφος του. Η αλλαγή της ονομασίας μπορεί να αποδίδεται ενδεχομένως και σε μια προσπάθεια ανανέωσης της αποστολής, τουλάχιστον φαινομενικά, καθότι η εντολή της παρέμεινε ίδια, καθώς η MONUC είχε ήδη συνδεθεί με αρκετά περιστατικά βίας και συνεπώς είχε χάσει την αξιοπιστία της (Kovatch, 2016: 158). Δεδομένης της συνεχόμενης εκδήλωσης βίας ιδιαίτερα στα ανατολικά, στις 28 Μαρτίου 2013 το ΣΑ αποφασίζει την οργάνωση της Πολεμικής Ταξιαρχίας Παρέμβασης (Force Intervention Brigade - FIB) εξουσιοδοτώντας την να χρησιμοποιεί βία όπου κρίνεται απαραίτητο προκειμένου να πετύχει την καταστολή των ενόπλων μη κρατικών δυνάμεων που επιφέρουν αποσταθεροποίηση στην περιοχή.³⁸

4.3 Νότιο Σουδάν

Το Σουδάν, πρώην βρετανική αποικία, ανεξαρτητοποιήθηκε την 1^η Ιανουαρίου 1956, ωστόσο σύντομα το δημοκρατικό καθεστώς του ανετράπη από το πραξικόπημα που έφερε στην εξουσία τον Ιμπραχίμ Αμπούντ. Ο Αμπούντ κυβέρνησε ως δικτάτορας από το 1958 έως το 1964 και προσπάθησε να επιβάλλει τον ισλαμικό νόμο σε ολόκληρη την επικράτεια, κάτι που οδήγησε σε αντιδράσεις στο Νότιο Σουδάν, το οποίο έκτοτε ξεκίνησε να μάχεται για την απόσχιση του.³⁹ Τα αίτια επομένως του πρώτου στην ιστορία εμφυλίου πολέμου στη χώρα εντοπίζονται

---

³⁷ S/RES/1856(2008)

³⁸ S/RES/2098(2013)

³⁹ <https://www.britannica.com/place/South-Sudan/Sudanese-independence-and-civil-war>

σε θρησκευτικές διακρίσεις. Ο δεύτερος εμφύλιος ξέσπασε το 1983 οπότε και αθετήθηκε η συμφωνία της Αντίς Αμπέμπα που είχε υπογραφεί το 1972 ανάμεσα στις δύο πλευρές. Οι εχθροπραξίες ανάμεσα στην κυβέρνηση και το Λαϊκό Απελευθερωτικό Κίνημα του Σουδάν (SPLM/SPLA), που είχε σχηματιστεί στα νότια της χώρας, για τον έλεγχο της εξουσίας, των πλουτοπαραγωγικών πηγών και της θρησκείας συνεχίστηκαν για πάνω από δύο δεκαετίες, αφήνοντας πίσω τους σχεδόν 2 εκατομμύρια νεκρούς, 4 εκατομμύρια εκτοπισμένους και περίπου 600.000 ανθρώπους που εγκατέλειψαν τη χώρα ως πρόσφυγες.⁴⁰ Στις 9 Ιανουαρίου 2005 υπογράφηκε η ειρηνευτική συμφωνία Ναϊβάσα (Comprehensive Peace Agreement – CPA) και λίγους μήνες αργότερα το ΣΑ υιοθέτησε ψήφισμα με το οποίο εξουσιοδοτούσε την οργάνωση επιχείρησης υποστήριξης της ειρήνης προκειμένου να ελέγχει την εφαρμογή της συμφωνίας και να παρέχει ανθρωπιστική βοήθεια.⁴¹

Το 2011 πραγματοποιείται δημοψήφισμα με το οποίο σχεδόν η πλειοψηφία τάσσεται υπέρ της απόσχισης του νότιου Σουδάν το οποίο αποτελεί έκτοτε ανεξάρτητο κράτος και μάλιστα το νεότερο στον κόσμο. Την UNMIS (United Nations Mission in the Sudan) διαδέχεται με την απόφαση 1996 (2011) η UNMISS (United Nations Mission in the Republic of South Sudan) με σκοπό «να ενισχύσει τη νέα κυβέρνηση να κυβερνήσει δημοκρατικά και αποτελεσματικά και να τη βοηθήσει να καλλιεργήσει καλές σχέσεις με τους γείτονες της». Η επιχείρηση διατηρείται μέχρι και σήμερα έχοντας λάβει εξουσιοδότηση με την απόφαση 2625 (2022) μέχρι το Μάρτιο 2023. Οι ταραχές που ξέσπασαν στα τέλη του 2013 οδήγησαν την κυβέρνηση να αμφισβητήσει την αμεροληψία των ΗΕ, μια από τις βασικές αρχές των ειρηνευτικών αποστολών, καθώς θεώρησε πως υποστηρίζουν αντικυβερνητικά κινήματα. Το αποτέλεσμα ήταν να ξεκινήσουν διαδηλώσεις κατά του ΟΗΕ ενώ ταυτόχρονα ομάδες παρεμπόδιζαν το έργο του, με αποτέλεσμα η ανθρωπιστική κρίση να ενταθεί. Το ΣΑ ομόφωνα αποφάσισε την αλλαγή της εντολής της αποστολής ώστε να δοθεί έμφαση στην προστασία των αμάχων, την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και την απρόσκοπτη κάλυψη των ανθρωπιστικών αναγκών.⁴²

4.4 Μάλι

Η αρχή της πολιτικής, κοινωνικής και ανθρωπιστικής κρίσης στο Μάλι που κινητοποίησε την επέμβαση της διεθνούς κοινότητας μπορεί να θεωρηθεί το πραξικόπημα του 2012 που αποτέλεσε επακόλουθο της εξέγερσης των Τουαρέγκ (Εθνικό Κίνημα για την Απελευθέρωση του Αζαουάντ – MNLA) μαζί με άλλους

---

⁴⁰ <https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unmis/background.shtml>

⁴¹ S/RES/1590(2005)

⁴² S/RES/2155(2014)

ισλαμιστές, οργανωμένους σε ένοπλες ομάδες, εναντίον της εκλεγμένης κυβέρνησης. Είχε προηγηθεί η πτώση της αυτοκρατορίας του Καντάφι στη γειτονική Λιβύη που οδήγησε πολλούς μαχητές του Τουαρέγκ πίσω στο Μάλι (Boeke & de Valk, 2021). Οι πραξικοπηματίες αποκτώντας τον έλεγχο στρατηγικών περιοχών στο βορρά, κήρυξαν την ανεξαρτησία της περιοχής του Αζαουάντ και στις 6 Απριλίου υπέγραψαν συμφωνία-πλαίσιο με την Οικονομική Κοινότητα των Κρατών της Δυτικής Αφρικής (ECOWAS) για την απομάκρυνση του προέδρου Τουρέ και τη δημιουργία μεταβατικής κυβέρνησης με επικεφαλής τον Τραορέ ο οποίος παρέμεινε στην εξουσία για ένα χρόνο μέχρι τις επόμενες εκλογές που ανέδειξαν πρόεδρο τον Κεϊτά. Ένα δεύτερο πραξικόπημα στις 18 Αυγούστου 2020 κλόνησε ξανά τη σταθερότητα της χώρας η οποία μέχρι σήμερα κυβερνάται από τη μεταβατική κυβέρνηση «Εθνική Επιτροπή Σωτηρίας του Λαού».

Στις 24 Απριλίου 2013 το ΣΑ εξέδωσε απόφαση με την οποία ενέκρινε τη δημιουργία της MINUSMA (United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali), η οποία θα αντικαθιστούσε την αφρικανική AFISMA που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή. Η εντολή της όπως αναφέρεται στην απόφαση 2100 (2013) περιελάμβανε «την εδραίωση της σταθερότητας στα μεγάλα αστικά κέντρα, προστασία των αμάχων και του προσωπικού των ΗΕ, προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και την υποστήριξη της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας και της διεξαγωγής εκλογών». Τα μέλη της αποστολής είχαν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν «όλα τα απαραίτητα μέσα» σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII προκειμένου να ολοκληρώσουν τους στόχους της αποστολής. Η πιο πρόσφατη απόφαση σχετική με την MINUSMA εκδόθηκε τον Ιούνιο 2022 (Res 2640) και επεκτείνει τη δράση της μέχρι το 2023. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως η επιχείρηση στο Μάλι κατέχει την πρώτη θέση στη λίστα με τις πιο θανατηφόρες επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των ΗΕ σε όλη τη διάρκεια της δράσης της, οι θάνατοι προσωπικού που υπηρετούσε σ' αυτήν ανέρχονται σε 287.⁴³ Δικαιολογημένα επομένως χαρακτηρίζεται από πολλούς μελετητές ως η πιο επικίνδυνη αποστολή του οργανισμού.

4.5 Αποφάσεις σχετικά με τις επιχειρήσεις

Για τη διεξαγωγή μιας ειρηνευτικής επιχείρησης από τα Η.Ε λαμβάνει χώρα μια σειρά από διεργασίες εντός του οργανισμού στις οποίες ενεργό ρόλο εκτός από το ΣΑ, έχουν ο Γενικός Γραμματέας και η Γενική Συνέλευση. Μάλιστα συχνά αποτελεί αντικείμενο μελέτης το ερώτημα γιατί ορισμένες επιχειρήσεις λαμβάνουν εξουσιοδότηση πολύ πιο γρήγορα συγκριτικά με άλλες, καθώς και γιατί κάποιες λαμβάνουν μια ευρύτερη εντολή, περιλαμβάνοντας για παράδειγμα την προστασία

---

⁴³ <https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>

αμάχων και πιο συγκεκριμένα των παιδιών και των γυναικών ή διαθέτουν μεγαλύτερο αριθμό στρατευμάτων προς εκπλήρωση της εντολής τους. Το γεγονός αυτό έχει αποδοθεί κυρίως στα συμφέροντα των 5 μόνιμων κρατών – μελών του ΣΑ που εκτός από τη μόνιμη θέση τους διαθέτουν και το δικαίωμα άσκησης veto, τις επιδιώξεις των TCCs/PCCs, των χωρών δηλαδή που συμμετέχουν με τα στρατεύματα τους στην ειρηνευτική επιχείρηση, αλλά και τις αποφάσεις άλλων περιφερειακών οργανισμών με έντονο ενδιαφέρον για την αφρικανική ήπειρο, όπως της ΑΕ ή της ECOWAS. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι Benson & Tucker (2022: 476) τη διαδικασία μελέτης και εξαγωγής συμπερασμάτων σχετικά με τη διαδικασία λήψης αποφάσεων αναφορικά με τις επιχειρήσεις δυσχεραίνει η μυστικότητα που διέπει τις διαπραγματεύσεις που πραγματοποιούνται πριν τη λήψη της απόφασης από το ΣΑ. Το ΣΑ μπορεί να πραγματοποιεί κλειστές διαβουλεύσεις, τα αποτελέσματα των οποίων δεν δημοσιεύονται ούτε γνωστοποιούνται στα υπόλοιπα μέλη του οργανισμού, γεγονός μάλιστα που συχνά προκαλεί εντύπωση καθώς τα περισσότερα κράτη που ανήκουν στις TCCs/PCCs δεν είναι μέλη του ΣΑ (Sharland, 2018: 18).

Όταν μια διαμάχη, διακρατική ή εμφύλια, εξελίσσεται με εμφανείς κινδύνους τόσο για την ισορροπία δυνάμεων στο διεθνές σύστημα όσο και για τις ζωές των πολιτών, ή αντίστοιχα οδεύει προς την επίλυση, τα ΗΕ περιέρχονται σε μια σειρά διαβουλεύσεων με τελικό σκοπό τη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Οι διαβουλεύσεις αυτές δύναται να περιλαμβάνουν όλα τα σχετικά όργανα των ΗΕ, την κυβέρνηση της χώρας υποδοχής, τα κράτη-μέλη που θα προσφέρουν προσωπικό για τις επιχειρήσεις, περιφερειακούς και μη κυβερνητικούς οργανισμούς ή άλλους εξωτερικούς δρώντες.⁴⁴ Σε αυτή την αρχική φάση κρίνεται σημαντικός ο ρόλος του Γενικού Γραμματέα ο οποίος αναλαμβάνει να αξιολογήσει με ανάλογη αποστολή στη χώρα υποδοχής, τις συνθήκες που επικρατούν και έπειτα να ενημερώσει με σχετική αναφορά το ΣΑ για τις προοπτικές μιας ειρηνευτικής αποστολής, το οποίο τελικώς θα αποφασίσει το είδος της επιχείρησης που θα εξουσιοδοτήσει. Η ατζέντα της γενικής συνέλευσης αναφορικά με την χάραξη πολιτικής σχετικής με τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις περιορίζεται σε ζητήματα περισσότερο διοικητικά και οικονομικά, εξίσου όμως σημαντικά, τα οποία εμπύπτουν στις αρμοδιότητες της τέταρτης και πέμπτης επιτροπής. Ωστόσο σε περίπτωση που το ΣΑ λόγω έλλειψης ομοφωνίας ανάμεσα στα μόνιμα μέλη του (άσκηση veto) δεν μπορεί να αναλάβει δράση, ενεργοποιείται η διαδικασία «Uniting For Peace» που δίνει το δικαίωμα στη Γενική Συνέλευση να συνεδριάσει και να λάβει αποφάσεις, χωρίς όμως να μπορεί να εξουσιοδοτήσει επιχειρήσεις επιβολής της ειρήνης.⁴⁵

---

⁴⁴ <https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation>

⁴⁵ A/RES/5/377

Όλες οι σύγχρονες επιχειρήσεις που μελετήθηκαν (Κονγκό, Μάλι, Νότιο Σουδάν) υπάγονται στο Κεφάλαιο VII του Χάρτη των ΗΕ, δηλαδή η εντολή τους περιλαμβάνει τη χρήση «όλων των απαραίτητων μέσων». Και στις τρεις περιπτώσεις έχουν ληφθεί αποφάσεις άμεσα συνυφασμένες με το άρθρο 39 του Χάρτη σύμφωνα με το οποίο η σύγκρουση που βρίσκεται σε εξέλιξη συνιστά «απειλή για την ειρήνη, διατάραξη της ειρήνης ή επιθετική ενέργεια» και άρα χρήζει επέμβασης από τον οργανισμό. Στην περίπτωση του Κονγκό βλέπουμε πως το ζήτημα για την επέμβαση των ΗΕ προωθείται στο Συμβούλιο κατόπιν σχετικού αιτήματος του εκπροσώπου της χώρας που ζητά την ενεργοποίηση των άρθρων 39 και 42.⁴⁶ Λίγους μήνες αργότερα και ύστερα από τις πιέσεις της κυβέρνησης του Κονγκό, το ΣΑ εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία υπογράμμιζε το δικαίωμα των κρατών στη συλλογική και ατομική άμυνα με σκοπό την υπεράσπιση της εδαφικής τους ακεραιότητας σύμφωνα με το άρθρο 51.⁴⁷ Τα έτη που ακολούθησαν εκδόθηκαν αρκετές αποφάσεις σχετικές με την εμπόλεμη κατάσταση στο Κονγκό οι οποίες εμπίπτουν στα άρθρα 40, 41 και 42, μολονότι δεν υπήρξε ρητή αναφορά σε αυτά.⁴⁸ Στην περίπτωση του Σουδάν ήδη από το 2004, τα δεδομένα που λάμβανε το ΣΑ μέσα από τις σχετικές αναφορές του Γενικού Γραμματέα (κατόπιν και της εγκαθίδρυσης μιας αποστολής που θα συνέλεγε στοιχεία από την περιοχή⁴⁹) οδήγησαν σε μια σειρά από αποφάσεις που καθιστούσαν την εμπόλεμη κατάσταση στην περιοχή απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια, αλλά και για τη σταθερότητα στην περιοχή.

Για την κατάσταση που επικρατούσε στο Μάλι έγινε πρώτη φορά έμμεση αναφορά στο άρθρο 39 στις 5 Ιουλίου 2012.⁵⁰ Παρόλο που δεν έγινε κάποια ρητή αναφορά στο άρθρο 42 οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην περιοχή (AFISMA, MINUSMA) έλαβαν την εξουσιοδότηση να χρησιμοποιήσουν «όλα τα απαραίτητα μέσα». Το Μάλι αποτελεί πρώην γαλλική αποικία, επομένως η κυβέρνηση της Γαλλίας έχει αρκετά οικονομικά, πολιτικά και στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή. Η γαλλική επέμβαση από το 2012 μπορεί να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα των συμφερόντων αυτών, ιδιαίτερα αν αναλογιστεί κανείς πως ο γειτονικός Νίγηρας αποτελεί τη μεγαλύτερη πηγή ουρανίου, απαραίτητου για την παραγωγή πυρηνικής ενέργειας, μια ισορροπία που ενδεχομένως να κλονιζόταν από τις προκλήσεις στο Μάλι (Francis, 2013: 7). Το ζήτημα επομένως της κατάστασης στο Μάλι και της οργάνωσης μιας επιχείρησης υπό την ηγεσία των ΗΕ προωθήθηκε ιδιαίτερα από τον γαλλικό εκπρόσωπο στο ΣΑ (κατόπιν και σχετικών συνομιλιών με τις κυβερνητικές αρχές στο Μάλι που είχαν ζητήσει την επέμβαση των γαλλικών

---

⁴⁶ 3987ⁿ συνάντηση, 9 Μαρτίου 1999

⁴⁷ S/RES/1234(1999)

⁴⁸ <https://www.un.org/securitycouncil/content/repertoire/actions>

⁴⁹ S/2004/453

⁵⁰ S/RES/2056(2012)

δυνάμεων) αλλά και την ΑΕ και την ECOWAS που επωμιζόταν το κόστος της AFISMA (Francis, 2013: 5).

Συνολικά, οι διεργασίες που λαμβάνουν χώρα στο ΣΑ πριν τη λήψη μιας απόφασης που θα προβλέπει την οργάνωση μιας ειρηνευτικής επιχείρησης από το ΣΑ είναι πολύ σημαντικές καθώς καθορίζουν το μέγεθος της απειλής που συνιστά μια εμφύλια σύγκρουση και καταδεικνύουν την προθυμία ή μη των κρατών να δράσουν προς την επίλυση της, επηρεάζοντας σε ένα βαθμό την επιτυχία της (Benson & Tucker, 2022).

4.6 Προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες επιχειρήσεις

Αυτή τη στιγμή πραγματοποιούνται δώδεκα επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης παγκοσμίως, ανάμεσα στις οποίες ανήκουν και οι τρεις υπό μελέτη επιχειρήσεις στο έδαφος της αφρικανικής ηπείρου. Στο Κεφάλαιο αυτό θα αναφερθούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν με αποτέλεσμα να μειώνεται η αποτελεσματικότητά τους και συνολικά να αποτυγχάνουν να εκπληρώσουν τους σκοπούς για τους οποίους συστάθηκαν.

4.6.1 Αμφισβήτηση των βασικών αρχών των επιχειρήσεων

Η μετάβαση από την παραδοσιακή στη νέα γενιά των πιο «δυναμικών» επιχειρήσεων (robust peacekeeping) με εντολή να πετύχουν την προστασία των άμαχων πολιτών και να παρέχουν ανθρωπιστική βοήθεια, σηματοδοτείται από αλλαγές στο επίπεδο χρήσης της βίας, η οποία δεν αφορά πλέον μόνο την περίπτωση της αυτοάμυνας αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί υπό προϋποθέσεις από το προσωπικό. Χαρακτηριστικά παραδείγματα συντελούν η οργάνωση της FIB στο Κονγκό, που είχε εντολή να «εξουδετερώσει και να αφοπλίσει» σε συνεργασία με τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας (FARDC) τις μη κρατικές ένοπλες ομάδες που μάχονταν την κυβέρνηση, και αντίστοιχα η εξουσιοδότηση που είχε δοθεί στη MINUSMA να προστατεύει τους αμάχους από τις ασύμμετρες απειλές.

Ο Charbonneau (2017) επισημαίνοντας πως το επίπεδο της βίας εξακολουθεί να περιορίζεται από τους κανονιστικούς σκοπούς της διατήρησης και οικοδόμησης της ειρήνης, της παροχής ανθρωπιστικής βοήθειας και της προστασίας των πολιτών που δεν λαμβάνουν μέρος στις εχθροπραξίες, τονίζει πως δεν πρέπει να συγχέεται εννοιολογικά η δράση του ΟΗΕ με τη δράση κατά της τρομοκρατίας. Γι' αυτό το λόγο στην περίπτωση του Μάλι, τη μάχη κατά των ασύμμετρων απειλών ανέλαβε η επιχείρηση Barkhane υπό την ηγεσία της Γαλλίας με σκοπό να πετύχει την ειρήνη, την οποία έπειτα θα φροντίσει να διατηρήσει η MINUSMA. Το ζήτημα που προκύπτει σε αυτήν την περίπτωση είναι πως παρόλο που η ίδια η MINUSMA δεν

έχει εντολή να πολεμήσει εναντίον των τρομοκρατών, οι σχέσεις που διατηρεί με την κυβέρνηση της χώρας και η συνεργασία της με την επιχείρηση Barkhane, την μετατρέπει σε στόχο τρομοκρατικών επιθέσεων. Οι Bellamy & Hunt (2021) υπογραμμίζουν πως αυτό δυσχεραίνει την εφαρμογή της PoC, και κατά συνέπεια συνολικά την αποτελεσματικότητα της επιχείρησης, αρχικά γιατί το μεγαλύτερο μέρος των πόρων της (συγκεκριμένα το 90%) χρησιμοποιείται πλέον για την θωράκιση της από τις επιθέσεις που δέχεται παρά για την εκτέλεση της εντολής της, και επιπλέον γιατί οι συχνές επιθέσεις απέναντι στο προσωπικό των ΗΕ πολλές φορές απειλούν και τους αμάχους. Επομένως η ίδια η επιχείρηση καταλήγει να ενισχύει τον κίνδυνο που έχει αναλάβει να καταστείλει.

Γενικά η χρήση της βίας για την εφαρμογή της PoC έχει προοπτικές και θα μπορούσε να θεωρηθεί επιτυχημένη, εντούτοις υπονομεύεται από επιχειρησιακούς και στρατηγικούς παράγοντες: δηλαδή αφενός από την έλλειψη κατάλληλα εκπαιδευμένου και εφοδιασμένου προσωπικού που θα έχει ταυτόχρονα τη θέληση και το κίνητρο να δράσει κατά των οργανωμένων επιθέσεων προστατεύοντας τους αμάχους και αφετέρου από την ανυπαρξία ενός κατάλληλου πολιτικού συστήματος και μιας κυβέρνησης πρόθυμης να διατηρήσει τα κεκτημένα της επιχείρησης (Bellamy & Hunt, 2021). Συνεπώς οι κίνδυνοι που συνεπάγεται η εμπλοκή των επιχειρήσεων στην πολεμική διαδικασία θα πρέπει να εξετάζονται πολύ προσεκτικά από το ΣΑ πριν δοθεί οποιαδήποτε εντολή και η χρήση της βίας θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην προστασία των αμάχων που κινδυνεύουν άμεσα και να είναι περιορισμένης διάρκειας (Karlsrud, 2015).

Στην περίπτωση της FIB εκφράστηκαν ανησυχίες τόσο από τη Ρωσία όσο και από την Κίνα πως μια τόσο ξεκάθαρη εντολή για επιβολή της ειρήνης που στρεφόταν εναντίον των μη κρατικών δρώντων στην περιοχή θα προκαλούσε αμφισβήτηση σχετικά με την αμεροληψία της αποστολής και θα έθετε σε άμεσο κίνδυνο τους κυανόκρανους (Karlsrud, 2015: 45). Το ζήτημα της αμεροληψίας και του κινδύνου να θεωρηθεί πως ο ΟΗΕ παίρνει θέση υποστηρίζοντας τη μία πλευρά της σύγκρουσης μπορεί να υπονομεύσει την εικόνα του οργανισμού στη διεθνή κοινότητα. Ο Russo (2021) εξετάζοντας τις συνέπειες της στρατιωτικής αποστολής στο Κονγκό, υπογραμμίζει επίσης πως κάτι τέτοιο κλείνει οριστικά την πόρτα σε μια πολιτική λύση της σύγκρουσης, καθώς τα αντίπαλα μέρη δεν μπορούν να βρεθούν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με ίσους όρους για διεκδικήσεις και επομένως η οικοδόμηση του κράτους στο μετασυγκρουσιακό περιβάλλον είναι καταδικασμένη σε εγγενείς δυσκολίες. Τέλος, η συνεργασία της MONUSCO με τον εθνικό στρατό της χώρας ο οποίος έχει συνδεθεί με βίαιες πράξεις και κατάφορες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενισχύει την καχυποψία των πολιτών απέναντι στους επονομαζόμενους «σωτήρες» τους (van Wieringen, 2020).

Η MONUSCO σήμερα αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες και πιο ακριβές επιχειρήσεις των ΗΕ καθώς απασχολεί περίπου 17.000 κυανόκρανους με τον ετήσιο προϋπολογισμό της να ξεπερνά το 1 δις δολάρια.⁵¹ Ωστόσο η αδυναμία της αποστολής να πετύχει το στόχο της, έχει οδηγήσει τα τελευταία χρόνια στην εκδήλωση διαμαρτυριών κυρίως στα ανατολικά της χώρας από κινήματα που τάσσονται κατά των ΗΕ (Anti-MONUSCO protests). Παρόλο που η MONUSCO διαθέτει αρκετά τεχνολογικά μέσα ώστε να συλλέγει πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που ελλοχεύουν για τους πολίτες, στις περισσότερες περιπτώσεις η αδυναμία ή η απροθυμία της να δράσει έχουν στρέψει την κοινή γνώμη και τις τοπικές κοινωνίες εναντίον της (Russo, 2021: 3080). Τόσο ακτιβιστές όσο και νέοι άνθρωποι ισχυρίζονται πως τα ΗΕ όχι μόνο δεν έχουν καταφέρει να εγγυηθούν για την ασφάλεια των πολιτών αλλά σε αρκετές περιπτώσεις δημιουργούν μεγαλύτερη ανασφάλεια τη στιγμή που οι ένοπλες ομάδες που δρουν στην περιοχή ανέρχονται πλέον σε πάνω από 100 και οι εκτοπισμένοι ξεπερνούν τα 5 εκατομμύρια (The New Humanitarian, 2022). Άλλοι πάλι τονίζουν πως γεννήθηκαν και μεγάλωσαν σε μια εμπόλεμη ζώνη παρά τη συνεχή ανανέωση της εντολής της MONUSCO. Μέχρι σήμερα οι διαδηλώσεις που ξεκίνησαν την 25^η Ιουλίου 2022 οδήγησαν στο θάνατο 36 άτομα ανάμεσα τους και 4 μέλη της αποστολής των ΗΕ (CNN, 2022). Τέτοιες ενέργειες αποδεικνύουν πως η επιχείρηση απέχει ακόμη αρκετά από τη δημιουργία ενός σταθερού περιβάλλοντος βιώσιμης ειρήνης.

Η υιοθέτηση νέων δογμάτων και η εισαγωγή νέων εννοιών όπως της PoC στην ατζέντα των ΗΕ μετά το 2000 ανέδειξε τις αδυναμίες των υποστελεχωμένων επιχειρήσεων που δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις νέες εντολές (M. Berdal, 2018:742). Είναι σημαντικό μια αποστολή να διαθέτει επαρκή αριθμό στρατευμάτων και προσωπικού ώστε να διεκπεραιώσει την εντολή της με επιτυχία. Όσο αυξάνεται σε μέγεθος μιας αποστολής, τόσο αυξάνεται και η αποτελεσματικότητά της (Hultman κ.ά., 2013). Ωστόσο όπως επιβεβαιώνει και η έρευνα των Haass & Ansoarg (2018) ένας μεγάλος αριθμός προσωπικού δεν αρκεί εάν αυτό δεν είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο, δεν διαθέτει τον απαραίτητο εξοπλισμό και την τεχνογνωσία που χρειάζεται ώστε να προστατεύει τους πολίτες, να φτάνει έγκαιρα σε δυσπρόσιτα σημεία όπου εξελίσσονται συγκρούσεις και να επιβλέπει την εφαρμογή της ειρηνευτικής συμφωνίας. Για παράδειγμα το να μπορούν να φτάσουν οι δυνάμεις της επιχείρησης σε ένα απομακρυσμένο σημείο βοηθάει σημαντικά στην επίλυση διαμαχών που εκδηλώνονται σε τοπικό επίπεδο και κατά συνέπεια στην καταστολή της βίας μεταξύ των κοινοτήτων. Επιπλέον είναι σημαντικό το προσωπικό που στελεχώνει τις επιχειρήσεις να διατηρεί χαμηλό προφίλ στην καθημερινότητα του στη χώρα υποδοχής, καθώς έχουν υπάρξει περιπτώσεις που έχει κατηγορηθεί από τους ντόπιους για επίδειξη πλούτου, που

---

⁵¹ A/RES/75/300

δεν αρμόζει στη φύση της αποστολής ενισχύοντας την αποστροφή του τοπικού πληθυσμού για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις (Autesserre, 2019: 111).

4.6.2 Εγκλήματα από μέλη των αποστολών

Μπορεί βασικό στόχο των επιχειρήσεων που οργανώνει ο ΟΗΕ να αποτελεί η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και η προστασία των πολιτών που εκτίθενται σε κίνδυνο λόγω των συνεχιζόμενων εχθροπραξιών, εντούτοις αρκετές φορές έχουν έρθει στο φως στοιχεία και καταγγελίες εναντίον των μελών των ειρηνευτικών αποστολών για διάπραξη εγκλημάτων. Ένα από τα εγκλήματα που αναφέρονται συχνότερα είναι αυτό της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και κακοποίησης κυρίως γυναικών και παιδιών (Sexual exploitation and abuse – SEA). Τέτοια εγκλήματα εκτός από σωματικές και ψυχικές βλάβες στα θύματα, συχνά καλλιεργούν την έλλειψη εμπιστοσύνης των ντόπιων απέναντι τόσο στο στρατιωτικό και πολιτικό προσωπικό μιας επιχείρησης όσο και συνολικά απέναντι στον οργανισμό (Karim & Beardsley, 2016: 101). Στοιχεία από τη συγκριτική μελέτη των Nordås & Rustad (2013) δείχνουν πως τα φαινόμενα απαντώνται πιο συχνά στις αποστολές που απασχολούν μεγαλύτερο αριθμό προσωπικού και διεξάγονται σε λιγότερο οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες. Η αποστολή στο Κονγκό αποτελεί αναντίρρητα μία από τις περιπτώσεις που έχει απασχολήσει περισσότερο τη διεθνή βιβλιογραφία. Οι MONUSCO/MONUC κατέχουν άλλωστε την πρώτη θέση με ποσοστό 40% στις καταγγελίες SEA από τη στιγμή που ξεκίνησαν να καταγράφονται περιστατικά το 2007 (Gibson κ.ά., 2022: 21).

Παρόλο που αρκετά περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης έχουν αναφερθεί και σε παλαιότερες επιχειρήσεις⁵², η μελέτη σχετικά με το ζήτημα ενισχύθηκε κατά κύριο λόγο μετά το 2000. Σημαντικό ρόλο σε αυτό διαδραμάτισε η πολιτική μηδενικής ανοχής απέναντι σε τέτοια εγκλήματα που εφαρμόζουν έκτοτε τα ΗΕ και η απόφαση ορόσημο 1325 (2000) για «τις γυναίκες, την ειρήνη και την ασφάλεια» («Women, Peace and Security») που μεταξύ άλλων ορίζει πως τόσο οι γυναίκες όσο και τα κορίτσια θα πρέπει να επιδέχονται ειδική μεταχείριση ώστε να προστατευτούν στη διάρκεια της σύγκρουσης. Το 2005 δημοσιεύτηκε η εξίσου σημαντική αναφορά Zeid, με τίτλο «A comprehensive strategy to eliminate future sexual exploitation and abuse in United Nations peacekeeping operations», που θεωρείται η πρώτη εμπειριστατωμένη ανάλυση του ζητήματος της σεξουαλικής κακοποίησης εντός των ειρηνευτικών επιχειρήσεων, παρέχοντας ταυτόχρονα και σχετικές συστάσεις για την μείωση των περιστατικών και την άσκηση ποινικών διώξεων στους υπεύθυνους.

---

⁵² Οι αναφορές αφορούν κατά βάση τις επιχειρήσεις στην Καμπότζη, τη Βοσνία και την Αϊτή.

Ένα ζήτημα ωστόσο που χρήζει προσοχής αποτελεί η ασυλία του προσωπικού της επιχείρησης που προβλέπεται και από το Χάρτη και αρκετά συχνά καταλήγει σε ατιμωρησία. Την αδυναμία άσκησης δίωξης από το κράτος υποδοχής που συνεπάγεται η ασυλία καλούνται να αντικαταστήσουν οι κυρώσεις από τη χώρα η οποία στέλνει το αντίστοιχο προσωπικό (troop-contributing country – TCC) που εμπλέκεται στα εγκλήματα. Ο ΟΗΕ μπορεί να διατάξει τον επαναπατρισμό των εμπλεκομένων ως ανώτερη τιμωρία, ωστόσο αποτελεί υποχρέωση των TCC να διεξάγουν έρευνα και να επιβάλλουν ποινές.⁵³ Αρκετές φορές οι χώρες αυτές είτε δεν διαθέτουν την απαραίτητη νομοθεσία για να καταδικάσουν εγκλήματα αναφορικά με τη σεξουαλική βία είτε δεν τα αξιολογούν ως εγκλήματα με αποτέλεσμα οι διαδικασίες να μην προχωρούν (Αοί κ.ά., 2007: 49). Η Kovatch (2016) στην έρευνα της σχετικά με τη SEA στην περίπτωση της MONUSCO καταλήγει στο συμπέρασμα πως ανάμεσα στους λόγους που συντελούν στα τόσο υψηλά ποσοστά εγκλημάτων ανήκει και η κουλτούρα της χώρας υποδοχής που καλλιεργεί το φόβο του κοινωνικού στιγματισμού και των αντιποίνων απέναντι στα θύματα που θα προβούν σε καταγγελίες αλλά και στους μάρτυρες τους με αποτέλεσμα τα περιστατικά που τελικά αναφέρονται να μην αντικατοπτρίζουν τον πραγματικό αριθμό των εγκλημάτων.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μείωση στις αναφορές για εγκλήματα σεξουαλικής βίας από το προσωπικό της MONUSCO. Αυτό σε ορισμένες έρευνες έχει αποδοθεί στην έλλειψη κατάλληλων υπηρεσιών που θα καταγράψουν τα εγκλήματα στις χώρες υποδοχής και θα παρέχουν ψυχολογική υποστήριξη στα θύματα σε συνδυασμό με το υψηλό κόστος που απαιτείται για να καλύψουν τα δικαστικά έξοδα (Gibson κ.ά., 2022). Η Neudorfer (2014) από την άλλη πλευρά στη δική της έρευνα κρίνει πως ο φόβος επιβολής κυρώσεων από τα ΗΕ λειτούργησε αποτρεπτικά και γι' αυτό υπήρξε μείωση των εγκλημάτων. Σε κάθε περίπτωση οι αναφορές για τέτοια εγκλήματα υποβιβάζουν το κύρος της επιχείρησης καθώς αποτυγχάνει να προστατέψει τους αμάχους και κυρίως τις γυναίκες και τα παιδιά.

4.6.3 Συνεργασία με τους ντόπιους και η σημασία της πολιτισμικής επίγνωσης στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τον Autesserre (2019) μία αδυναμία της στρατηγικής που ακολουθούν τα ΗΕ εντοπίζεται στο γεγονός πως προσπαθούν να επιλύσουν μόνο τις εχθροπραξίες που λαμβάνουν χώρα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο και δεν υπολογίζουν τις τοπικές αντιπαλότητες για ζητήματα όπως η εξουσία, η γη, το νερό και η ιδιοκτησία ζώων. Η πάλη ανάμεσα στις διαφορετικές πατριές είναι ένα εγγενές πρόβλημα στην αφρικανική ήπειρο και επομένως θα έπρεπε να συμπεριλαμβάνεται στην ατζέντα των ΗΕ. Για παράδειγμα στο Νότιο Σουδάν παρά την υπογραφή της «Ανανεωμένης Συμφωνίας για την Επίλυση της Σύρραξης στη

---

⁵³ A/59/710

Δημοκρατία του Νότιου Σουδάν» το 2018, η εκδήλωση κοινοτικής βίας («communal violence») δεν έχει περιοριστεί μέχρι σήμερα, με αναφορές για τουλάχιστον 300 θύματα τον Ιούνιο και το Ιούλιο 2022.⁵⁴ Δεδομένου ότι οι συγκρούσεις ανάμεσα στις κοινότητες απειλούν άμεσα την ασφάλεια των πολιτών κρίνεται σκόπιμο να αναφερθεί πως το Τμήμα των Ειρηνευτικών Επιχειρήσεων έχει εργαστεί ώστε να συμπεριλαμβάνεται η επίλυση τους στην πρακτική των επιχειρήσεων. Ωστόσο απουσιάζει μια συστηματική κατανόηση της εκδήλωσης τοπικών συγκρούσεων γεγονός που μετατρέπει το ζήτημα σε δευτερευούσης σημασίας για τις αποστολές (Krause, 2019: 479).

Ένας από τους λόγους που η επίλυση του προβλήματος της κοινοτικής βίας δεν αποτελεί προτεραιότητα για τις επιχειρήσεις είναι το γεγονός πως συχνά τις θέσεις εξουσίας σε μια επιχείρηση αναλαμβάνουν άτομα από ξένες χώρες που αγνοούν την κουλτούρα, το πολιτισμό και τους θεσμούς του κράτους υποδοχής ενώ ταυτόχρονα αντιμετωπίζονται με καχυποψία από τον τοπικό πληθυσμό (Autesserre, 2019: 111). Για παράδειγμα σε ορισμένες περιπτώσεις δεν γνωρίζουν καν τη γλώσσα της χώρας όπου υπηρετούν με αποτέλεσμα η επικοινωνία και η συνεργασία με τους ντόπιους να καθίσταται ανέφικτη. Το γεγονός αυτό οξύνει το χάσμα ανάμεσα τους και δυσχεραίνει την οικοδόμηση μιας σχέσης αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Η Bellou (2014) επισημαίνει πως η πολιτισμική επίγνωση («cultural awareness») αποτελεί στοιχείο στρατηγικής σημασίας για τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις καθώς η γνώση της κουλτούρας, των πεποιθήσεων και των εθίμων του πληθυσμού του κράτους υποδοχής καλλιεργεί μια ειλικρινή συνεργασία απαραίτητη για την οικοδόμηση ενός σταθερού περιβάλλοντος βιώσιμης ειρήνης. Τέλος, ο Autesserre (2019) παραθέτει το παράδειγμα του νησιού Idjwi που βρίσκεται στη λίμνη Κίνυ στο Κονγκό, και έχει καταφέρει να μην πάρει μέρος στον πόλεμο που διεξάγεται στη χώρα, κατά βάση λόγω της συνεργασίας των κατοίκων του σε τοπικό επίπεδο μέσω της δημιουργίας συνεταιρισμών, συλλόγων και ομάδων που αμβλύνουν τις μεταξύ τους διαφωνίες και τους επιτρέπουν να ζουν ειρηνικά παρά τις διαφορές τους. Μέσω του παραδείγματος αυτού υποστηρίζει τη σπουδαιότητα της δημιουργίας μιας εξατομικευμένης πολιτικής στα πλαίσια των επιχειρήσεων ικανής να αντιμετωπίσει και τις τοπικές εκδηλώσεις βίας σε μια προσέγγιση από τη βάση προς την κορυφή. Μόνο έτσι θα οικοδομηθούν οι βάσεις για τη διατήρηση της ειρήνης στο μετασυγκρουσιακό περιβάλλον (Autesserre, 2007).

Όλα τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και στην πρόσφατη μελέτη του Smidt (2020) ο οποίος τονίζει τη σημασία της δράσης του ΟΗΕ σε τοπικό επίπεδο μέσω της οργάνωσης συζητήσεων ανάμεσα στις τοπικές ομάδες μεταξύ των οποίων εκδηλώνονται συχνά αντιπαλότητες. Ο Smidt εξέτασε προσεκτικά την περίπτωση

---

⁵⁴ <https://www.aa.com.tr/en/africa/inter-communal-violence-threatens-south-sudan-peace-deal/2644557>

της Ακτής Ελεφαντοστού όπου στο διάστημα από το 2011 έως το 2016 έλαβαν χώρα 777 προσπάθειες συζητήσεων αναδεικνύοντας τη σημασία της συνεργασίας των αρχηγών των κοινοτήτων και την αξία του προληπτικού διαλόγου τόσο για την οικοδόμηση του περιβάλλοντος μετά τη σύγκρουση όσο και για την αποφυγή ενδεχόμενης νέας κλιμάκωσης των εχθροπραξιών.

4.7 Συμπέρασμα

Οι τρεις επιχειρήσεις (Κονγκό, Σουδάν και Μάλι) επιλέχθηκαν να μελετηθούν καθώς αφενός αποτελούν σύγχρονες επιχειρήσεις μιας και βρίσκονται μέχρι σήμερα σε εξέλιξη και αφετέρου συχνά αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία ως παραδείγματα αποτυχημένων επεμβάσεων στη μαύρη ήπειρο. Αποτυχημένη λογίζεται μια επιχείρηση όχι μόνο όταν δεν εκπληρώνει το σκοπό της αλλά ακόμα κι όταν τον εκπληρώνει με μεγάλες απώλειες. Κοινό μοτίβο στις επιχειρήσεις που μελετήθηκαν αποτελεί το γεγονός πως παρά τα χρόνια δράσης τους στην περιοχή δεν έχει επιτευχθεί η οικοδόμηση του μετασυγκρουσιακού περιβάλλοντος ούτε η απρόσκοπτη παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι βασικοί παράγοντες που σε μεγάλο βαθμό συντελούν στην αποτυχία αυτών των επεμβάσεων συνοψίζονται στους εξής: αμφισβήτηση των βασικών αρχών των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την ενίσχυση των εχθροπραξιών αντί της καταστολής τους, δυσκολία στη λήψη αποφάσεων κατά βάση εξαιτίας των εθνικών συμφερόντων και επιδιώξεων των κρατών που λαμβάνουν μέρος στη διαδικασία με αποτέλεσμα είτε να καθυστερεί η εξουσιοδότηση τους είτε να βρίσκονται χωρίς επαρκή αριθμό στρατευμάτων και προσωπικού, εγκλήματα που συντελούνται από μέλη των αποστολών αλλά και η έλλειψη πολιτισμικής επίγνωσης που καλλιεργεί την έλλειψη εμπιστοσύνης και δυσχεραίνει τη συνεργασία μεταξύ του προσωπικού της αποστολής και των ντόπιων, στρέφοντας συχνά την κοινή γνώμη εναντίον της οποιασδήποτε εξωτερικής παρέμβασης. Κάτι που πρέπει επίσης να συνυπολογιστεί είναι η δράση τρομοκρατικών και εξτρεμιστικών οργανώσεων που είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη σύγχρονη πραγματικότητα. Τη μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος που όπως διαπιστώθηκε από την έρευνα ταλανίζει τις χώρες αυτές δεν μπορεί να αναλάβει εξ' ολοκλήρου ο ΟΗΕ δεδομένων των περιορισμών που απορρέουν από τις ιδρυτικές αρχές του. Επομένως οι σύγχρονες προκλήσεις, προκειμένου να αντιμετωπιστούν και να μην καταδικάζουν σε αποτυχία τις επεμβάσεις των ΗΕ, ανοίγουν το δρόμο για την πιο ενεργή συνεργασία του με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς.

Κεφάλαιο 5: Συνεργασία του ΟΗΕ με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς

5.1 Περιφερειακοί οργανισμοί και ειρηνευτικές επιχειρήσεις

Στο παρόν κεφάλαιο θα μελετηθεί η συνεργασία του ΟΗΕ με περιφερειακούς οργανισμούς, κυρίως της αφρικανικής ηπείρου, με σκοπό να διαπιστωθεί αν και κατά πόσο συμβάλλουν στην επίλυση των συγκρούσεων, την αποκατάσταση, την οικοδόμηση και τη διατήρηση της ειρήνης στο εύθραυστο μετασυγκρουσιακό περιβάλλον. Για τους σκοπούς της εργασίας θα εξεταστεί κατά βάση η δράση της Αφρικανικής Ένωσης (εφεξής ΑΕ). Οι περιφερειακές οργανώσεις μπορούν να συμμετέχουν στη διαδικασία διατήρησης της ειρήνης είτε με την οργάνωση δικών τους επιχειρήσεων κατόπιν σχετικής εξουσιοδότησης από το ΣΑ, κάτι που προβλέπεται και από το κεφάλαιο VIII του Χάρτη, είτε μέσω της συνεργασίας τους σε κοινές αποστολές με τα ΗΕ. Μολονότι η πρώτη περίπτωση αποτελούσε κανονικότητα κατά την δεκαετία του '90, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μετάβαση στην εξουσιοδότηση επιχειρήσεων που αναλαμβάνονται από κοινού με τα ΗΕ.

Ο Williams (2017: 127) μελετώντας τη σχέση του ΟΗΕ με τους περιφερειακούς οργανισμούς επισημαίνει τρεις μορφές συνεργασίας τους: είτε αναλαμβάνοντας ταυτόχρονη δράση στο ίδιο θέατρο επιχειρήσεων, είτε με διαδοχική ακολουθία (συνήθως πρόκειται για μετάβαση από μια επιχείρηση υπό την ηγεσία ενός περιφερειακού οργανισμού σε επιχείρηση των ΗΕ) είτε με παροχή οικονομικής και υλικοτεχνικής υποστήριξης από πλευράς ΗΕ. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στις υβριδικές επιχειρήσεις με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την αποστολή των ΗΕ και της ΑΕ στο Νταρφούρ του Σουδάν. Ως υβριδική αποστολή χαρακτηρίζεται η συντονισμένη προσπάθεια από τα ΗΕ και έναν περιφερειακό οργανισμό σε πολιτικό, οικονομικό, στρατιωτικό και υλικοτεχνικό επίπεδο, που δρουν ακολουθώντας μια κοινή ατζέντα για την επίτευξη ενός κοινού σκοπού.⁵⁵ Με άλλα λόγια καλούνται υβριδικές καθώς συνδυάζουν την πολιτική διαχείρισης κρίσεων τουλάχιστον δύο διαφορετικών οργανισμών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία των ΗΕ, το 2021 ανάμεσα στις χώρες που έχουν τη μεγαλύτερη συνεισφορά σε στρατεύματα και προσωπικό στις επιχειρήσεις βρίσκονται κατά κύριο λόγο οι αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας και της Αφρικής όπως η Ρουάντα, η Αιθιοπία και η Γκάνα.⁵⁶ Για τον Peter (2019) η συμμετοχή αυτή είναι άμεσα συνυφασμένη με την άνοδο των περιφερειακών οργανισμών ως ρυθμιστών της παγκόσμιας ασφάλειας. Ο ίδιος τονίζει πως η αλλαγή της φύσης των συγκρούσεων τις τελευταίες δεκαετίες δεδομένης της δράσης και τη συμμετοχής

⁵⁵ <https://unu.edu/publications/articles/hybrid-peacekeeping-case-of-unamid.html>

⁵⁶ https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/02-country_ranking_34_jan2021.pdf

κυρίως μη κρατικών δρώντων στις εχθροπραξίες που δεν είναι διατεθειμένοι να αποδεχτούν και να εφαρμόσουν τους όρους των ειρηνευτικών συμφωνιών, όπως το Κίνημα M23 στο Κονγκό ή το Κίνημα για την Απελευθέρωση του Αζαουάντ στο Μάλι, έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη ανάληψη περισσότερων αποστολών υπό την ηγεσία περιφερειακών οργανισμών. Άλλωστε για τη μάχη κατά της τρομοκρατίας απαιτείται πέρα από ένα υψηλό επίπεδο βίας και σύμπραξη με τις κυβερνητικές αρχές, γεγονός που καταργεί την αρχή της αμεροληψίας που πρέπει να ακολουθούν σύμφωνα με τον Χάρτη τα ΗΕ (Charbonneau, 2017). Η σπουδαιότητα της δράσης των περιφερειακών οργανισμών έχει επισημανθεί ήδη από το 1992 και τον B. Ghali όταν ανέφερε πως «μπορούν να παρέχουν μεγάλη υποστήριξη εάν οι πράξεις τους είναι σύμφωνες με τους σκοπούς και τις αρχές των ΗΕ και η συνεργασία τους υπόκειται στο Κεφάλαιο VIII.»⁵⁷

Αποτελεί αδιαμφισβήτητη παραδοχή πως μόνο τα ΗΕ μπορούν να παρέχουν εξουσιοδότηση στη χρήση βίας από μια αποστολή που επεμβαίνει στο εσωτερικό ενός ανεξάρτητου κράτους. Εντούτοις ο Williams (2017) επισημαίνει πως η συμμετοχή περιφερειακών οργανισμών στις ειρηνευτικές επιχειρήσεις προσφέρει αρκετές προοπτικές στη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς συχνά μπορούν να εξασφαλίσουν πιο εύκολα τη συγκατάθεση του κράτους υποδοχής και άρα την απαραίτητη αξιοπιστία, είναι διατεθειμένοι να στείλουν στρατεύματα σε περιοχές που τα ΗΕ μπορεί να αδυνατούν να το κάνουν, ενώ μπορούν να συνεισφέρουν με οικονομικά και τεχνολογικά μέσα ενισχύοντας τις επιχειρήσεις, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση με την οικονομική αρωγή ύψους 2 εκατ. που έχει προσφέρει από το 2004 έως σήμερα στην ΑΕ ή το NATO με την παροχή στρατιωτικού υλικού νέας τεχνολογίας. Εκτός από όσα αναφέρθηκαν ήδη, η κοινή κουλτούρα που συχνά μοιράζονται τα κράτη υποδοχής με τους περιφερειακούς οργανισμούς αποτελεί έναν ακόμα παράγοντα που επιδρά θετικά ενισχύοντας τη συνεργασία του προσωπικού της αποστολής με τους ντόπιους, ενώ από την άλλη πλευρά η έλλειψη πολιτισμικής επίγνωσης από πλευράς ΗΕ έχει διαπιστωθεί πως θέτει σε κίνδυνο την επιτυχία της επιχείρησης (Bures, 2006: 93).

Ένα ερώτημα που κατά καιρούς προσπάθησε να εξετάσει η διεθνής βιβλιογραφία είναι κατά ποσό η δραστηριοποίηση των οργανισμών αυτών και η ανάληψη πρωτοβουλιών στον τομέα της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας λειτουργεί υποβοηθώντας ή επισκιάζοντας τα ΗΕ. Πολλοί μελετητές επισημαίνουν πως οι περιφερειακοί οργανισμοί πράγματι πλεονεκτούν σε αρκετούς τομείς ωστόσο δεν θα έπρεπε να αποτελούν πανάκεια. Στα μειονεκτήματα τους συγκαταλέγεται η ανεπάρκεια οικονομικών πόρων καθώς και η έλλειψη εμπειρίας στην οργάνωση επιχειρήσεων τέτοιου βεληνεκού, περιορισμοί που αναντίρρητα επηρεάζουν το επίπεδο της ασφάλειας που μπορούν να προσφέρουν (Hentz κ.ά.,

---

⁵⁷ Agenda For Peace, παρ. 63

2009: 210). Κατά τους De Coning κ.ά. (2016) η έλλειψη χρηματοδότησης έχει θεωρηθεί ένας από τους λόγους αποτυχίας των επιχειρήσεων της ΑΕ. Επιπλέον, οι περιφερειακοί οργανισμοί δύσκολα θα οργανώσουν μια επιχείρηση που έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα μιας μεγάλης περιφερειακής δύναμης, ενώ αντίστοιχα από την πλευρά τους οι δυνάμεις αυτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τη θέση τους σε έναν περιφερειακό οργανισμό για να προωθήσουν τα συμφέροντα τους μέσω μιας ειρηνευτικής επέμβασης (Diehl & Cho, 2006: 199). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Νιγηρίας που εκμεταλλεύτηκε τη θέση ισχύος που κατείχε στην ECOWAS για να υποστηρίξει την επέμβαση στη Λιβερία και τη Σιέρα Λεόνε. Την ίδια άποψη συμμερίζονται κι άλλοι μελετητές τονίζοντας πως οι πιθανότητες επέμβασης είναι αρκετές φορές ανάλογες του οικονομικού και πολιτικού ενδιαφέροντος ενός ηγεμόνα, όπως της Νότιας Αφρικής για την ευρύτερη περιοχή, της Νιγηρίας για τη δυτική Αφρική και της Αιθιοπίας για το Κέρας (Hentz κ.ά., 2009: 211).

Συνολικά αυτό που αξίζει να σημειωθεί είναι πως παρά το γεγονός πως τις τελευταίες δεκαετίες οι περιφερειακοί οργανισμοί έχουν αναπτύξει έναν πιο ενεργό ρόλο στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης, η πρωτοκαθεδρία του ΟΗΕ στην οργάνωση των περισσότερων επιχειρήσεων παγκοσμίως δεν αμφισβητείται. Η συνεργασία ωστόσο παγκόσμιων και περιφερειακών οργανισμών αποδεικνύεται αποτελεσματική με την εξασφάλιση πρωτίστως της κατάλληλης κατανομής εργασιών ώστε να αναδειχθούν τα στρατηγικά πλεονεκτήματα κάθε οργανισμού (Williams, 2017: 128).

5.2 «Αφρικανικές λύσεις για τα αφρικανικά προβλήματα»

Εφόσον βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστούν οι επιχειρήσεις που λαμβάνουν χώρα στην αφρικανική ήπειρο κρίνεται σκόπιμο να δοθεί έμφαση στους περιφερειακούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στην περιοχή. Η ΑΕ ιδρύθηκε επίσημα τον Ιούλιο 2002 με κυρίαρχο μέλημα την εξασφάλιση της ειρήνης και της ασφάλειας στην Αφρική καθώς και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σκοπός της, όπως παρουσιάζεται στην καταστατική πράξη του οργανισμού, είναι «η καλλιέργεια μεγαλύτερης ενότητας και αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών και των λαών, η υπεράσπιση της εθνικής κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας των κρατών-μελών της, και ο σεβασμός της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.» (AU Constitutive Act, 2000). Επιπλέον, όπως προβλέπεται από το ίδιο κείμενο, τα κράτη μπορούν να ζητήσουν την επέμβαση της ΑΕ με σκοπό την αποκατάσταση της ειρήνης και της ασφάλειας στο έδαφος τους. (AU Constitutive Act, 2000). Ταυτόχρονα καινοτομία θεωρήθηκε η δυνατότητα που δόθηκε στην ΑΕ να μπορεί να επέμβει στο εσωτερικό ενός κράτους σε περίπτωση που συντελούνται κατά τη διάρκεια της σύρραξης εγκλήματα πολέμου, εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ή και γενοκτονίες, κάτι ανάλογο με

όσα προβλέπει η έννοια της «ευθύνης για προστασία» που υιοθετήθηκε από τα ΗΕ λίγα χρόνια αργότερα.

Μια τέτοια απόφαση μπορεί να θεωρήσει κανείς πως απορρέει από την αναγνώριση των καταστροφικών συνεπειών που επέφερε η αδυναμία του προκάτοχου της ένωσης να επέμβει τα προηγούμενα χρόνια στις δεκάδες βίαιες εμφύλιες συρράξεις που λάμβαναν χώρα στη μαύρη ήπειρο (Ε. Δούση & Ναβροζίδης, 2017: 151). Διαπιστώνεται δηλαδή μία μετάβαση από την αρχή της «μη-επέμβασης» που ακολουθούσε ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, στη «μη-αδιαφορία» για όσα συμβαίνουν στα γειτονικά κράτη (Kasaija, 2013: 121). Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Sarkin (2009: 20) προκειμένου η ΑΕ να διεκπεραιώνει τέτοιες αποστολές εκτός από την πολιτική βούληση, απαραίτητη κρίνεται η ανάλογη χρηματοδότηση με τη συμβολή κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού. Ένα από τα πιο σημαντικά όργανα λήψης αποφάσεων του οργανισμού είναι το Συμβούλιο Ειρήνης και Ασφάλειας (AU Peace and Security Council – PSC) επιφορτισμένο με υποχρεώσεις σχετικές με την έγκαιρη και αποτελεσματική επέμβαση στις συγκρούσεις. Για να καταστεί πιο αποτελεσματική η δράση του αποφασίστηκε η δημιουργία της Αφρικανικής Δύναμης Επιφυλακής που θα συνεργαζόταν και με τις δυνάμεις των ΗΕ.

Η φράση «African Solutions to African problems» λέγεται πως ειπώθηκε για πρώτη φορά από τον οικονομολόγο George Ayittey στον απόηχο της αποτυχημένης επέμβασης των ΗΕ στη Σομαλία και τη Ρουάντα και αποτέλεσε αργότερα την ιδεολογική βάση της ΑΕ. Με άλλα λόγια, η αδυναμία των διεθνών οργανισμών να συνεισφέρουν αποτελεσματικά στις προκλήσεις και τις συρράξεις της ηπείρου, καλλιέργησε την πεποίθηση πως μόνο οι αφρικανικές δυνάμεις θα καταφέρουν να επιφέρουν οριστική λύση. Ενσωματώνοντας τις αξίες του panafricanism, η φράση επιχειρεί να δημιουργήσει ένα κλίμα ενότητας, ισότητας και πατριωτισμού που θα ενισχύσει την εθνική ταυτότητα του αφρικανικού λαού (Lobakeng, 2017: 1). Αναντίρρητα οι επιχειρήσεις που διεξάγονται αποκλειστικά από την ΑΕ περιλαμβάνουν προσωπικό που γνωρίζει καλύτερα την τοπική κουλτούρα, γεγονός που ενισχύει την αποτελεσματικότητά τους στην οικοδόμηση του περιβάλλοντος μετά τη σύγκρουση, σε σύγκριση με όσες επιχειρήσεις στελεχώνονται με άτομα που δεν κατάγονται από εκεί (Fisher, 2019).

Ένας ακόμη λόγος που η ιδέα αυτή απέκτησε τόσο μεγάλη δημοτικότητα αποτυπώνεται στο γεγονός πως πολλές φορές οι εξωτερικοί δρώντες επιλέγουν να επέμβουν σε μια σύγκρουση εκτός των συνόρων τους όταν κάτι τέτοιο εξυπηρετεί τα εθνικά τους συμφέροντα και όχι μόνο για την υπεράσπιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την περίπτωση της Γαλλίας που είναι πιο πιθανό να επέμβει στα γαλλόφωνα κράτη της Αφρικής τα οποία θέλει να διατηρήσει στη σφαίρα επιρροής της (Lobakeng, 2017). Ένα ακόμα παράδειγμα

συντελούν οι Η.Π.Α που ανάμεσα στους λόγους που οργάνωναν επιχειρήσεις ήταν και η πίεση της κοινής γνώμης που ενισχύθηκε ιδιαίτερα μετά το 1990 και οφειλόταν κατά βάση στο «CNN effect». Αυτό που περιγράφεται με τον όρο «CNN effect» είναι πως οι νέες τεχνολογίες και ιδιαίτερα η τηλεόραση με τη συνεχή προβολή βίαιων εικόνων από τα πεδία των μαχών συντελούν στη λήψη αποφάσεων και τη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής (Robinson, 1999). Εκτός όμως από το να επηρεάσουν υπέρ της οργάνωσης μιας επιχείρησης μπορούν να προκαλέσουν το αντίθετο αποτέλεσμα. Στην περίπτωση της επιχείρησης στη Σομαλία, η προβολή των εικόνων των νεκρών στρατιωτών στους δρόμους της πρωτεύουσας ανάγκασε τον πρόεδρο Κλίντον να διατάξει την αποχώρηση των αμερικανικών στρατευμάτων (Jakobsen, 1996). Συνεπώς γίνεται σαφές πως η διαρκής εξάρτηση από τις αποφάσεις τρίτων δεν επιφέρει την επίλυση των συγκρούσεων και την προσδοκώμενη ειρήνη και ασφάλεια στην αφρικανική ήπειρο, και άρα οι ηγέτες και οι λαοί της Αφρικής θα πρέπει να δράσουν αυτοβούλως με τις δικές τους δυνάμεις.

Από το 2003, σχεδόν αμέσως μετά τη δημιουργία της, η ΑΕ ανέλαβε κατόπιν εξουσιοδότησης του ΣΑ αρκετές επιχειρήσεις, ανάμεσα τους στο Σουδάν-Νταρφούρ (AMIS), τη Σομαλία (AMISOM) και το Μπουρούντι (AMIB). Η ιδέα της «αφρικανικής λύσης για τα αφρικανικά προβλήματα» γρήγορα όμως αποδείχθηκε πως δεν είχε ρεαλιστική βάση. Μολονότι η ενσωμάτωση της R2P στον καταστατικό χάρτη της ΑΕ γέννησε προσδοκίες αναφορικά με τη διαχείριση κρίσεων από τις αφρικανικές δυνάμεις, δεν επέφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Οι βασικές αδυναμίες της ΑΕ εντοπίζονται αφενός στην ανεπάρκεια των απαραίτητων οικονομικών πόρων και των στρατιωτικών δυνάμεων που θα διεκπεραιώναν τις επιχειρήσεις, και αφετέρου στην έλλειψη της ανάλογης πολιτικής βούλησης. Κατά τους Abatan & Spies (2016) η περίπτωση της κρίσης στην Ακτή Ελεφαντοστού επιβεβαιώνει την πεποίθηση πως η ΑΕ ήταν «όχι απλά ανίκανη, αλλά και απρόθυμη, να παρέμβει στο εσωτερικό ενός κράτους όσο σοβαρή και να ήταν η κρίση που λαμβάνει χώρα εκεί». Συγκεκριμένα επισημαίνουν πως η απόφαση ορισμένων κρατών, ανάμεσα τους το Κονγκό, η Ουγκάντα και η Νότια Αφρική, να ταχθούν υπέρ του Γκμπαγκμπό, η απομάκρυνση του οποίου είχε ζητηθεί από την ένωση ύστερα από τις εκλογές που είχαν λάβει χώρα, καταδεικνύει την έλλειψη ενότητας μεταξύ των κρατών-μελών της. Την ίδια στιγμή η απόφαση της ECOWAS να ζητήσει βοήθεια από το ΣΑ για την αντιμετώπιση της κρίσης αποδεικνύει πως η αφρικανική ήπειρος έχει ακόμη πολύ δρόμο ώστε να απεξαρτητοποιηθεί από την εξωτερική αρωγή.

5.3 Επιχείρηση Σουδάν - Νταρφούρ

Από το 2003 έως το 2008 η ΑΕ έχει οργανώσει τέσσερις αποστολές στο Μπουρούντι, το Σουδάν, τη Σομαλία και τις Κομόρες με πάνω από 15.000 στρατιώτες (Söderbaum & Tavares, 2009:78). Αδιαμφισβήτητα μία από τις πιο σημαντικές επιχειρήσεις που ανέλαβε, παρά την μικρή της έως τότε πορεία στον

τομέα της διαχείρισης κρίσεων, ήταν αυτή στο Νταρφούρ. Η κρίση στην περιοχή ξεκίνησε το 2003 όταν οι κυβερνητικές αρχές στράφηκαν εναντίον μη αραβικών πληθυσμών που επαναστατούσαν στα δυτικά της χώρας καθώς θεωρούσαν πως οι αρχές συστηματικά υπονόμειαν τα συμφέροντα τους, και οδήγησαν σε μεγάλο αριθμό εκτοπισμένων και νεκρών.⁵⁸ Το 2004 και ενώ βρίσκονταν σε εξέλιξη κατάπαυση του πυρός μεταξύ των δύο πλευρών, η ΑΕ αποφάσισε την οργάνωση της AMIS με την αποστολή ενός μικρού αριθμού στρατιωτών που θα επέβλεπαν τη διατήρηση της. Η απόφαση αυτή ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με την ετοιμότητα του οργανισμού να επέμβει και η αποστολή θεωρήθηκε στο σύνολο της ανεπαρκής. Παρά το γεγονός πως ήταν ξεκάθαρα υποστελεχωμένη και με εμφανείς οικονομικές αδυναμίες κατάφερε να πετύχει μια μικρή βελτίωση στην κατάσταση ασφάλειας της περιοχής κάτι που αναγνώρισε και το ΣΑ όταν ανέφερε στην απόφαση 1706 πως «έχει πετύχει τη μείωση της οργανωμένης βίας».⁵⁹ Επιπλέον ο Abass (2012) υποστηρίζει πως ο ρόλος της ΑΕ με την τόσο έγκαιρη παρέμβαση αποδείχθηκε εξαιρετικά σημαντικός και για τη δράση που ανέπτυξαν τα ΗΕ στην περιοχή λίγα χρόνια αργότερα.

Το 2007 οργανώθηκε στην περιοχή Νταρφούρ του Σουδάν η πρώτη υβριδική επιχείρηση των ΗΕ και της ΑΕ (UNAMID) η οποία αντικατέστησε την AMIS. Τα ΗΕ επέμεναν στη διατήρηση του αφρικανικού στοιχείου, κυρίως γιατί γνώριζαν πως μόνο έτσι η επιχείρηση θα λάμβανε την απαραίτητη νομιμοποίηση έχοντας τη σύμφωνη γνώμη της κυβέρνησης του Σουδάν (Spandler, 2020: 194). Πράγματι ο ρόλος της ΑΕ αποδείχθηκε καταλυτικός ώστε η κυβέρνηση του Αλ Μπασίρ να δεχτεί την παρουσία του ΟΗΕ στο έδαφος της και επιβεβαιώνει την πεποίθηση πως είχε καλλιεργηθεί ένα κλίμα δυσπιστίας απέναντι στα ΗΕ. Η έλλειψη εμπιστοσύνης αναφορικά με τη διατήρηση της ουδετερότητας των ΗΕ μπορεί να παρέχει πρόσφορο έδαφος στις κυβερνήσεις να τη χρησιμοποιήσουν ως δικαιολογία για να μη δεχτούν μια ενδεχόμενη παρέμβαση στο εσωτερικό του κράτους, όπως συνέβη στην περίπτωση του Σουδάν (Furrow, 2021). Οι υβριδικές αποστολές επομένως μπορούν να αποδειχθούν πιο αποτελεσματικές σε ζητήματα που μια αποστολή υπό την ηγεσία ενός μόνο οργανισμού (στην προκειμένη του ΟΗΕ) να μην μπορούσε να είναι. Η συγκεκριμένη επιχείρηση αποτελεί επιπλέον μια ιδιαίτερη συνθήκη καθώς είναι η πρώτη φορά που τα ΗΕ δρουν ταυτόχρονα με έναν περιφερειακό οργανισμό ακολουθώντας μια κοινή εντολή από την αρχή (Abatan & Spies, 2016: 122).

5.4 Συνεργασία ΟΗΕ-ΑΕ

Οι αδυναμίες των αφρικανικών ειρηνευτικών επιχειρήσεων όπως τις επισημαίνει και ο Kofi Annan το 2004 στη σχετική έκθεση του συνοψίζονται στις εξής: «απουσία ενός κοινού δόγματος και κατάλληλων εκπαιδευτικών

---

⁵⁸ <https://www.britannica.com/place/Sudan/Conflict-in-Darfur>

⁵⁹ S/RES/1706(2006)

προδιαγραφών, έλλειψη εξοπλισμού και επιμελητείας, ανεπαρκής χρηματοδότηση και έλλειψη θεσμικών ικανοτήτων στη σχεδίαση και τη διοίκηση των επιχειρήσεων». ⁶⁰ Ταυτόχρονα δεδομένου και του αυξημένου αριθμού προκλήσεων που αντιμετωπίζει καθημερινά η ήπειρος, έγινε γρήγορα σαφές πως για να καταφέρει να είναι αποτελεσματική θα χρειαστεί να συνεργαστεί με άλλους οργανισμούς, διεθνείς και περιφερειακούς (Williams & Boutellis, 2014). Η συνεργασία του ΟΗΕ με την ΑΕ ξεκίνησε περίπου το 2006 με γνώμονα την κοινή διαπίστωση πως η οικοδόμηση του μετασυγκρουσιακού περιβάλλοντος αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την διατήρηση της εύθραυστης ειρήνης που είχε επιτευχθεί στις περιοχές (Singh & Forti, 2020: 4). Η συνεργασία οικοδομήθηκε σύμφωνα με την παραδοχή πως η ΑΕ είχε ανάγκη από οικονομική αρωγή, υλικοτεχνική υποστήριξη (Logistics) και κατάλληλα εκπαιδευμένους στρατιώτες, ενώ ο ΟΗΕ από την υποστήριξη περιφερειακών δρώντων που θα του εξασφάλιζαν αξιοπιστία. Η ΑΕ εκμεταλλευόμενη την εγγύτητα της στο πεδίο των συγκρούσεων μπορεί να συνεισφέρει στρατεύματα πολύ πιο γρήγορα και με χαμηλότερο κόστος από τα ΗΕ αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα δράση σε περιπτώσεις που το ρίσκο και ο κίνδυνος απωλειών είναι μεγάλος ⁶¹, ενώ ταυτόχρονα μπορεί να θεωρηθεί πιο αξιόπιστη και κατά συνέπεια πιο ευπρόσδεκτη από το κράτος υποδοχής (Williams & Boutellis, 2014: 270). Τα πλεονεκτήματα σχετικά με την υποστήριξη και τη συγκατάθεση των κρατών υποδοχής απέναντι στις επεμβάσεις των περιφερειακών οργανισμών είχαν επισημανθεί δεκαετίες πριν και από τον Diehl (1993) που τόνιζε πως ένας λαός θα είναι πιο δεκτικός σε μία επέμβαση από ένα κράτος με το οποίο συνδέεται γεωγραφικά παρά από έναν ξένο παράγοντα.

Μολονότι η συνεργασία των δύο οργανισμών φαίνεται να έχει αρκετές προοπτικές, γεγονός που έχουν τονίσει τόσο ο Γενικός Γραμματέας των ΗΕ ⁶² όσο και ο πρόεδρος της ΑΕ, δε λείπουν οι τριβές μεταξύ των δύο συμβουλίων που δυσχεραίνουν τη λήψη αποφάσεων. Το γεγονός πως για να θεωρηθεί νόμιμη μια επέμβαση στο εσωτερικό ενός ανεξάρτητου κράτους απαιτείται εξουσιοδότηση από το ΣΑ, καθιστά de facto την ΑΕ εξαρτημένη από τις αποφάσεις των ΗΕ. Παρά τις προσπάθειες που έγιναν στα πλαίσια μεταρρυθμίσεων του ΟΗΕ το 2005, κανένα κράτος της Αφρικής δεν διαθέτει μόνιμη θέση με δικαίωμα άσκησης βέτο στο ΣΑ. Η πρόταση που είχε κατατεθεί για παρουσία στο συμβούλιο δύο αφρικανικών κρατών με μόνιμη θέση τελικά αποσύρθηκε από την ίδια την ΑΕ καθώς τα μέλη της δεν μπορούσαν να καταλήξουν σε μια κοινή απόφαση για το ποια θα ήταν τα κράτη αυτά (ECDPM, 2021). Την απουσία αυτή καλούνται να αντικαταστήσουν τα τρία μη

---

⁶⁰ Α/59/591, παρ. 18

⁶¹ Ένα παράδειγμα μπορεί να θεωρηθεί η δράση των στρατευμάτων της ΑΕ στη Σομαλία, όπου με τη στήριξη των ΗΕ έδρασαν εναντίον των τζιχαντιστών. Η εξουσιοδότηση μιας τέτοιας απόφασης από το ΣΑ ενδεχομένως να μην είχε τη σύμφωνη γνώμη των ΤCCs. (ICG, 2019)

⁶² Ο Γκουτέρες με μήνυμα του στη Συνέλευση Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της Αφρικανικής Ένωσης τόνισε πως «έχοντας ως βασικούς πυλώνες την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και Ατζέντα 2063, η συνεργασία μεταξύ των οργανισμών είναι ισχυρότερη από ποτέ».

μόνιμα μέλη που εκλέγονται να αντιπροσωπεύουν την Αφρική (Α3) και να προωθήσουν τα συμφέροντα της. Εντούτοις ο ρόλος τους υποβαθμίζεται συχνά είτε λόγω της αδυναμίας της Αφρικανικής Ένωσης να ακολουθήσει μια κοινή γραμμή την οποία να προωθήσει έπειτα μέσω των Α3 στο ΣΑ, είτε λόγω της άρνησης των μόνιμων μελών το ΣΑ να χάσουν την πρωτοκαθεδρία στη διαφύλαξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας εγκρίνοντας αποφάσεις που θα έδιναν την ευκαιρία στην ΑΕ να αναλάβει ηγετικό ρόλο (ICG, 2019). Η κρίση της Λιβύης αποτελεί μια περίπτωση που έγινε έκδηλη η διάσταση των απόψεων μεταξύ των αφρικανικών χωρών, καθώς υπήρξαν έντονες πολιτικές αντιπαραθέσεις αναφορικά με το μέλλον του Καντάφι με ορισμένες χώρες να τάσσονται υπέρ της επέμβασης του ΝΑΤΟ και άλλες όχι (Kasaija, 2013). Όλα τα παραπάνω γίνονται σαφή στην άρνηση της πρότασης του κατατέθηκε το 2018 στο ΣΑ από τα κράτη-μέλη της Αφρικής. Αυτό που ζητήθηκε ήταν η δέσμευση του ΟΗΕ για την κάλυψη του 75% των εξόδων των ειρηνευτικών επιχειρήσεων της ΑΕ, ωστόσο κάτι τέτοιο θα δημιουργούσε προηγούμενο αναφορικά με τη χρηματοδότηση των περιφερειακών οργανισμών σε μια περίοδο που ο ΟΗΕ είχε αποφασίσει περικοπές, ενώ ταυτόχρονα κρίθηκε αμφίβολο το κατά πόσο τα μέλη της ΑΕ θα μπορούσαν να εγγυηθούν την συνεισφορά τους στην κάλυψη του υπόλοιπου 25% (ECDPM, 2021).

Τα τελευταία χρόνια το μοντέλο συνεργασίας που κατά βάση ακολουθούν τα ΗΕ και η ΑΕ είναι αυτό της διαδοχής, όπου η ΑΕ αποτελεί συνήθως τον πρώτο οργανισμό που αναλαμβάνει δράση και τα ΗΕ έπονται σε μια σταδιακή μετάβαση από τη μια επιχείρηση στην άλλη (De Coning κ.ά., 2016: 131). Όπως είναι σαφές οι προκλήσεις που εξακολουθεί να αντιμετωπίζει η σχέση των δύο οργανισμών τόσο σε στρατηγικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο είναι αρκετές. Συχνά παρατηρείται διάσταση απόψεων αναφορικά με το επίπεδο της δύναμης που κρίνεται σκόπιμο να χρησιμοποιηθεί ειδικά όταν λαμβάνουν χώρα ακρότητες, κατά πόσο μια επέμβαση θα πραγματοποιηθεί χωρίς να έχει προηγουμένως υπάρξει εκεχειρία ή κατά πόσο θα αναμειχθεί μια επιχείρηση με τη μάχη κατά της τρομοκρατίας (Williams & Dersso, 2015: 12). Η αντιπαραθέση οφείλεται κατά βάση στο γεγονός πως τα ΗΕ περιορίζονται από το Χάρτη και τις βασικές αρχές που πρέπει να τηρούν, ενώ η ΑΕ που δύναται ως περιφερειακός οργανισμός να οργανώσει πιο δυναμικές επιχειρήσεις εξαρτάται από την εξωτερική οικονομική βοήθεια. Είναι πραγματικότητα πως τα ΗΕ συχνά αποφεύγουν να συμμετέχουν σε επιχειρήσεις που ενέχουν υψηλό ρίσκο. Χαρακτηριστικά να αναφερθεί πως οι απώλειες της AMISOM στη Σομαλία στο διάστημα από το 2007 έως το 2014 έφτασαν τον συνολικό αριθμό απωλειών των ΗΕ, γεγονός που αποδεικνύει την πρόθεση της ΑΕ να οργανώσει ειρηνευτικές επιχειρήσεις ακόμη και σε περιπτώσεις που ο κίνδυνος για τα στρατεύματα της είναι μεγάλος (Weiss & Welz, 2014: 901).

5.5 Συμπέρασμα

Από την εξέταση των στοιχείων αναφορικά με τη δράση των περιφερειακών οργανισμών στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων προκύπτει πως ο ρόλος τους είναι εξαιρετικά σημαντικός. Το διεθνές σύστημα βρίσκεται αντιμέτωπο με νέες προκλήσεις κυρίως εξαιτίας των ασύμμετρων απειλών και της δράσης μη κρατικών δρώντων στις εμφύλιες συρράξεις που δεν αποδέχονται τους όρους των συνθηκών που έχουν υπογραφεί, ενώ κάνουν χρήση υπέρμετρης βίας. Το γεγονός αυτό καθιστά τη διατήρηση της ειρήνης ανέφικτη, αφού πρακτικά δεν υπάρχει καν ειρήνη για να διατηρηθεί. Από τη στιγμή που οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ περιορίζονται αναφορικά με το ποσοστό της βίας που μπορούν να χρησιμοποιήσουν, προκειμένου να πετύχουν την απρόσκοπτη παροχή ανθρωπιστικής βοήθεια και την προστασία των αμάχων (προτεραιότητα όλων των επιχειρήσεων που μελετήθηκαν) χρειάζεται να συνεργαστούν με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάστηκαν οι προοπτικές της συνεργασίας μεταξύ της ΑΕ και των ΗΕ και αυτό που διαπιστώθηκε είναι πως οι ατζέντες των δύο οργανισμών δεν αναιρούν η μία την άλλη, αλλά αλληλοσυμπληρώνονται. Ο ΟΗΕ μπορεί να παρέχει την απαραίτητη οικονομική αρωγή, να διασφαλίσει την επιμελητεία και τη νομιμοποίηση μιας επέμβασης, ενώ από την πλευρά της η ΑΕ μπορεί να εξασφαλίσει τη συναίνεση του κράτους υποδοχής και να στελεχώσει την επιχείρηση με προσωπικό που θα γνωρίζει την κουλτούρα του ώστε να καλλιεργηθεί η συνεργασία και η εμπιστοσύνη με τον τοπικό πληθυσμό. Όλα τα παραπάνω αποτελούν τις προϋποθέσεις που αν διασφαλιστούν θα παρέχουν προοπτικές επιτυχίας σε μια επιχείρηση. Επομένως η ανάληψη ειρηνευτικών αποστολών ταυτόχρονα από τα ΗΕ και άλλους περιφερειακούς οργανισμούς θεωρείται εξαιρετικά σημαντική δεδομένων των αναγκών του διεθνούς συστήματος. Άλλωστε όπως πολλές φορές έχει τονιστεί και από τις δύο πλευρές (ΑΕ και ΗΕ) «μια ισχυρή συνεργασία των δύο οργανισμών δεν αποτελεί επιλογή αλλά αναγκαιότητα».

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα – Επίλογος

Εξετάζοντας τρεις περιπτώσεις ειρηνευτικών επιχειρήσεων στην Αφρική διαπιστώνουμε πως οι κύριοι παράγοντες που δυσχεραίνουν την επίτευξη των βασικών τους στοχεύσεων και τις οδηγούν σε αποτυχία είναι η μη τήρηση των αρχών που πρέπει βάσει του Χάρτη να τις διέπουν αναφορικά με τη μη χρήση βίας, την αμεροληψία και τη συναίνεση του κράτους υποδοχής, οι εθνικές επιδιώξεις των κρατών που λαμβάνουν μέρος στη λήψη αποφάσεων άμεσα συνδεδεμένες με την πολιτική βούληση των ηγετών τους, τα εγκλήματα που καταγγέλλονται ότι πραγματοποιούνται από το προσωπικό των αποστολών, η έλλειψη επίγνωσης της κουλτούρας του κράτους υποδοχής και κατά συνέπεια η αδυναμία συνεργασίας με τον τοπικό πληθυσμό. Για να θεωρηθεί μια αποστολή επιτυχημένη πρέπει να εκπληρώνει την εντολή για την οποία έχει συσταθεί. Προκειμένου να καταστεί αυτό εφικτό η χρήση της βίας κρίνεται ορισμένες φορές απαραίτητη, ωστόσο θα πρέπει να είναι δικαιολογημένη ώστε να μην αναιρεί άλλες βασικές αρχές όπως την αμεροληψία και την ουδετερότητα που οφείλουν να διατηρούν τα ΗΕ. Επιπλέον κρίνεται σημαντικό η παρουσία της ειρηνευτικής αποστολής να έχει την έγκριση της κοινής γνώμης καθώς μόνο έτσι θα επιτευχθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης και συνεργασίας με τον τοπικό πληθυσμό που θα ενισχύσει την οικοδόμηση του κράτους στο μετασυγκρουσιακό περιβάλλον. Τέλος οι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν στη διάθεση τους τα απαραίτητα μέσα (στρατιωτικά, οικονομικά) ώστε να μπορέσουν να πραγματοποιήσουν την εντολή τους, κάτι που θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, που σε αρκετές περιπτώσεις διαπιστώνεται πως επηρεάζεται από τις εθνικές επιδιώξεις των ισχυρών δυνάμεων.

Ο ΟΗΕ διατηρεί μέχρι σήμερα την πρωτοκαθεδρία στη διασφάλιση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Αυτή τη στιγμή πραγματοποιούνται επτά ειρηνευτικές επιχειρήσεις στην αφρικανική ήπειρο, ενώ ο οικονομικός προϋπολογισμός του αναφορικά με τις επιχειρήσεις για το τρέχον έτος ανέρχεται σχεδόν στα 7 δισ. δολάρια. Ανάμεσα σε αυτές που διατηρούνται μέχρι σήμερα ανήκουν η MONUSCO, η MINUSMA και η UNMISS. Μερικές από τις στοχεύσεις των αποστολών αυτών θεωρούνται η προστασία των αμάχων, η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, η οικοδόμηση ενός περιβάλλοντος με όρους ειρήνης και ασφάλειας και η επιστροφή των εκτοπισμένων. Σύμφωνα με τον καταστατικό του Χάρτη, το ΣΑ ως όργανο των ΗΕ διατηρεί τον πρωτεύοντα ρόλο στη διατήρηση της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας και είναι αυτό που λαμβάνει τις αποφάσεις για την οργάνωση επιχειρήσεων παρόλο που και τα άλλα όργανα των ΗΕ έχουν ενεργό ρόλο στη χάραξη πολιτικής σχετικά με τις επιχειρήσεις. Ωστόσο το ΣΑ μπορεί να καταδικάζεται σε αδράνεια εξαιτίας των συμφερόντων των πέντε μόνιμων μελών του που έχουν το δικαίωμα άσκησης veto. Στην περίπτωση αυτή ενεργοποιείται η απόφαση «Uniting For Peace» του 1950, όπου η Γενική Συνέλευση αναλαμβάνει να

εξετάσει την εμπόλεμη κατάσταση σε μια χώρα. Η πιο πρόσφατη ενεργοποίηση της διαδικασίας αυτής αφορά τον πόλεμο της Ουκρανίας, όπου κατόπιν αιτήματος των Η.Π.Α και της Αλβανίας συγκλήθηκε το Συμβούλιο με σκοπό να καταδικάσει την επέμβαση της Ρωσίας στο έδαφος ενός ανεξάρτητου κράτους, μια διαβούλευση που δεν προχώρησε καθώς έλαβε το veto της Ρωσίας. Τα συμφέροντα των κρατών-μελών του ΣΑ επομένως μπορούν να επηρεάσουν τη διαδικασία λήψης αποφάσεων αναφορικά με το αν τελικά οργανωθεί μια επιχείρηση και τη εντολή θα λάβει αυτή συμβάλλοντας είτε θετικά είτε αρνητικά στο τελικό αποτέλεσμα της.

Πρέπει να διευκρινιστεί πως οι βασικές αρχές των επιχειρήσεων διατήρησης της ειρήνης θέτουν περιορισμούς αναφορικά με τη νομιμοποίηση της δράσης τους. Δεδομένης της «αρχής της μη επέμβασης», μια αποστολή νομιμοποιείται είτε όταν συντρέχουν συνθήκες που ενεργοποιούν την R2P είτε όταν η κυβέρνηση της χώρας έχει δώσει τη συγκατάθεση της. Ταυτόχρονα η «αρχή περί μη χρήσης βίας» μπορεί να παρακαμφθεί μόνο όταν η εξουσιοδότηση αφορά την προστασία αμάχων («δυναμικές επιχειρήσεις»). Εντούτοις τα νέα αυτά δεδομένα που παρουσιάστηκαν μετά το 2000, θέτουν υπό αμφισβήτηση την αμεροληψία του ΟΗΕ καθώς σε αρκετές περιπτώσεις παρουσιάζεται σα να λαμβάνει μέρος στη σύγκρουση υποστηρίζοντας κάποια πλευρά με αποτέλεσμα να γίνεται στόχος θέτοντας σε κίνδυνο τόσο το προσωπικό του, όσο και τον άμαχο πληθυσμό που έχει εξουσιοδοτηθεί να προστατεύσει. Την αδυναμία του να εκπληρώσει την εντολή της ΡοC και κατά συνέπεια την αποτυχία της αποστολής επιβεβαιώνει και ο μεγάλος αριθμός καταγγελιών για σεξουαλικά εγκλήματα και παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εναντίον των ντόπιων από το προσωπικό των επιχειρήσεων.

Ο ΟΗΕ δε διαθέτει δικό του στρατό που να μπορεί να στελεχώσει μια επιχείρηση και επομένως στηρίζεται στα κράτη-μέλη του (TCCs/PCCs), γεγονός που τον καθιστά δέσμιος των εθνικών συμφερόντων των χωρών αυτών. Για παράδειγμα αν μια αποστολή ενέχει υψηλό κίνδυνο για το προσωπικό της, τότε ενδεχομένως κάποια κράτη μέλη να μην την στηρίξουν στέλνοντας στρατεύματα καθώς σε περίπτωση απωλειών θα πρέπει να αντιμετωπίσουν και τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης στο εσωτερικό τους. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται κυρίως σε χώρες όπου δεν έχει επιτευχθεί εξαρχής ειρήνη για να διατηρηθεί. Ταυτόχρονα πρέπει να διευκρινιστεί πως ανάμεσα στις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν σήμερα τα ΗΕ περιλαμβάνεται η δράση τρομοκρατικών και εξτρεμιστικών ομάδων. Η μάχη κατά της τρομοκρατίας απαιτεί ένα αρκετά υψηλό επίπεδο χρήσης της βίας και εξαιτίας αυτού εξουσιοδοτούνται από το ΣΑ αποστολές όχι υπό την ηγεσία των ΗΕ. Άλλωστε η μάχη κατά της τρομοκρατίας συνεπάγεται τη σύμπραξη με την κυβέρνηση του κράτους για την αντιμετώπιση ενός κοινού εχθρού. Έτσι καταργείται εξ' ορισμού η αρχή της ουδετερότητας. Ωστόσο και πάλι, η δράση σε κοινό περιβάλλον μιας τέτοιας επιχείρησης και μιας επιχείρησης των ΗΕ καλλιεργεί

δυσπιστία από τους πολίτες του κράτους υποδοχής που δε δέχονται να συνεργαστούν με τις δυνάμεις των ΗΕ.

Το κενό στην αδυναμία εξασφάλισης νομιμοποίησης μπορεί να καλύψει ένας περιφερειακός οργανισμός και συγκεκριμένα η ΑΕ. Τα τελευταία χρόνια η ΑΕ έχει προωθήσει στην ατζέντα της έννοιες όπως η PoC και η R2P και έχει τη θέληση να αναλάβει ενεργό δράση στη διαχείριση κρίσεων στη μαύρη ήπειρο, κάτι που αποτυπώνεται και στη φράση «αφρικανική λύση για τα αφρικανικά προβλήματα». Ωστόσο το γεγονός πως μόνο το ΣΑ αποφασίζει για την εξουσιοδότηση ειρηνευτικών επιχειρήσεων καθώς και οικονομικοί περιορισμοί, είναι αυτοί που την κρατούν εξαρτημένη από άλλους διεθνείς οργανισμούς. Η συνεργασία των δύο οργανισμών θεωρητικά τουλάχιστον δείχνει να έχει αρκετές προοπτικές. Από τη μια πλευρά η ΑΕ μπορεί να διασφαλίζει την πολιτική νομιμοποίηση πετυχαίνοντας τη σύμφωνη γνώμη κυβερνήσεων που δεν είναι θετικά διακείμενες σε μια επιχείρηση που διεξάγεται αποκλειστικά από τα ΗΕ. Ταυτόχρονα μπορεί να αναλάβει δράση στέλνοντας στρατεύματα στις περιοχές εκείνες που τα ΗΕ δεν μπορούν να εξασφαλίσουν τη συνεισφορά των TCCs. Από τη δική του πλευρά ο ΟΗΕ μπορεί να παρέχει οικονομική αρωγή και να εξουσιοδοτήσει την αποστολή.

Εντούτοις μελετώντας τις αποστολές που έχουν αναλάβει τα τελευταία χρόνια από κοινού οι δύο οργανισμοί διαπιστώνει κανείς πως δε χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα επιτυχημένες. Παρόλο που υπάρχουν οι προοπτικές στη συνεργασία τους, ζητήματα αναφορικά με το ποιος οργανισμός θα έχει τον πρώτο λόγο αλλά και η διαφορετική σε πολλές περιπτώσεις αντίληψη της εντολής οδηγούν σε τριβές που υπονομεύουν την κοινή δράση τους. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν η ΑΕ θα μπορούσε πράγματι κάποια στιγμή να αποτελέσει τη λύση για τα προβλήματα που ταλανίζουν την ήπειρο και κυρίως τις συγκρούσεις. Κατά την προσωπική μου άποψη αν η ΑΕ μπορούσε να διασφαλίσει τους οικονομικούς πόρους ώστε να οργανώσει αποκλειστικά δικές της επιχειρήσεις και αν τα κράτη-μέλη της έδειχναν ειλικρινή συνεργασία μεταξύ τους, τότε ενδεχομένως να υπήρχαν προοπτικές για την επιτυχή αντιμετώπιση των εχθροπραξιών. Ωστόσο για την ώρα η «αφρικανική λύση» αποτελεί μια ουτοπία.

Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει αρκετές προκλήσεις που επηρεάζουν και θα συνεχίσουν να επηρεάζουν την παγκόσμια πραγματικότητα, ανάμεσα τους η ενεργειακή κρίση, ο πόλεμος στην Ουκρανία και η νόσος COVID-19. Οτιδήποτε λαμβάνει χώρα στο διεθνές σύστημα δεν μπορεί να αφήνει ανεπηρέαστο τον ΟΗΕ και κατά συνέπεια τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις. Η παγκόσμια οικονομική αναταραχή που προκαλούν τα παραπάνω ενδεχομένως να επηρεάσει και τον οικονομικό προϋπολογισμό των ΗΕ για τη χρηματοδότηση των αποστολών, ενώ η θέση της Ρωσίας ως μόνιμο κράτος μέλος του ΣΑ ίσως να επηρεάσει τη λήψη αποφάσεων. Ήδη η Ρωσία και η Κίνα απουσιάζουν από αρκετές συνεδριάσεις του

ΣΑ κάτι που θεωρείται πως διαβρώνει την αξιοπιστία του οργανισμού (ICG, 2022). Ο ΟΗΕ ωστόσο ακολουθώντας μια προσέγγιση προσαρμογής στα νέα δεδομένα θα καταφέρει να υπάρξει διατηρώντας τις θεμελιώδεις αρχές του. Τα ΗΕ διατηρούν την πρωτοκαθεδρία στη διαχείριση κρίσεων με την οργάνωση ειρηνευτικών επιχειρήσεων, ωστόσο η νέα μορφή που λαμβάνουν πλέον οι συγκρούσεις καθιστούν τη συνεργασία τους με άλλους περιφερειακούς οργανισμούς απαραίτητη για να πετύχουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Οι προοπτικές της συνεργασίας ΟΗΕ-ΑΕ στην Αφρική είναι πολύ σημαντικές αν καταφέρουν να βρουν και να ακολουθήσουν τη χρυσή τομή στις προσεγγίσεις και τις πολιτικές ατζέντες τους. Η πρόθεση σύμπραξης πάντως είναι ξεκάθαρη και από τις δύο πλευρές.

Βιβλιογραφία-Αρθρογραφία

2005 World Summit Outcome A/60/L.1. (χ.χ.). Global Centre for the Responsibility to Protect.

Ανακτήθηκε 14 Αύγουστος 2022, από <https://www.globalr2p.org/resources/2005-world-summit-outcome-a-60-l-1/>

Δούση, Ε. Δ. (2008). *Ο.Η.Ε: Διεθνής ευθύνη και ειρηνευτικές επιχειρήσεις*. Σάκκουλας.

Δούση, Ε., & Ναβροζίδης, Π. (2017). Η Αφρικανική Ένωση: Μια νέα ευκαιρία για την αφρικανική ήπειρο ή ένα ακόμη αποτυχημένο πείραμα; *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 23(1), 138. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14736>

Νάσκου-Περράκη, Π., Αντωνόπουλος, Κ., & Σαρηγιαννίδης, Μ. Χ. (2014). *Δίκαιο διεθνών οργανισμών*. Θέμις.

Σπυρόπουλος, Γ. Μ. (2005). *Ο τρίτος κόσμος στις διεθνείς σχέσεις: Μύθοι και πραγματικότητες*. Παπαζήσης.

Σπυρόπουλος, Γ. Μ. (2010). *Διεθνείς σχέσεις: Ρεαλιστική προσέγγιση, θεωρία και πράξη*. Ποιότητα.

Abass, A. (2012). UN Cooperation with Regional Organisations in Peacekeeping Operations. Στο P. De Lombaerde, F. Baert, & T. Felício (Επιμ.), *The United Nations and the Regions: Third World Report on Regional Integration* (σσ. 109–128). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-2751-9_10

Abatan, E., & Spies, Y. (2016). African solutions to African problems? The AU, R2P and Côte d'Ivoire. *South African Journal of International Affairs*, 23(1), 21–38. <https://doi.org/10.1080/10220461.2016.1153516>

Adam Roberts. (1994). *The crisis in UN peacekeeping: Survival: Vol 36, No 3*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396339408442752>

Aoi, C., De Coning, C., & Thakur, R. C. (Επιμ.). (2007). *Unintended consequences of peacekeeping operations*. United Nations University Press.

- Autesserre, S. (2007). D. R. Congo: Explaining Peace Building Failures, 2003-2006. *Review of African Political Economy*, 34(113), 423–441.
<https://doi.org/10.1080/03056240701672510>
- Autesserre, S. (2019). *The Crisis of Peacekeeping: Why the UN Can't End Wars*. 98(1).
<https://doi.org/10.7916/d8-gcre-q775>
- Bariagaber, A. (2008). United Nations Peace Missions in Africa: Transformations and Determinants. *Journal of Black Studies*, 38(6), 830–849.
<https://doi.org/10.1177/0021934708314990>
- Barnett, M., Kim, H., O'Donnell, M., & Sitea, L. (2007). Peacebuilding: What Is in a Name? *Global Governance*, 13(1), 35–58.
- Barnett, M. N. (1996). The Politics of Indifference at the United Nations and Genocide in Rwanda and Bosnia. Στο T. Cushman & S. G. Meštrović (Επιμ.), *This Time We Knew* (σσ. 128–162). NYU Press. <https://www.jstor.org/stable/j.ctt9qfngn.9>
- Barnett, M. N. (1997). The UN Security Council, Indifference, and Genocide in Rwanda. *Cultural Anthropology*, 12(4), 551–578. <https://doi.org/10.1525/can.1997.12.4.551>
- Bellamy, A. J., & Hunt, C. T. (2021). Using Force to Protect Civilians in UN Peacekeeping. *Survival*, 63(3), 143–170. <https://doi.org/10.1080/00396338.2021.1930411>
- Bellou, F. (2014). Cultural Awareness in Peace Operations: Effective Marketing or Strategic Communications. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 148, 579–587.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.083>
- Benson, M., & Tucker, C. (2022). The Importance of UN Security Council Resolutions in Peacekeeping Operations*. *Journal of Conflict Resolution*, 66(3), 473–503.
<https://doi.org/10.1177/002200272111044205>
- Berdal, M. (2018). The State of UN Peacekeeping: Lessons from Congo. *Journal of Strategic Studies*, 41(5), 721–750. <https://doi.org/10.1080/01402390.2016.1215307>

- Berdal, M. R., & Economides, S. (Επιμ.). (2007). *United Nations interventionism, 1991-2004* (Rev. and updated ed.). Cambridge University Press.
- Boeke, S., & de Valk, G. (2021). The Unforeseen 2012 Crisis in Mali: The Diverging Outcomes of Risk and Threat Analyses. *Studies in Conflict & Terrorism*, 44(10), 835–854.
<https://doi.org/10.1080/1057610X.2019.1592356>
- Bratt, D. (1996). Assessing the success of UN peacekeeping operations. *International Peacekeeping*, 3(4), 64–81. <https://doi.org/10.1080/13533319608413640>
- Bull, H., Ήφαιστος, Π., & Κουσκουβέλης, Η. Ι. (2001). *Η άναρχη κοινωνία: Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*. Ποιότητα.
- Bures, O. (2006). Regional peacekeeping operations: Complementing or undermining the united nations security council?1. *Global Change, Peace & Security*, 18(2), 83–99.
<https://doi.org/10.1080/14781150600687775>
- Charara, L. (2019). The Legal Architecture of United Nations Peacekeeping: A Case Study of UNIFIL. *Michigan Journal of International Law*, 40(2), 385–409.
<https://doi.org/10.36642/mjil.40.2.legal>
- Charbonneau, B. (2017). Intervention in Mali: Building peace between peacekeeping and counterterrorism. *Journal of Contemporary African Studies*, 35(4), 415–431.
<https://doi.org/10.1080/02589001.2017.1363383>
- De Coning, C., Gelot, L., Karlsrud, J., & Nordiska Afrikainstitutet (Επιμ.). (2016). *The future of African peace operations: From the Janjaweed to Boko Haram*. Zed Books Ltd.
- De Heusch, L. (1995). Rwanda: Responsibilities for a Genocide. *Anthropology Today*, 11(4), 3–7. <https://doi.org/10.2307/2783105>
- Diehl, P. F. (1993). Institutional Alternatives to Traditional U.N. Peacekeeping: An Assessment of Regional and Multinational Options. *Armed Forces & Society*, 19(2), 209–230. <https://doi.org/10.1177/0095327X9301900204>

- Diehl, P. F., & Cho, Y.-I. D. (2006). Passing the Buck in Conflict Management: The Role of Regional Organizations in the Post-Cold War Era. *The Brown Journal of World Affairs*, 12(2), 191–202.
- Diehl, P. F., Druckman, D., & Wall, J. (1998). International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications. *The Journal of Conflict Resolution*, 42(1), 33–55.
- Dobbins, J., Jones, S. G., Crane, K., Rathmell, A., Steele, B., Teltschik, R., & Timilsina, A. (2005). CONGO. Στο *The UN's Role in Nation-Building: From the Congo to Iraq* (σσ. 5–28). RAND Corporation. <https://www.jstor.org/stable/10.7249/mg304rc.10>
- Dorn, A. W., & Matloff, J. (2000). Preventing the Bloodbath: Could the UN have Predicted and Prevented the Rwandan Genocide? *Journal of Conflict Studies*.
<https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/4333>
- Duffey, T. (1998). United Nations peacekeeping in the post-cold war world. *Civil Wars*, 1(3), 1–23. <https://doi.org/10.1080/13698249808402379>
- Fisher, J. (2019). AMISOM and the regional construction of a failed state in Somalia. *African Affairs*, 118(471), 285–306. <https://doi.org/10.1093/afraf/ady040>
- Francis, D. J. (2013). *The regional impact of the armed conflict and French intervention in Mali*. 16.
- Furlow, R. (2021, Ιούλιος 15). *The Legacy of UNAMID and the Future of Hybrid Peacekeeping Missions | Democracy in Africa*. <https://democracyinafrica.org/the-legacy-of-unamid-and-the-future-of-hybrid-peacekeeping-missions/>
- Gibson, K., Dixon, A., Goebel, A., & Bartels, S. (2022). Love, sex, and Exchange in the Context of Peacebuilding in the Democratic Republic of Congo. *International Peacekeeping*, 0(0), 1–28. <https://doi.org/10.1080/13533312.2022.2094781>

- Haass, F., & Ansorg, N. (2018). Better peacekeepers, better protection? Troop quality of United Nations peace operations and violence against civilians. *Journal of Peace Research*, 55(6), 742–758.
- Hatto, R. (2013). From peacekeeping to peacebuilding: The evolution of the role of the United Nations in peace operations. *International Review of the Red Cross*, 95(891–892), 495–515. <https://doi.org/10.1017/S1816383114000277>
- Henderson, E. A. (2000). When States Implode: The Correlates of Africa's civil wars, 1950–92. *Studies in Comparative International Development*, 35(2), 28–47. <https://doi.org/10.1007/BF02687469>
- Hentz, J. J., Söderbaum, F., & Tavares, R. (2009). Regional Organizations and African Security: Moving the Debate Forward. *African Security*, 2(2–3), 206–217. <https://doi.org/10.1080/19362200903362109>
- Howard, L. M., & Dayal, A. K. (2018). The Use of Force in UN Peacekeeping. *International Organization*, 72(1), 71–103. <https://doi.org/10.1017/S0020818317000431>
- Hultman, L., Kathman, J., & Shannon, M. (2013). United Nations Peacekeeping and Civilian Protection in Civil War. *American Journal of Political Science*, 57(4), 875–891.
- Jackobsen, P. V. (2001). UN Peace Operations in Africa Today and Tomorrow. *International Peacekeeping*, 7, 153–180.
- Jakobsen, P. V. (1996). National Interest, Humanitarianism or CNN: What Triggers UN Peace Enforcement after the Cold War? *Journal of Peace Research*, 33(2), 205–215.
- Karazsia, Z. A. (2018). An Unfulfilled Promise: The Genocide Convention and the Obligation of Prevention. *Journal of Strategic Security*, 11(4), 20–31.
- Karim, S., & Beardsley, K. (2016). Explaining sexual exploitation and abuse in peacekeeping missions: The role of female peacekeepers and gender equality in contributing countries. *Journal of Peace Research*, 53(1), 100–115.

- Karlsrud, J. (2015). The UN at war: Examining the consequences of peace-enforcement mandates for the UN peacekeeping operations in the CAR, the DRC and Mali. *Third World Quarterly*, 36(1), 40–54. <https://doi.org/10.1080/01436597.2015.976016>
- Kasaija, P. A. (2013). The African Union (AU), the Libya Crisis and the notion of ‘African solutions to African problems’. *Journal of Contemporary African Studies*, 31(1), 117–138. <https://doi.org/10.1080/02589001.2012.761463>
- Kenkel, K. M. (2013). Five generations of peace operations: From the ‘thin blue line’ to ‘painting a country blue’. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 56(1), 122–143. <https://doi.org/10.1590/S0034-73292013000100007>
- Kovatch, B. (2016). Sexual exploitation and abuse in UN peacekeeping missions: A case study of MONUC and MONUSCO. *The Journal of the Middle East and Africa*, 7(2), 157–174. <https://doi.org/10.1080/21520844.2016.1192978>
- Krause, J. (2019). Stabilization and Local Conflicts: Communal and Civil War in South Sudan. *Ethnopolitics*, 18(5), 478–493. <https://doi.org/10.1080/17449057.2019.1640505>
- Laurence, M. (2019). An ‘Impartial’ Force? Normative Ambiguity and Practice Change in UN Peace Operations. *International Peacekeeping*, 26(3), 256–280. <https://doi.org/10.1080/13533312.2018.1517027>
- Lobakeng, R. (2017). *African solutions to African problems: A viable solution towards a united, prosperous and peaceful Africa?* Institute for Global Dialogue. <https://www.jstor.org/stable/resrep07723>
- Longobardo, M. (2020). Robust Peacekeeping Mandates: An Assessment in Light of Jus Post Bellum. Στο *Just Peace After Conflict*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198823285.003.0010>
- Ludlow, D. R. L. (1999). Humanitarian Intervention and the Rwandan Genocide. *Journal of Conflict Studies*. <https://journals.lib.unb.ca/index.php/JCS/article/view/4378>

- Malone, D. M., & Wermester, K. (2000). Boom and bust? The changing nature of UN peacekeeping. *International Peacekeeping*, 7(4), 37–54.
<https://doi.org/10.1080/13533310008413862>
- McGreal, C. (2015, Σεπτέμβριος 17). What's the point of peacekeepers when they don't keep the peace? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/17/united-nations-peacekeepers-rwanda-bosnia>
- MILLER, P. D. (2011). The Case for Nation-building: Why and How to Fix Failed States. *PRISM*, 3(1), 63–74.
- Neudorfer, K. (2014). Reducing Sexual Exploitation and Abuse: Does Deterrence Work to Prevent SEAs in UN Peacekeeping Missions? *International Peacekeeping*, 21(5), 623–641. <https://doi.org/10.1080/13533312.2014.976996>
- Nordås, R., & Rustad, S. C. A. (2013). Sexual Exploitation and Abuse by Peacekeepers: Understanding Variation. *International Interactions*, 39(4), 511–534.
<https://doi.org/10.1080/03050629.2013.805128>
- Öjendal, J., Bachmann, J., Stern, M., & Leonardsson, H. (2021). Introduction – Peacebuilding Amidst Violence. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 15(3), 269–288.
<https://doi.org/10.1080/17502977.2021.1913006>
- Patman, R. G. (1997). Disarming Somalia: The Contrasting Fortunes of United States and Australian Peacekeepers during United Nations Intervention, 1992-1993. *African Affairs*, 96(385), 509–533.
- Peter, M. (2019). UN Peace Operations: Adapting to a New Global Order? Στο C. de Coning & M. Peter (Επιμ.), *United Nations Peace Operations in a Changing Global Order* (σσ. 1–22). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-99106-1_1

- Pushkina, D. (2006). A recipe for success? Ingredients of a successful peacekeeping mission. *International Peacekeeping*, 13(2), 133–149.
<https://doi.org/10.1080/13533310500436508>
- Pushkina, D., Siewert, M. B., & Wolff, S. (2022). Mission (im)possible? UN military peacekeeping operations in civil wars. *European Journal of International Relations*, 28(1), 158–186. <https://doi.org/10.1177/13540661211046602>
- Rattan, J. (2019). Changing Dimensions of Intervention Under International Law: A Critical Analysis. *SAGE Open*, 9(2), 2158244019840911.
<https://doi.org/10.1177/2158244019840911>
- Robinson, P. (1999). The CNN Effect: Can the News Media Drive Foreign Policy? *Review of International Studies*, 25(2), 301–309.
- Russo, J. (2021). Militarised peacekeeping: Lessons from the Democratic Republic of the Congo. *Third World Quarterly*, 42(12), 3070–3086.
<https://doi.org/10.1080/01436597.2021.1992272>
- Sarkin, J. (2009). The Role of the United Nations, the African Union and Africa’s Sub-Regional Organizations in Dealing with Africa’s Human Rights Problems: Connecting Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect. *Journal of African Law*, 53(1), 1–33. <https://doi.org/10.1017/S0021855309000011>
- Sharland, L. (2018). *How Peacekeeping Policy Gets Made: Navigating Intergovernmental Processes at the UN*. 44.
- Shaw, C. (1995). Regional Peacekeeping: An Alternative to United Nations Operations? *Journal of Conflict Studies*, 15(2), 59–81.
- Singh, P., & Forti, D. (2020). Beyond 2020: Exploring the potential for a stronger UN-AU peacebuilding partnership. *AFRICA REPORT*, 28.
- Sitkowski, A. (2006). *UN peacekeeping: Myth and reality*. Praeger Security International.

- Smidt, H. M. (2020). United Nations Peacekeeping Locally: Enabling Conflict Resolution, Reducing Communal Violence. *Journal of Conflict Resolution*, 64(2–3), 344–372.
<https://doi.org/10.1177/0022002719859631>
- Söderbaum, F., & Tavares, R. (2009). Problematizing Regional Organizations in African Security. *African Security*, 2(2–3), 69–81.
<https://doi.org/10.1080/19362200903359121>
- Spandler, K. (2020). UNAMID and the Legitimation of Global-Regional Peacekeeping Cooperation: Partnership and Friction in UN-AU Relations. *Journal of Intervention and Statebuilding*, 14(2), 187–203. <https://doi.org/10.1080/17502977.2020.1725729>
- Thakur, R. (1994). From Peacekeeping to Peace Enforcement: The UN Operation in Somalia. *The Journal of Modern African Studies*, 32(3), 387–410.
- Tubbs, J. O. (1997). *Intervention in Somalia: UNITAF and UNOSOM II* (Beyond Gunboat Diplomacy, σσ. 31–46). Air University Press.
<https://www.jstor.org/stable/resrep13793.10>
- Tull, D. M. (2013). When They Overstay Their Welcome: UN Peacekeepers in Africa Alternative Perspectives on African Peacekeeping, 2013. *Journal of International Peacekeeping*, 17(3–4), 179–200.
- Uvin, P. (1999). Ethnicity and Power in Burundi and Rwanda: Different Paths to Mass Violence. *Comparative Politics*, 31(3), 253–271. <https://doi.org/10.2307/422339>
- van Wieringen, K. (2020). To counter the rationality of sexual violence: Existing and potential policies against the genocidal use of rape as a weapon of war in the Democratic Republic of Congo. *Journal of International Humanitarian Action*, 5(1), 8.
<https://doi.org/10.1186/s41018-020-00074-4>
- Weiss, T. G., & Welz, M. (2014). The UN and the African Union in Mali and beyond: A shotgun wedding? *International Affairs*, 90(4), 889–905.
<https://doi.org/10.1111/1468-2346.12146>

- Williams, P. D. (2017). Global and Regional Peacekeepers: Trends, Opportunities, Risks and a Way Ahead. *Global Policy*, 8(1), 124–129. <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12393>
- Williams, P. D., & Boutellis, A. (2014). Partnership peacekeeping: Challenges and opportunities in the United Nations–African Union Relationship. *African Affairs*, 113(451), 254–278. <https://doi.org/10.1093/afraf/adu021>
- Williams, P. D., & Dersso, S. A. (2015). *Saving Strangers and Neighbors: Advancing UN-AU Cooperation on Peace Operations*. 28.
- Willmot, H., & Sheeran, S. (2013). The protection of civilians mandate in UN peacekeeping operations: Reconciling protection concepts and practices. *International Review of the Red Cross*, 95(891–892), 517–538. <https://doi.org/10.1017/S1816383114000095>
- Zwanenburg, M. C. (2004). *Accountability under International Humanitarian Law for United Nations and North Atlantic Treaty Organization Peace Support Operations* [Leiden University]. <https://hdl.handle.net/1887/15471>

Ιστοσελίδες

- <https://www.aa.com.tr/en/africa/inter-communal-violence-threatens-south-sudan-peace-deal/2644557>
- <https://www.britannica.com/place/South-Sudan/Sudanese-independence-and-civil-war>
- <https://www.britannica.com/place/Sudan/Conflict-in-Darfur>
- <https://www.crisisgroup.org/b8-united-states/ten-challenges-un-2022-2023>
- <https://www.crisisgroup.org/africa/279-tale-two-councils-strengthening-au-un-cooperation>
- <https://ecdpm.org/publications/au-un-peace-security-partnership-power-politics/>
- <https://fragilestatesindex.org/>
- <https://www.globalr2p.org/what-is-r2p/>
- <https://ihl-databases.icrc.org/ihl/INTRO/357>
- https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/CD_990710_LusakaAgreement.pdf

<https://peacekeeping.un.org/en/deployment-and-reimbursement>

<https://peacekeeping.un.org/en/forming-new-operation>

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/02-country_ranking_34_jan2021.pdf

<https://peacekeeping.un.org/en/fatalities>

<https://peacekeeping.un.org/en/mission/past/unmis/background.shtml>

<https://peaceoperationsreview.org/thematic-essays/trends-un-peacekeeping/>

https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/PoC_policy_2019_.pdf

<https://unu.edu/publications/articles/hybrid-peacekeeping-case-of-unamid.html>

<https://www.un.org/securitycouncil/content/repertoire/actions>

Αποφάσεις του ΣΑ

S/RES/733(1992)

S/RES/751(1992)

S/RES/814(1993)

S/RES/846(1993)

S/RES/872(1993)

S/RES/1279(1999)

S/RES/1234(1999)

S/RES/1291(2000)

S/RES/1590(2005)

S/RES/1706(2006)

S/RES/1856(2008)

S/RES/2056(2012)

S/RES/2098(2013)

S/RES/2155(2014)

S/RES/2628 (2022)

A/RES/75/300

A/RES/5/377

S/1999/1257

S/2004/453

Λοιπά έγγραφα και αναφορές των ΗΕ

Al-Hussein, Prince Zeid Ra'ad Zeid. 2005. 'A Comprehensive Strategy to Eliminate Future Sexual Exploitation and Abuse in United Nations Peacekeeping Operations'. A/59/710. United Nations General Assembly

Report of the Secretary-General on Enhancement of African peacekeeping capacity [A/59/591]

UN Department of Peacekeeping Operations (DPKO), *United Nations Peacekeeping Operations: Principles and Guidelines*, March 2008, available at: <https://www.refworld.org/docid/484559592.html> [accessed 28 September 2022]

UN General Assembly, *An Agenda for Peace : resolution / adopted by the General Assembly*, 8 October 1993, A/RES/47/120B, available at: <https://www.refworld.org/docid/4a54bbdad.html> [accessed 28 September 2022]

UN General Assembly, *Identical letters dated 21 August 2000 from the Secretary-General to the President of the General Assembly and the President of the Security Council : report of the Panel on United Nations Peace Operations*, 21 August 2000, A/55/305–S/2000/809, available at: <https://www.refworld.org/docid/49997ae61a.html> [accessed 28 September 2022]

UN Secretary-General, *Supplement to an Agenda for Peace*, 25 January 1995, A/50/60, available at: <https://digitallibrary.un.org/record/168325>

Ευρετήριο όρων

B	W	M
Brahimi Report, 17, 18	Women, Peace and Security, 42	Μάλι, 4, 8, 16, 18, 36, 37, 38, 41, 45, 47 <u>Μη χρήση βίας</u> , 17
C	A	N
Capstone Doctrine, 8, 15, 16, 17 CNN effect, 50	ΑΕ, 5, 7, 8, 40, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57 Αμεροληψία, 8, 16, 17, 25, 36, 39, 55, 56 Άναρχη κοινωνία, 6, 60 Άρθρο 39, 41 Ατζέντα για την Ειρήνη, 29	Νταρφούρ, 5, 14, 46, 50, 51
E	Γ	O
ECOWAS, 37, 41, 48, 50	Γενική Συνέλευση, 10, 11, 20, 40 Γενικός Γραμματέας, 12, 23, 29, 40, 52	ΟΗΕ, 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 18, 22, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 42, 44, 45, 46, 48, 51, 52, 54, 55, 56, 57 Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας, 49
F	Δ	Π
FIB, 18, 35, 38, 39	Διατήρηση της ειρήνης, 3, 6, 7, 8, 15, 16, 25, 44, 46, 54	Προστασία Αμάχων, 4, 30
M	Ε	P
Memorandum of Understanding-MOU, 20 MINUSMA, 37, 38, 55 MONUSCO, 35, 39, 42, 43, 55, 63	Ειρηνευτικές αποστολές, 3, 6, 11 Ευθύνη για Προστασία, 4, 29, 30	Ρουάντα, 4, 8, 12, 13, 21, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 46, 49
R	Κ	Σ
Robust peacekeeping, 14, 38	Κανόνες Εμπλοκής, 20 Κεφάλαιο VI, 11, 27, 28 Κεφάλαιο VII, 11, 19, 24, 30, 34, 37, 41 Κοινωνία των Εθνών, 10 Κονγκό, 4, 8, 13, 16, 18, 21, 24, 27, 34, 35, 38, 39, 41, 42, 44, 45, 47, 50	Σομαλία, 4, 8, 12, 13, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 49, 50, 52, 53 Σουδάν, 4, 5, 8, 14, 16, 35, 36, 41, 43, 45, 46, 50, 51 Συμβούλιο Ασφαλείας (ΣΑ), 7, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 46, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 68 Συναίνεση των μερών της σύγκρουσης, 17 Συνασπισμοί των προθύμων, 19 Σύνδρομο της Σομαλίας, 28
S	Λ	
Sexual exploitation and abuse – SEA, 42 Status of Forces Agreement-S.O.F.A, 19	Λήψη αποφάσεων, 7, 11, 21, 40, 45, 50, 52, 55, 57	
T		
TCCs/PCCs, 40, 56		
U		
UNAMIR, 27, 28 UNAMIR II, 28 UNMISS, 36, 55 UNOSOM II, 24, 25, 66		